

DE
CANTV
ET
MVSICA SACRA
A
PRIMA ECCLESIAE AETATE
VSQVE AD
PRAESENS TEMPVS.

A VCTORE
MARTINO GERBERTO
MONASTERII ET CONGR. S. BLASII IN SILVA NIGRA ABBATE
S. Q. R. I. P.

TOMVS II.

SVPERIORVM PERMISSV.

TYPIS SAN-BLASIANIS MDCCLXXIV.

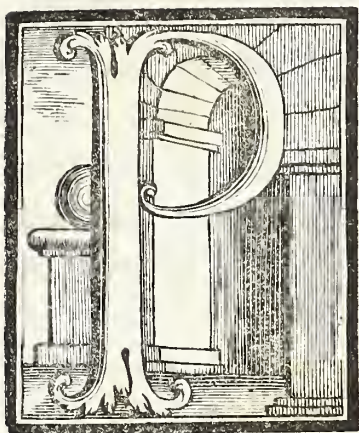
M. Poinسیون, Curé de la ville et du can-
ton de Haguenau,

Ιδὲ γὰρ λέγω σοι τέκνον , ὅτι ἐλεύσονται
 ἡμέραι , ὅτε φθείρῃσιν οἱ χριστιανοὶ τὰς
 βίβλους τῶν ἁγίων εὐαγγελίων , καὶ τῶν ἁ-
 γίων Ἀποστόλων , καὶ τῶν Θεσπεσίων Προφη-
 τῶν , λεαίνοντες τὰς γραφὰς τῶν ἁγίων ; καὶ
 γράφοντες τροπάρια καὶ ἑλληνεὺς λόγους .

Ecce enim edico tibi Fili, quia venient
 dies , quando Christiani corrup-
 pent libros sanctorum evangeliorum, fan-
 ctorumque apostolorum , & divinorum
 prophetarum, emollientes scripturas San-
 ctorum; componentes modulos & fer-
 mones profanos.

S. PAMBO *Abb. Nitriæ sæc. IV.*

PRÆFATIO.

rimus operis *de cantu & musica sacra* to-
mus, iam anno 1768. exierat prelo, al-
terque illud occupare cœperat, dum ec-
ce ferale incendium, quo vigesima ter-
tia *Iulii* eiusdem anni cum aliis pleris-
que ædificiis monasterii *S. Blasii*, ipsaque
principali ecclesia, typographeum etiam
conflagravit, totumque interceptit opus.

Absumpserunt rapaces flammæ omnem apparatus; non so-
lum digestam iam materiam, ac typis paratam pro duobus iu-
stis voluminibus, verum etiam adversaria tot annorum labo-
re, susceptisque per *Germaniam, Italiam, & Galliam* itine-
ribus comparata. Curis sollicitudinibusque innumeris acces-
sit altero post conflagrationem anno continuatio *Monumen-*
torum Augustæ Domus Austriacæ, cui tunc immortalis fue-
rat P. Rustenus HEER, quem in eo grandi opere adornan-
do socium accepit, ac post mortem iam anno 1763. relique-
rat P. Marquardus HERRGOTT, auctor *Genealogiæ diplo-*
maticæ Habsburgo-Austriacæ. Expleto haud segniter opere
Monumentorum cum adiecto codice epistolarum RUDOLPHI
I. illustrato, atque ad finem anni 1771. ad thronum regium
cæsareumque delato, ineunte sequenti anno *Vienna* redux
iterum de hac *musici sacre historia* cœpi cogitare, ac resu-
mere studium, ne penitus intercideret exantlatus iam labor,
salutarique excideret fine.

Propositum quippe fuerat, ob oculos posita vicissitudine cantus ac musicae, enormique novae a veteri discrepantia ad limpidissimos fontes reducere rivos, imo torrentes extra ripas diffuentes. Quae integro tomo priore tum de prima purioreque ecclesiae aetate, cum etiam de medio aeo sunt dicta, planum ordinatumque declarant cursum. Utramque aetatem interstinximus aeo S. GREGORII M. praecipui instauratoris cantus ecclesiastici in Occidente, unde & nomen habet cantus *Romanus*, *Gregorianus* ad praesentem usque appellatus diem, ad quem ceu fontem iam CAROLUS M. extravagantes *Gallos* reduxit: dum ecce iam, ipso sacro turbato fonte, rivi omnes turbidi facti sunt, peregrina infecti aqua, profana musica adyta sacra invasit, occupatque.

Tam parvis primum initiis, lentisque olim passibus tam subito nostra fere memoria ad tantum excessum venire rem potuisse, obstupescunt, quae hoc, quod praeculis est, volumine, libro III. legent primam originem musicae polyphonae seu concentus plurium vocum ex diversis simul consonantiis, quod est musicae genus toti antiquitati incognitum. Figuralis deinde ac instrumentalis praesertim musicae usum in ecclesia recentem adeo, quis sibi in animum inducat, tam brevi honestatem locorum sacrorum, dignitatem officiorum divinorum, religionemque contaminasse? Ac obstantibus quidem innumeris sanctionibus pastorum ecclesiae in concilia etiam generalia & particularia ubivis gentium coactorum proximis ad nostrum usque saeculis; quibus tamen initium tantum malorum ac corruptionis deprehendere est, quae hodie canceri instar serpit sacratissimasque publici religiosi cultus partes inficit, ac profanat.

Frequens semper magis magis inductus in ecclesiam musicae usus posteriore hac ætate, in causa fuit, ut non solum multiplices preces, psalmi & officia varia præter ordinarium cursus canonici pensum cessarent, verum etiam varii, ad solemnem reddendum ipsum cantum inducti medio ævo, celebres ritus sunt antiquati. Ea tamen omnia articulatim percensere, supervacaneum duximus, ne iam exposita satis superiore tomo, recoquere identidem necesse esset. Conspicua res satis est ex variis ordinibus officii divini, qui passim manuscripti servantur. Talis est e. g. monasterii *S. Blasii* duobus in codicibus pergamenis ex incendio servatis *ordo operis Dei*, qualis nempe sæculis XIV. XV. & XVI. obtinuit. In quo passim adhuc notatur *schola* id est *cantorum*, qui singulari auctoritate moderabantur chorum, cæterisque præscribebant cantum. Procedebant illi, aderantque officio divino haud raro induti sacris vestibus; quibus etiam in præcipuis festis totus incedebat chorus: quod hætenus in *Gallia* frequentari ad insignem sane cultus divini ornatum animadverti. Cantor porro alicubi, observantia veteri, *ad offerendum* solemmniter panem & vinum eucharisticum notatur in laudato illo ordine operis Dei; ac versus ad offertorium ritu antiquissimo præscribuntur, ut iam primo libro observavi, quo disciplina cantus primæ ecclesiæ ætatis exponitur; secundo item, quo medium illustratur ævum; sed eo labente paullatim cessavit mos iste psalmi ad Introitum notati versus deinceps prosequendi. Hinc est, quod ad graduale passim in nostris missalibus versus occurrant promiscui, nec quidem ex sacris scripturis sumpti contra usum primævum. Religiosius *Tractus* in officio quadragesimali est conserva-

tus, qui quandoque ex integro constat psalmo: adeoque in laudato ordine operis Dei in Dom. Palmarum præscribitur alternis canendus hunc in modum: „Duo fratres cantent graduale, tres tractus primum versum in finem ante gradus: dexter chorus secundum versum, sinister chorus tertium, supradicti tres quartum, & ita totus tractus alternetur, ultimus autem versus ab omnibus dicitur.“ Quæ idcirco attuli, quod alicubi omnis fere cantus responsorii antiphonique in Missa distinctio obsoleverit. Taceo tropos illos, de quibus p. 370. & alibi tomo superiore diximus, qualis ante tertiæ Missæ in Natali Domini Introitum in ordine illo operis Dei hunc in modum cani præscribitur: „Ad Missam ante Introitum duo fratres, quibus iusserit cantor, stantes supra dextrum gradum cantent versum de Nativitate Domini: *Hodie cantandus est.* Et respondeant duo in choro stantes ante gradus. *Quis est iste &c.* Et respondeant illi duo excelsa voce. *Hic enim est.* Quo dicto statim imponant tres cantores officium de die. *Puer natus est nobis. Kyrie eleison. Gloria in excelsis Deo:* sint in arbitrio cantorum. Oratio. *Concede quæsumus omnipotens Deus, ut n.* Prophetia *Propter hoc sciet populus.* Epistola *Multifariam multisque.* Sequentia *Eia recolamus.* Evang. *In principio erat Verbum.* Præfatio ut supra. *Sanctus. Agnus Dei.* Finita Missa fiat compulsatio omnium signorum, & componant albas & cappas diligenter fratres.“ Quibus nempe, ut diximus, induti officio intererant. Sequenti die S. STEPHANI notantur solum „Diaconi induti dalmaticis ad officium teneant chorum: & si tanti sunt, cantent *Gloria,* & *Alleluia.*“ Ad festum sequens S. IOANNIS Evang. notatur: „Sicut præcedens festum per diaconos, sic istud debet in-

offi-

officiari per sacerdotes.“ Rubrica similis ad festum sequens *Innocentium* deleta est data opera : de officio nimirum tenendo a pueris, auctoritate conciliorum vetito, ut suo loco observavimus. Promissimus vero tomo priori p. 504. nos ex hoc ipso ordine operis Dei daturos exempla cantus illius sollemnis ad cantica Evangelii *Magnificat* & *Benedictus* præcipuis in festis adhibiti, more primævi cantus antiphoni repetitis per versus ter saltem antiphonis, unde & *triumphare antiphonas* appellabant. Sed cum promissi huius in operis tractatione memoria exciderit, hic explendum duximus. Sic vero habetur in vigiliis Natalis Domini, notata in Evang. ant. *Ioseph fili David*. „Hanc antiphonam incipiat abbas, si est præsens, & cantet eam uterque chorus per totum communiter, antequam psalmus incipiatur *Benedictus Dominus Deus*. Et ille chorus, qui secundum versum cantare debet, finito primo versu, quem dexter chorus cantavit statim incipiat antiphonam, & cantet eam usque *Coniugem tuam*, & dexter chorus, qui primum versum cantavit, incipit: *Quod enim in ea natum est*, & cantet eam usque in finem. Qua cantata sinister chorus inchoet versum *Et erexit cornu*. Et cantetur psalmus per totum: post ultimum versum *Illuminare his* iterum cantetur antiphona alternatim. Post *sicut erat* iterum communiter cantetur ab omnibus.“ Ita etiam canticum *Magnificat* in præcipuis festis Paschæ, & Pentecostes cani triumpharique præscribitur cum ingeminatione alterna antiphonæ, quæ ad mysterium pertinet, satius utique, quam in hodierna musica, confuso ordine ac perturbato, sæpe centies singillatim repetuntur verba, strepituque instrumentorum ac vocum succinentium, intercinentiumque ita obruuntur, ac si
musica

musica composita esset ad intellectum obfuscandum, obliterandumque, qui dulcedine soni insinuandus fuisset. Sed de his satis per decursum operis.

Sequetur id ampla scriptorum de re musica ecclesiastica potissimum collectio *Græcorum, Latinorum, Theotiscorum*: dum ex innumeris MSS. ineditis, quæ passim in bibliothecis offendi, facile licuit selectum eorum tantum facere auctorum, qui aut in orbe literario aliunde inclaruerunt, aut in argumento præstantius sunt versati.

Neque etiam ab hoc argumento musicæ sacræ abludit *Vetus liturgia Alemannica* disquisitionibus præviis, notis, & observationibus illustrata: monumentis ad rem pertinentibus præcipuis saltem, iam iterum collectis, restitutisque ex cineribus, in quos memorato incendio monasterii *S. Blasii* sunt redacti, salva tantum lucubratione mea disquisitionum præviarum, seu commentarii de rebus liturgicis ad dilucidandam *Liturgiam Alemannicam* facientibus.

Res ipsa loquitur, ad eundem hæc omnia collimare scopum. Utinam, qui incrementum dat, Deus, salutarem præstet effectum ad sanctitatem dignitatemque divini sui cultus; in iugi sacrificio, fructuque oris ad pabulum mentis: ut quisque cum apostolo dicat: *Psallem spiritu, psallam & mente.* Et cum psalmista: *Sic benedicam te in vita mea, & in nomine tuo levabo manus meas. Sicut adipe, & pinguedine repleatur anima mea, & labiis exultationis laudabit os meum.*

SYLLABUS TOMI II.

DE CANTU ET MUSICA SACRA A PRIMA ECCLESIAE ÆTATE, USQUE AD PRÆSENS TEMPUS.

LIBER II. PARS II.

DE CANTU ET MUSICA MEDII ÆVI.

CAPUT I.

Celèbres medii ævi in cantu & musica ecclesiastica auctores, instauratoresque.

1.

SANCTUS GREGORIUS M. cantus ecclesiastici instaurator in Occidente. 2. S. IOANNES Damasc. in Oriente paullo post. 3. Melodi alii vocabulo IOANNES. 4. COSMAS uterque. 5. Melodi græci alii, potissimum a NICEPHORO recensiti. 6. Melodi ex Triodio *Venetis* anno 1601. edito, & quibusdam MSS. codicibus. 7. Apud *Latinos* hymnodi. 8. In lingua vernacula rhythmī, prosæ

item, ac sequentiæ. 9. Officii & cantus ecclesiastici auctores, Magisterio præsertim ecclesiæ Romanæ. 10. GUIDONE *Aretino* faciliorem postea reddente disciplinam. 11. De neumis GUIDONIS & hexachordo, GUIDONI vulgo adscripto. 12. Lineæ & claves GUIDONI debentur. 13. Propagata statim etiam per alias regiones. 14. Inventor hoc, profusus insigni. 15. GUIDO non addidit *Γ* scalæ musicæ. 16. GUIDO non est auctor notarum cum suis appellationibus.

CAPUT II.

De notis musicis medii ævi, græcis & latinis, quarum specimina exhibentur per singula sæcula.

1. Notæ musicæ antiquæ græcæ. 2. Olim etiam *Latinis* familiares. 3. Quibus apud *Latinos* aliæ literæ & signa sunt substituta. 4. Vocales ac syllabæ ad modulandum. 5. Ac vocabula apud *Græcos*. 6. Specimina notarum græcarum. 7. Notæ musicæ latinæ. 8. In schemate exhibitæ. 9. Specimina notarum musicarum sæ-

culi VIII. circiter & IX. 10. Sæculi X. 11. Lineæ & spatia GUIDONIS *Aretini* inventum sæc. XI. 12. Specimina varia notarum sæculi XI. & seqq. 13. Libri missales, Missa item *sub nota*. 14. Notæ quadratæ & caudatæ cantus plani & figurati sæcul. XIV. & XV. 15. *Tabulaturæ* explicatio ac specimen.

CAPUT III.

De disciplina cantus, & musica sacra medio Ecclesiæ ævo.

1. Cantus medio ævo ubique frequentatus. 2. Damnatis sacri cantus hostibus. 3. Auctoque studio scientiæ musicæ. 4. Institutio cantus a prima iuventute: paullatim remissior. 5. Certæ leges, regulæ, ac disciplina musica. 6. Certique modi musici, diatonici generis. 7. An etiam chromatici & enharmonici? 8. Cura vocis, medicamine etiam præservandæ, aut diæta. 9. Calstratio vocis causæ. 10. Contra muliebres voces, ac choros, cantionesque ludicras, profanas &c. 11. Pro

cantoribus præcepta. 12. Contra mimos & ioculariores. 13. Ludi sacri. 14. Effectus musicæ, ac piarum cantionum. 15. Divinam psalmodiam qualem esse voluerint sacrorum præfules. 16. Sanctique Doctores. 17. Ut voci concordet mens, devotioque animi. 18. Abusus musicæ, recens medio ævo in ecclesiam inductæ. 19. Instrumentorum etiam musicorum, campanarum, cymbalorum. 20. Contra saltationes, & ballationes.

LIBER III.

DE MUSICA POLYPHONA, SEU PLURIUM VOCUM, FIGURALI ITEM, AC INSTRUMENTALI.

CAPUT I.

De Musica, seu concentu plurium vocum.

1. Polyphonia veteribus incognita. 2. Medio ævo inventa, diaphonia, organum dicta. 3. Discantus item. 4. Alia, quæ huc pertinent, nomina. 5. Qualis primum fuerit consonantiarum usus in polyphonia. 6. Tractu nonnullorum sæculorum. 7. GUIDONE Aretino faltem ditoni usum agnoscente iam sæculo XI. 8. Tardius cæteris consonantiis imperfectis in usum assumtis ad fixam cum perfectis regulam.

CAPUT II.

De Musica mensurata, medio ævo inventa.

1. Musica rhythmica, metrica. 2. Eius tenuia vestigia in cantu choralis, seu plano medio ævi. 3. Musica mensurata. 4. Paullatim medio ævo exulta. 5. Explicatur notarum valor. 6. Variæque species musicæ figuratæ.

CAPUT III.

De Organis, aliisque instrumentis musicis paullatim in Ecclesiam inductis.

1. Musica instrumentalis medio ævo demum sacris christianis illata. 2. Organa hydraulica. 3. Organa pneumatica. 4. Inde a sæculo VIII. in Occidente. Ut & cantus organicus. 5. Usus organorum in monasteriis. 6. Instrumentorum musicorum varia genera. 7. Eorumque usus. 8. Pneumatica instrumenta. 9. Enchorda. 10. Pullatilia. 11. Cymbala. 12. Campanæ. 13. Aliæque ad convocandum populum instrumenta. 14. Tabulæ, semanteria apud Græcos. 15. Campanarii. 16. Varius campanarum, & tintinnabulorum usus. 17. Tintinnabula in sacris vestibus. 18. Rotæ cymbalicæ, ac harmonica systemata.

LIBER IV.

DE CANTU ET MUSICA SACRA POSTERIORIS ÆVI, A SÆCULO CIRCITER XV. USQUE AD PRÆSENS TEMPUS.

CAPUT I.

Disciplina Cantus, ac Musicæ ecclesiasticæ posteriore hac ætate.

1. Ampliatio musicæ, & cantus frequentatio. 2. Et disciplina a pueris. 3. A Clericis præsertim, dignitatibus, cantoribus, & maxime a Canonicis, aliisque servanda. 4. In officio divino per statuta conciliorum, ac Episcoporum, repurgatis historiis Sanctorum in festis. 5. Sacrificio Missæ imprimis, tam publica, quam privata, relictis ab eo cantibus superfluis &c. 6. Horis canonicis in choro debito modo persolvendis, damnatis abusibus, & negligentia, ac institutis etiam ideo distributionibus, & inculcata præcipue gravitate. 7. Officiorum & cantus nimia protractio, variis statutis restricta, præcipue quoad neumatæ, quæ tamen non omnino abiicienda. 8. Cantus organicus non adeo probatur in ecclesia. Organi usus in horis canonicis & Missa, ubi in Elevatione SS. Sacramenti prohibetur, in aliis eius partibus moderate permixtus, uti & in aliis horis, certisque temporibus. 9. Organa a capella pontificia, & alibi, præsertim a monasticis congregationibus reiecta. 10. Serius dein in eis recepta varias ob causas, & subinde multiplicata, ac maiore apparatu instructa. 11. Perversus eorum usus a Theologis, 12. Et Pastoribus ecclesiæ reprobatus ante & post Concilium Tridentinum. Monita ideo etiam organistis data, ab ipsis tamen sæpius neglecta. 13. Canticiones vulgares, seu vernaculæ quales & quomodo permixtæ; ab hæreticis compositæ prohibentur. Vernaculæ in Germania limitate permixtæ. 14. Moniales, horas canonicas canentes, latinæ linguæ gnaræ sæculo XV. adhuc. Quod sæculo XVI. rarius, tandem

dem omnino fere perperam cessavit. 15. Mulierum in ecclesia concentus. 16. Eunuchi cantores reprobantur, & irregularibus accensentur; circa eos moderatio. 17. De falso, discantu. 18. Contrapuncti, musicæ motetticæ usus aliquibus probatus, ab aliis vero sugillatus. Eius usus in ecclesia *Mediolanensi*, in ecclesiis *Galliæ* &c. Abusus vero in ruralibus. 19. Cantus figuratus apud monasticos cœtus virginum, & virorum. 20. Omnino vetitus statutis variorum Ordinum: generatim autem quoad monachos, ob eius levitatem respectu cantus plani. 21. Musicæ instrumentalis usus ab initio rarus, a pluribus improbatus, ab aliis vero toleratus, exclusis tamen quibusdam instrumentis. In *Galliæ* ecclesiis serius, rariusque admissus, quam in *Italia* & Ger-

mania: sed passim improbatus per concilia. 22. Variorum Doctorum contra musicæ ecclesiasticæ depravationem querelæ. 23. Quædam synodorum decreta circa musicam in divino officio. 24. Quid in Concilio *Tridentino* de Musica actitatum sit. 25. Et a *Romanis* Pontificibus. 26. Pro temporum & festorum ratione cautiones circa musicam, præcipue tempore passionis, Risus Paschalis. 27. Contra spectacula, ac ludos synodorum statuta, qui tamen in *Germania* rariores. 28. Nec non choreæ in Primitiis & dedicationis anniversariis. 29. Etiam in processionibus cum vociferationibus, & musicis instrumentis vetitæ. 30. De cymbalis & campanis, ad harmoniam compositis, cautiones. 31. Campanarum varius usus. 32. Campanarum consecratio.

C A P U T II.

Usus Cantus ac Musicæ apud heterodoxos.

1. Acatholici, qui musicam reiecerunt. 2. Errores nihilominus per cantilenas propagarunt tam *Hussitæ*, quam *Luthevani*. 3. *Calvinistarum* cantiones, & organa musica demum. 4. In *Ang-*

lia. 5. *LUTHERUS*, eiusque affectu musicam tuentur. 6. Adhibentque in sacris. 7. Liturgia precum & cantionum apud eosdem.

C A P U T III.

De Cantu & Musica recentiorum Græcorum, Moscorum, aliarumque gentium extra Europam.

1. Disciplina cantus apud *Græcos* posteriore hac ætate 2. sine instrumentali, aut alia præter cantum planum musica. 3. *Russorum*, ritus *Græci*, musica sacra. 4. *Syrorum* item ac *Arabum*.

5. *Abyssinorum* tripudia sacra. 6. Monachorum item *Turcicorum*. 7. *Chinensium*, *Japonensium* &c. musica. *Americanorum*.

C A P U T IV.

Ars ac institutio Cantus & Musicæ sacre postrema hac ætate.

1. Musica constat melodia & harmonia. 2. Cantus planus *Gregorianus*, *Mozarabius*, *Am-brosianus*. 3. Musica rhythmica neglecta. Hymni metrici ab *URBANO VIII.* restituti. 4. Musica figuralis primitus simplex, postea ultra modum aucta. 5. Cumulatis eius signis seu figuris. 6. Frustra tentata earum mutatione. 7. Syllabæ, quas solmisationem vocant, varie auctæ & immutatae. 8. Scala musica cum suo temperamento. 9. An aliquid de veteribus generibus chromatico & enharmonico participet? 10. Stilus noster metabolicus, olim musica ficta dictus. 11. Modi musici, eorumque numerus. 12. Genesis consonantiarum musicæ nostræ harmonicæ. 13. Systēma novum *D. RAMEAU*. 14. *TARTINI*. 15. Deducta inde regula generali motus consonantiarum perfectarum. 16. Proscripta ex musica nostra harmonica con-

sonantia diatessaron. 17. De Falsobordono, contrapuncto, fugis, canonibus musicis. 18. Monita pro stilo ecclesiastico, & a la capella studiose excolendo. 19. Stylus motetticus, madrigalescus. 20. Bassus generalis, fundamentalis additus. 21. Odæ, quas *arias* vocant, seu melismaticus stylus, ac recitativus ab *Italis* primum excultus. 22. Aliarum *Europæ* nationum stylus passim *Italico* conformatus. 23. Neglectus veræ institutionis ad artem musicam. 24. Cautiones quædam in cantu plano, seu choralis. 25. Ornamenta nimia *Gothica* musicæ polyphonæ, ac figuratæ. 26. Nimia celeritas ac confusio verborum. 27. Non spectato contextu, sensuque verborum. 28. Ablataque omni emphasi verborum. 29. Nimis proluxa syntacta, repetitionesque cantuum, & verborum. 30. Perverso Musicæ sacre sine.

CAPUT V.

Auctores Musicae sacrae posteriore aetate usque ad praesens tempus.

1. Musica ampliata. 2. Culta a summis ecclesiae, saeculiue principibus. 3. An musica saec. XV. in Italia cum ceteris artibus effloruerit? 4. Scriptores de musica practica & theoretica. 5. Doctores & Professores Musicae publici in Anglia. Et alibi gentium. 6. Auctores musicae practicae saec. XV. 7. Musurgi saec. XVI. Germani & Belgae. 8. Angli. 9. Itali. 10. Lusitani, Hispani. 11. Galli. 12. Collectiones operum saec. XVI. & XVII. typis frequentissime editorum. 13. De musica saec. XVII. dispar opinio doctorum quorundam coaevorum. 14. Musicae instrumentalis saec. XVII. in ecclesia epocha. 15. Organistae insignes. 16. Melothetae Itali saeculi XVII. 17. Galli. 18. Germani. 19. Auctores musicae sacrae in Anglia ad praesens usque tempus. 20. Et in Hispania ac Lusitania. 21. Itali apud plerasque gentes saec. XVIII. symphoniuirgae. Sua in patria celebres. Galli. 22. Germani Protestantes. 23. Indoles Germanorum musica. 24. Catholici Musurgi huius saeculi. 25. Musica Hungarorum, Sclavorum, Sclavonicaeque dialecti cantus. Scottorum item, ac Hibernorum. 26. Ingens excessus corruptioque cantus, ac musicae sacrae.

CAPUT ULTIMUM.

Vetus Musica recentiori comparata.

1. Musica instrumentalis veteris testamenti. 2. Quam fero tardeque in ecclesiam inducta. 3. Musica disciplina apud Hebraeos. 4. Apud alias gentes antiquissima. 5. Singularia veterum de musica scita. 6. In cultum Deorum adhibita. 7. Et laudem heroum. 8. Etiam inter convivandum. 9. Quem in finem adhibita sit musica. 10. Poetis primum familiaris musica. 11. A Philosophis dein exulta. 12. Veteris musicae restituendae conatus posteriore aetate. 13. In ipsa etiam praxi musica. 14. Id an licuerit in musica polyphona. 15. Praefertim quoad vim verborum exprimendam. 16. Declamatio musica, representationesque scenicae. 17. Profodia ac rhythmus musicus. 18. In musica nostra figurata. 19. Modi musici veteres. 20. Genesis consonantiarum pro systemate musicae veteris & novae. 21. Diatonicum, chromaticum, & enharmonicum genus. 22. Stupendi veteris musicae effectus. 23. Singulares in primitiva ecclesia. 24. Et divina psalmodia. 25. Elevatione mentis ad Deum potius, 26. Quam contentione vocis. 27. Qualis adhibita, quam dispar ab hodierna disciplina. 28. Excusatio auctoris, ac votum.

DE
CANTU ET MUSICA SACRA
A PRIMA ECCLESIAE ÆTATE, USQUE AD
PRÆSENS TEMPUS.

LIBER II. PARS II.
DE CANTU ET MUSICA MEDII ÆVI.
CAPUT I.

*Celebres medii ævi in cantu, & musica ecclesiastica
auctores, instauratoresque.*

I.

occidens D. GREGORIUM M. Oriens S. IOANNEM S. GREG. M.
Damascenum primarios cantus, musicæque ec- cantus ec-
clesiasticæ agnoscit instauratores: quibus id lau- clestici in-
datur, atque omnium ore celebrantur, quod staurator in
cantum ecclesiasticum ordinarint. Ac quidem Occidente.
S. GREGORIUS (ne quid de hymnis ab eo com-
positis dicam, quales octo in officio divino ad-
huc hodie frequentati in nova editione ei adscri-
buntur, quorum CLICHTOVÆUS in *Elucidatorio* T. III. p. 878.
ecclesiastico quatuor tantum ei attribuit) ante-

MART. GERBERT. DE MUSICA ECCL. T. II. L. II. P. II.

A

cef-

cessorum labores consummando congeffit dulce melos five in antiphonarium, five etiam in responsale a). De responsali tamen IOANNES diaconus nihil in eius vita commemorat, forte generaliore antiphonarii notionem secutus.

L. II. *In domum Domini*, inquit, *more sapientissimi SALOMONIS propter musicae compunctionem dulcedinis antiphonarium centonem cantorum studiosissimus nimis utiliter compilavit*. Equidem GOLDASTUS loco vocis centonem nomen cantum substituendam est ratus in hoc loco, relato in vita B. NOTKERI Balbuli ab EKKEHARDO conscripta. At proprie labor S. GREGORII hoc designatur vocabulo in manuscriptis & editis: plerumque etiam voce centonizare, ut apud SIGEBERTUM: *antiphonarium regulari musica modulatione centonizavit*: quia nimirum opus non invenit primus suo marte, sed congeffit, ordinavit, ut

De div. off. RUPERTUS Tuitiensis dicit: *antiphonarium regulariter centonizavit, & compilavit*. WALAFRIDUS STRABO: *traditur denique, ait, beatum GREGORIUM sicut ordinationem Missarum, & consecrationum, ita etiam cantilenæ disciplinam maxima ex parte in eam, quæ hæcenus quasi decentissime observatur, dispositionem perduxisse, sicut & in capite antiphonarii commemoratur*. Tangit celebre carmen GREGORIUS præsul &c. de quo superius egi, in honorem S. GREGORII, contestationemque grati animi pro ordinato regulariter cantu in capite mox antiphonarii positum, & ante dominicam primam adventus cantari solitum in publico officio sacro. In codice autem *Veronensi* sæc. X. vel XI. eius loco hæc leguntur cum notis musicis, quibus frontem huius operis ornavimus: SANCTISSIMUS NAMQUE GREGORIUS CUM PRECES EFUNDERET AD DOMINUM, UT MUSICUM TONUM EI DESUPER IN CARMINIBUS DEDISSET, TUNC DESCENDIT SPIRITUS SANCTUS SUPER EUM IN SPECIE COLUMBÆ, ET INLUSTRAVIT CORDA EIUS, ET SIC DEMUM EXORSUS EST CANERE, ITA DICENDO: AD TE LEVAVI. ALLELUIA. Passim in monumentis liturgicis imago S. GREGORII sedentis adumbrata cernitur, Spiritu sancto specie columbæ dextræ auri adhærente. Mira nobis eam in rem narrat anonymus, quem subinde iam laudavimus ex MS. codice *Casimensi* sæc. XI. sub nomine IOANNIS presbyteri notus, capite 3. *de musica, quomodo per beatum GREGORIUM fuit inventa*, inscripto, unde quædam excerpta curiosis dare iuvat b).

T. I. p. I. Invenimus carmen panegyricum S. GREGORII in insigni codice

a) „Pro indubio (inquit Ios. CARI Respons. & Antiph. R. E. præf. p. 44. 45.) haberi debet, aliquam olim fuisse, ante GREGORII tempora, antiphonarum & responforiorum collectionem, quæ usui esset ecclesiæ cantoribus. Ut enim antiquior est sancto GREGORIO antiphonarum & responforiorum usus in ecclesia Romana, ita par est credere, ante illum libros extitisse responforiales & antiphonarios.“

b) „Beatissimus namque GREGORIUS, sanctæ Romanæ atque apostolicæ sedis doctor & pontifex, conspexit teneram fidem, & populum ad Christum conversos paganorum adhuc ritibus oberantes, qui ad nundinas, vel ad nuptias, aut aliqua gaudia celebrantes, exercebant iocum atque ludibria, sicut usque adhuc hunc ritum tenent. Exiebant in diebus festis de ecclesiis, ubi stabant ad officium divinum fa-

ce S. GALLI, cuius scriptor HARTKERUS reclusus habetur sæc. X. in altera parte, ubi in fronte S. GREGORIUS in habitu episcopali sistitur cum columba ad aurem, ante quem figura monachi, notulas, dictante S. pontifice, scribentis, ut cernis in prima operis pagella typis æneis expressum:

*Hoc quoque GREGORIUS patres de more secutus
 Instauravit opus, auxit & in melius.
 Bis vigili clerus mentem conanime subdat
 Ordinibus pascens, hoc sua corda favo,
 Quem pia sollicitis solertia nisibus omni
 Scripturæ campo legit, & explicuit.
 Carmina diversa sunt hæc celebranda per horas,
 Sollicitam rectis mentem adhibete sonis.
 Discite verborum legales pergere calles,
 Dulciaque egregiis iungite dicta modis.
 Verborum ne cura sonos, ne cura sonorum
 Verborum normas nullificare queat.
 Quidquid honore Dei studiis celebratur honestis,
 Hoc summis iungit mitia corda horis.*

Tum:

ciendum, & infinitum dimittebant Dei officium, & discurrerant ad musicorum melodia, quæ exercebantur in ludibria. Et tunc cogitavit, si esset ei placitum per musicorum artem in ecclesia laudem, sicut DAVID in veteri testamento fecerat, & preces fudit ad Dominum, ut donum ei in carminibus dedisset. Tunc nocte illa vidit sanctam ecclesiam ornatam & compositam, quasi musa cantum suum componit, ut ipsa ecclesia filios adoptivos, quos in baptismo novi proli Christo ad salutem regeneraverat, quasi gallina pullos suos sub alis suis congregans, & ad exercendam Deo Patri laudem coercens, & quasi sub uno dragmæ tegmine tabellulæ, ubi scripta erat ars musica, nomina tonorum & neumatum numero, & vocum genera, atque cordarum & modulationis cantico metri atque symphonii, simul & scematæ. Post alia: „Et tunc namque beatissimus GREGORIUS iterum preces fudit ad Dominum, ut hoc, quod viderat per donum Spiritus sancti gratia Deus illi eos ostendisset: & descendit Spiritus sanctus super eum in specie columbæ, & illustravit cor eius, &

sic iam componere cœpit, atque disponere omnia per Spiritus S. gratiam. Disposuit atque neumatizavit antiphonarum, instruxit cantorum scholæ, & cantica melodiis alternantibus modulis dulcisona carmina miscuit, letantes chori ordinate in ecclesiis atque compositæ doctrinam instruxit, ut clericorum multitudo bene docti disciplinæ artis imbuti, regularibus instrumentis dediti, in simul coadunati unus spiritus, & una fides erat in eis, medullis cordis, gemitibus inenarrabilibus cum Spiritu sancto agens in una æquitate concordantes voce simul & mente, omni affectu, totis nisibus, sincera devotione, humili preces, rigidum pectus, directum collum, benigna voce proferunt ex ore fibilum, atque organum imponunt, dirigunt voces ad astra cœlorum, adequanturque cum laudes angelorum humili preces laus clericorum. Composuit choros in ecclesia sicut triplices acies pugnatorum per directum ordinate paratagiis, tres dehinc & tres deinde ad olympiadis iocum exemplo, ubi illa proba exercebantur, & magister per medium ibat &c.“ Sic.

Tum: *incipiunt responsoria, & antiphona per circulum anni.* Est vero *responsale*, ut vocatur, de quo dubitatur, an S. GREGORIO sit adscribendum; in eo, ut paulo ante diximus, ab antiphonario, seu graduali distinctum, quod cantum ad horas canonicas diurnas, nocturnasque contineret, de quo laudatus WALAFRIDUS ita prosequitur: *ordinem autem cantilena diurnis seu nocturnis horis dicenda beatus GREGORIUS plenaria creditur ordinatione distribuisse, sicut & supra de sacramentorum diximus libro.* Et sane res eodem spectabat, idemque genus cantus, quem *Gregorianum* dicimus, in omni parte officii divini hactenus est celebratus. Quo etiam schola cantorum pertinet, ab eodem S. GREGORIO, teste laudato IOANNE diacono, instituta: *Quæ*, inquit, *hactenus eisdem institutionibus in sancta Romana ecclesia modulatur*: modo nimirum, & ratione, ab eodem S. pastore traditis, etiam per reliquum christianum orbem brevi eadem institutione pervadente. Relegi possunt, quæ capite I. P. I. huius libri II. de hac re diximus, etiam quas difficultates hic moveant viri eruditi, *Petrus GUSSANVILLÆUS* in præfat. ad antiphonar. *Elias DU PINIUS* in bibl. eccles. *Io. Georg.* ab ECKHART comment. de rebus *Franciae* orientalis, tam circa graduale, ac sacramentarium, quam responsoriale, seu responsale: eoquod nullus ante IOANNEM diaconum, scribentem sub IOANNE VIII. P. qui obiit an. 882. trecentis fere post GREGORIUM M. annis, inveniatur, qui narret, GREGORIUM liturgicos libros ordinasse: non GREGORIUS *Turonensis*, non ISIDORUS *Hispalensis*, qui GREGORII M. ætate viventes illius vitæ historiam adornarunt; ille quidem hist. *Franc.* libro X. iste vero in libro de scriptoribus ecclesiasticis. Eiusdem rei nec meminit Ven. BEDA, qui sub initium sæc. VIII. S. GREGORII gesta recenset tum in suo martyrologio, cum lib. II. c. i. hist. *Angl.* nec PAULUS diaconus, qui eodem sæc. VIII. in suis de historia *Longobardorum* sex libris de illis non semel agit, & vitam insuper descripsit; nec AMALARIUS, nec AGOBARDUS, qui sæc. IX. de antiphonario libros ediderunt. Hac de re dicendi locus erit in disquisitionibus de liturgia *Allemannica*. Quod vero ad præsens argumentum pertinet, sufficere possunt, quæ capite primo huius libri II. diximus. S. GREGORIO tribuunt etiam usum litterarum alphabeti in cantu ecclesiastico, *Latinorum* scilicet; ut *Græci* suas adhibuerunt, sed variis modis transformatas: quod sectatus est non solum BOETIUS in eo genere musices, sed etiam sæc. IX. adhuc UBALDUS, seu HUGBALDUS de *harmonica institutione* quoad ecclesiasticum cantum; alii vero eiusdem, & sequentis sæculi auctores *Latinis* ordine alphabeti usi sunt: deinceps usu commo- diore post septimam G, recurrente octava, resumta est a littera cum sequentibus minusculis. S. GREGORIO autem septem duntaxat adscribunt. Qua de re plura, ubi de scala & notis musicis agemus.

II. An non artis huius aliquid etiam in orientem penetrarit, unde prius ^{S. IOANNES} musica in Occidentem, ut cæteræ etiam disciplinæ, venit, non inepte quis ^{Damascenus} disquirat; cum postea ineunte sæculo octavo (ordiente autem septimo ^{in Oriente} GREGORIUS obiit) IOANNES *Damascenus* S. GREGORII studiosissimus, novum facilioremque cantandi modum per notas musicas, loco *Græcorum* characterum onum seu chordam indicantium, substituisse feratur. Hoc est, quod *Ios. ZARLINUS*, ignoro quibus auctoribus, Io. *Damasceno* tribuit, nempe inventionem characterum, quibus intervalla ascendendi & descendendi exprimentibus, psalmodiæ cantilena choralis (quæ tum in ecclesia locum sola habebat, uti etiamnum apud *Græcos*) & scriberetur, & caneretur. Postea videbimus, incertum esse, quorum signorum discernendi intervalla musica usus fuerit ævo S. GREGORII M. substitutis forte, ut notavimus, in locum characterum *Græcorum*, quorum formam adhuc in libris de Musica expressit BOETIUS, literis latinis. Neque vero ante sæculum nonum notas musicas in libris liturgicis latinis invenimus; græcas vero dabimus ex cod. sæc. VIII. quo vixit S. IOANNES *Damascenus*. Is nomen melodis seu cantoris a suis adeptus, teste CEDRENO in compendio historiar. ad an. X. LEONIS *Isauri*, plurimum apud suos ea de causa celebratus, ita in menæis eius exordiente encomio ad IV. *Decembris*: *Suavi IOANNES terram ubi implevit sono. Pergit novos daturus in cælis modos.* In variis etiam tropariis sæpe hymnologorum vocatur princeps, *spiritualium cantionum suave spirans organum, divina ac blandifona lyra, intellectualis hymnorum tibia, multivocalis cicada, arguta luscinia*, IOANNES sapientissimus, *cantus suos divinitus inspiratos proponit fidelibus, piasque mentes spiritali gaudio perfundit.* Idem alibi repetitur de divino instinctu, quo IOANNES sacra profuderit cantica: *Sapientem cantorem canticis verborum concinamus, dulcem hymnographum floribus hymnorum coronemus, ceu organum ecclesiæ divinitus modulatum.* Narrat in eius vita IOANNES *Hierosolymitanus*, quomodo COSMAS, IOANNIS præceptor Deiparæ monitu ad hoc genus studii IOANNEM applicuerit, quo etiam in laudato respicitur synaxario: „Indeque accepto charismate iucundarum „cantionum fontem reclusisti, & ea hymnis celebrata, festivitates deco- „raſti, ac ecclesiam exhilaraſti, cantorum omnium princeps; quamobrem „sublatis speculis vicissim donatus præmio, nunc unacum angelis hymnos „decantas, & pro animabus nostris interpellas.“ CONSTANTINUS *Acropolis* in sermone encomiastico in eundem DAMASCENUM, quæ & quanta in hoc genere elaborarit, breviter commemorat a). Refert alia Card. QUIRINUS

in

a) „Exornavit ergo primum concinnis suis melodiis præclaram Salvatoris resurrectionem, idque non simpliciter, sed multifarie, & diversimode

mode inventionem variarum cantionum, alternatimque earundem inter se mirabiliter connexarum vicissitudine: sed & pro reliquis festis, quibus

6 L. II. P. II. DE AUCTORIBUS MUS. ECCL.

in diatriba de hymnis quadragesimalibus *Græcorum*, eorumque auctoribus, ut ostendat, quando in hymnis illis IOANNIS monachi nomen habetur, *DA-*
T. I. p. 1260. MASCENUM indigitari. SUIDAS testatur, S. IOAN. *Damascenum* præter alia scripta reliquisse etiam *canticorum canones iambicos*, & *soluta oratione*. Ad calcem tomi I. operum illius, quorum editionem P. LEQUIEN curavit, inter alia sacra carmina & cantica in præcipua Christi Domini mysteria, habetur *εἰς τὴν κυριακὴν τῆ πάχα*, quod primum videtur a CONSTANTINO laudari. Dicit autem in admonitione prævia LEQUIEN, se nunc abstinere ab edenda prima parte octoechi a BILLIO translata, donec certo dignoscere queat, quinam versus IOANNIS *Damasceni* sint, quinam ANATOLII, ME-
L. V. p. 272. TROPHANIS, & aliorum. LAMBECIUS comment. in bibl. cæsar. octoechum dicit maximam partem a IOANNE *Damasceno* esse compositum, inter codices cæsareos recensens etiam octoechum cum notis musicis, eumque octo integros complectentem tonos, cum BILLIUS duos tantum ediderit, de quo
L. V. c. 30. videndus est ALLATIUS p. 64. &c. FABRICIUS in sua bibliotheca inter scripta adhuc inedita Paracleticen in B. Virginem numerat, secundum octo tonos *Græcorum*, opus magnum & rarum, & ALLATIO iudice *φιλοπαρεδόναις* futurum gratissimum. Passim eius nomen notatur pro more in *Græcorum* libris liturgicis, qui magno numero præsertim in bibl. *Vindobonensi* servantur, inter alios cod. 304. novi ordinis *τροπάριον τῶν ἀναβαθμῶν*, *troparium* seu *modulus graduum*. Scriptus est codex manu Ioan. CITRII cognomine DALASSINI anno mundi secundum computationem ecclesiæ *Cypolitane* 6729. seu anno Christi 1221. indict. 9. ut fol. 321. indicatur. In cod. *Florentino* bibl. *Benedictinorum* legitur p. 394. *τρόπαριον*, quo piorum impiorumque dogmatum breviter fit recensio, quod, ut in titulo legitur, *τῇ κυριακῇ τῆς ὁρθοδοξίας ψάλλεται*, quæ est prima ieiuniorum dominica. Inter edita a P. LEQUIEN DAMASCENI opera *τρόπαριον* hoc non reperitur. Incipit: *ἐμφανέσθω τῶν ὁρθόδοξων ἡ ἐκκλησία*, *latetur orthodoxorum ecclesia* &c. FABRICIUS l. c. varios canones Io. *Damasc.* ineditos recenset in SS. solemnitates: item troparia prope innumera in varias festivitates cum scholiis & expositionibus chianiadæ Gregorii PARDI, THEODORI *Prodromi*, EUSTATHII *Thessalonicensis* in varia eiusmodi IOANNIS cantica & canones. Horum varios etiam commentarios in bibliotheca cæsarea LAMBECIUS recenset amplissimos Ioannis ZONARÆ in octoechum: item eiusdem expositionem in S. IOANNIS canones anastasimos: eiusdem Ioannis ZONARÆ & NICETÆ metropolitæ *Thessalonicensis* expositiones, canonum seu canticorum ecclesiasti-

religiosa plebs congregatur, unum aliquid nobis præponentes eorum mysteriorum, quæ Dominus ac Redemptor noster homo factus comple-

vit; & qua par est lætitia exultantes, plurima, eaque pulcherrima composuit. Deinde etiam Sanctorum memorias splendide honestavit &c.

sticorum S. IOAN. *Damasceni* : THEODORI *Prodromi* expositiones in san- p. 276. 277.
ctorum Patrum , COSMÆ episcopi *Maiumensis* , & IOANNIS *Damasceni* ca-
nones sive cantica ecclesiastica , in præcipuis sacris solemnitatibus cantari so-
lita : Sanctorum Patrum COSMÆ episcopi *Maiumensis* , & IOANNIS *Dama-* p. 278.
sceni varios canones , sive cantica ecclesiastica , cum expositione singulis
tropariis particulatim subiuncta &c.

III. Post IOANNEM vero *Damascenum* , qui vel cognomine , vel nomine Melodi alii
τῷ μοναχῷ distinguitur , ex præcipuis eiusdem nominis fuit *Ioannes* MAURO-^{vocabulo}
PUS , primum monachus , deinde metropolita *Euchaitarum* , de quo agit IOANNES.
P. *Hippolytus* MARACCIUS *Lucensis* in bibliotheca *Mariana* a). Eius canon a
Deiparæ in acoluthia officii ad matutinum extat T. II. *Iunii* apud BOLLAND.
p. XLIX. *Poemata* eius *sacra iambica* extant in cod. 211. *Vindob.* secun-
dum nov. ord. Et 299. cod. eiusdem *Paracletici XXIV. ad Christum Sal-*
vatorem , a f. 1. usque 77. ubi duo canones *ad eundem Christum Salvato-*
rem , sine nomine auctoris : quod in *Paracletico* ab initio ponitur , & sem-
per ode nona. Sequitur eiusdem *canon ad Angelum custodem* : item *sexaginta ad*
Beatissimam Virginem Deiparam : canones *undecim ad S. IOANNEM Baptistam* ,
cum acrostichide , ut priora , in quo eiusdem IOANNIS nomen. Ut solemne
erat *Græcis* , nomina sua notare , atque etiam ordine alphabetico odas com-
ponere ; cuiusmodi *fischeron* SIMEONIS extat in cod. *Vindob.* 76. & in cod.
299. NICEPHORI *Xanthopuli χαριτισμὸς* , & *troparia duo in Beatissimam*
Virg. Deiparam. cod. 253. *Vindob.* f. 31. extat *Ioann. ZONARÆ canon*
ad B. V. Deiparam contra præcipuas hæreses , qui mutilus est. T. XII.
Magnæ bibliothecæ *Parif.* XXIII. *Lugd.* Plenior apud COTELERIUM T. III.
Monum. *Græc.* In eodem cod. f. 89. reperiuntur IOANNIS *Geometræ* hy-
mni quatuor , versibus heroicis & elegiacis in *B. V. Deiparam.* Sequitur
epigramma in IOANNEM hunc *Geometram.* Cod. 308. eiusdem bibl. con-
tinetur *series ordinationis universi officii ecclesiastici constructa* , & antiquis
notis musicis adornata a magistro Ioanne CUCUZELE , incipit Δεῦτε προσκυνή-
σωμεν. *Venite adoremus.* Eiusdem in cod. *Vindob.* phil. 194. habentur
anagrammatismi totius anni , cum aliis , plerumque sub solo nomine τῷ
μαίτορⓈ seu *magistri* , aliquando τῷ μαίτορⓈ κυρῷ Ἰωάννη. a) In codi-
ce

a) „ IOANNES , *Euchaitarum* episcopus , natione
Græcus , inter hymnographos *Menæorum* in-
signis : de cuius ætate aut vita R. P. *Simon*
WAGNERECK in sua *Pietate Mariana Græcorum*
P. I. in *Prolegom.* n. 25. se nondum quid-
quam invenisse scribit , quod viris doctis proba-
re se posse confideret. Studium suum erga B.

Virginem declaravit scribendo græce in dormi-
tionem sanctissimæ Deiparæ orationem unam ,
quæ manuscripta extat in bibliotheca *Vaticana*.
Canones item octo deprecatorias ad sanctissimam
Deiparam , secundum octoechos *Græcorum* , qui
manuscripti extant ibidem.“

a

ce *Vindobonensi* Philos. 194. ut paulo post notabimus, μέλ^θ seu *moduli* alicubi IOANNIS huius magistri esse dicuntur τὰ δὲ γράμματα διὰ σί-
χων, seu *versus λαμπαδαρίx* iussu patriarchæ ΜΑΤΤΗΑΙ, qui ineunte sæc.
XV. sedem *Cpolititanam* tenuit, compositi. In MS. cod. *Monacensi* n. 225.
sunt contacia totius anni, composita quidem a *Michael* ANEOTO, in me-
liorem dein & concinniorem formam redacta a *Ioanne* GLYCEO, a nostro
vero *Ioanne* CUCUZELE contracta & edita, ἐγράφησαν συντετμημένα καὶ σα-
φέστατα. De hoc auctore iterum ad finem huius capituli fiet mentio, atque
inter scriptores veteres musicos edetur eius *ars psaltica cum variis cantico-
rum exemplis*, & adiunctis antiquis notis musicis. Distinguendus est hic
Ioannes CUCUZELES a *Iosaphato* CUCUZELE iuniore hieromonacho, de cuius
hirmologio, cum notis musicis adornato, diximus capite superiore. Omni-
um frequentissime reperi in codicibus inter melodos *Lampadarii* nomen,
una voce τῷ λαμπαδαρίx, aliquando vero κυρῷ Ἰωάννη λαμπαδαρίx, addito
etiam cognomine, e. g. τῷ κλαδᾷ, veluti cod. *Vindob. Phil.* 344. & in
utroque *Monacensi* sæpius. Ibidem κοινονικὸν ποίημα Μανηὴλ λαμπαδαρίx
τῷ χρυσᾷφῃ. Qui tamen rarius occurrit. Ut adeo duo distinguendi sint
Lampadarii, κατ' ἐξοχὴν sic dicti, IOANNES nimirum, & MANUEL. Fuit au-
tem *Lampadarii* officium ecclesiasticum, de quo non semel CODINUS, quem
etiam cantantem inducit cap. 10. *Prior ergo in ambulacrum venit Lam-
padarius, lampadem ferens, totumque festi proprium cantum, (ιδιόμελον) decantans.*
Occurrit in eodem cod. *Vind.* alius MANUEL, ποίημα κυρῷ
Μανηὴλ τῷ ἀγαλλιάνῃ. Vid. infra in hac voce ἀγαλλιάνῃ. Frequens etiam
in dictis codicibus est τῷ πρωτοψάλτῃ κυρῷ ξένῃ τῷ κορώνῃ, sæpe quoque sim-
pliciter τῷ πρωτοψάλτῃ, itemque πρωτοψάλτῃ κυρῷ Ἰωάννη τῷ γλυκέως. Apud
laudatum CODINUM in Pentade VII. officiorum magnæ ecclesiæ primo lo-
co ponitur protopsaltes, deinde duo domestici, primi & secundi chori.
CITRIUS vocat domesticum Psaltarum, indicatque, hoc nomen usitatius fuisse,
quam illud protopsaltæ. Haud certo scio, an IOANNES κατ' ἐξοχὴν ita
sit dictus, præsertim cum huius ποίηματα in codicibus notentur etiam no-
mine κυρῷ Ἰωάννη τῷ γλυκέως, vel τῷ γλυκέως, vel denique πρωτοψάλτῃ κυρῷ
Ἰωάννη τῷ γλυκέως; in *Monacensi* minore reperitur quoque Ἰωάννη τῷ πρω-
τοψάλτῃ. In cod. *Vind.* 344. alius adhuc *Ioannes* LASCARIS occurrit, re-
centior forte ille, qui capta *Cpoli* an. 1452. in *Italiam* iuvenis admodum
venit:

a) „Titulus sic habet: Ἀρχὴ σὺν Θεῷ ἁγίῳ
τῶν ἀναγραμματισμῶν τῷ ὅλῃ ἐνιαυτῷ,
ποιηθέντες παρὰ κυρῷ Ἰωάννη μαίισο^θ
τῷ Κεκεζέλῃ μηνὶ Σεπτεμβρίῳ ἡ (i. e.
ὀγδόῃ) ἡ γένησις τῆς ὑπεραγίας ἐνδόξης

δεσπόνης ἡμῶν Θεοτόκx, ἡ αἰεὶ παρ-
θένης Μαρίας· ἀναγραμματισμὸς εἰς
τὸ σήμερον ὁ τοῖς νοεοῖς θρόνοις ἡχ-
πλα. κ. τ. λ.

venit: notatur autem his verbis in *Vindob.* κυρξ ἰωάννης τῷ λάσχαρι. in *Monac.* 225. vero κυρξ ἰωάννης τῷ λάσχαρι. Studiose hanc fecimus digressionem, ne incaute unus pro alio in libris *Græcorum* ecclesiasticis accipiatur auctor, in quibus uno eodemque persæpe notantur nomine.

IV. Iam sæpe COSMÆ mentionem fecimus; sed duo sunt distinguendi, COSMAS uterque. nempe *Hierosolymitanus Hagiopolites* (quem IOANNIS *Damasceni* præceptorem diximus) ab altero *Maiumensi* episcopo iuniore. Uterque fuit sacrarum cantionum peritia illustris, sed sæpe invicem confusi. Priori ecclesia *græca* adscribit potissimum hymnos, quos in officio divino cantat, atque auctorem facit *Triodii* in hebdomade sancta, quam laudem ei synaxarium tribuit apud QUIRINUM: *Primus omnium hoc excogitavit, tres inquam odas, in figuram, ut reor, sancta & vivifica Trinitatis, magnus poeta COSMAS in magna sanctaque passionis Domini, & Dei ac Salvatoris nostri IESU Christi hebdomade.* COSMAM cum Io. *Damasceno*, & THEOPHANE *melodi*, sive cantoris cognomento insignem fuisse, tradit CEDRENUS in compendio hist. ad an. X. LEONIS *Isauri* p. 376. Sed alterum designat: „Hic (inquit) S. IOANNES UNACUM COSMA *Maiumensi* episcopo, & THEOPHANE fratre THEODORI *Graphorum* episcopi, *melodi* seu cantores sunt cognominati, eoquod melodiis comprehendissent eas cantilenas, quas decretum in ecclesia Christianorum cani iubet.“ COSMÆ *Maiumensis* canon paracleticus ad Christum notatur a LAMBECIO in cod. *Vindob.* 299. SUIDAS in lexico tam de IOANNIS *Damasceni*, quam de COSMÆ cantionibus scribit, nullam eas cum aliorum scriptis admisisse, nec admissuras comparationem usque ad ævi finem; vocaturque ab eo COSMAS iste vir ingeniosissimus, qui omnino spiravit illam suavem modulationem musicam &c.“ Refert hoc QUIRINUS, & recenset quædam ex eius elogiis in Menæis ad 14. *Octobr.* ubi potissimum eiusdem in sacris cantionibus pangendis peritia prædicatur. Primum autem auctorem triodiorum pro hebdomada sancta conditorem idem facit, ut diximus. Cum contra secundus, COSMAS videlicet *Maiumensis*, tetraodion magni sabbati tantum composuerit, quod deinde MARCUS monachus, episcopus *Hidruntinus*, LEONIS Imp. iussu complevit, ut ex GEORGIO metropolitâ *Corinthi*, ac THEODORO *Prodromo*, refert ALLATIUS p. 73. & seqq. Observandum hic, COSMAM hunc *Maiumensem* etiam vocari monachum, & μέγαν ποιητήν, apud laudatos auctores, & in cod. *Monac.* 255. μέγαν κοσμάν, diversumque esse ab eo, quem Cl. MONTFAUCONIUS Κοσμάν μοναχὸν τῷ παναρέτῃς, & sæculi XIV. scriptorem vocat, cum ille longo ante hunc tempore claruerit. Palæogr.
Græc. p. 75.

Melodi græ-
ci alii, potif-
simum a Nt-
CEPHORO
recensiti.

V. Post COSMAM, & IOANNEM *Damascenum*, apud NICEPHORUM *Ca-*
listum (cuius ipsius *χαιρετισμοὶ*, & troparia duo in B. M. V. extant in cod.
Vindob. 299.) in iambis in *Græcorum* ecclesiasticos hymnographos, alii se-
quentes ponuntur:

THEODORUS & IOSEPH STUDITÆ,

Præstantissima musices organa.

Et nova Siren IOSEPHUS *hymnographus,*

ANDREAS *perquam concinnum melos decantare solitus,*

THEOPHANES *melliflua illa cinyra,*

GEORGIUS, LEO, MARCUS, CASIA. a)

a

Theodori STUDITÆ nonnulla leguntur in octoecho. In cod. *Vindob.* 299.
THEODORI monachi *canon catanycticus ad Christum servatorem.* Itemque
THEODORITI *canon catanycticus ad Christum salvatorem.* Demum Io-
sephi STUDITÆ *canon de secundo adventu.* IOSEPHI vero hymnographi ce-
leberrimi siculi *Syracusani* Ord. S. BASILII monachi opera omnia, quæ re-
periri potuerunt, ex græcis MSS. codicibus collecta, latine reddita, notis
illustrata, & publicata sunt an. 1661. studio & labore P. *Ippoliti* MARACCI.

L.V. c. 310.

Apud LAMBECIUM IOSEPHI *melodi* recensentur canones quadraginta octo,
quorum quivis peculiarem habet acrostichidem, quæ itidem, ut quælibet
ode nona, nomine IOSEPHI insignita est. *Ioannis* EUGENICI oratio enco-
miastica in S. IOSEPHUM hymnographum memoratur a *Leone* ALLATIO in dia-
triba de SYMMEONUM scriptis. Alterum vero a STUDITA IOSEPHUM hy-
mnographum, archiepiscopum *Thessalonicensem* Menæa *Græcorum* ad d. 3.
Aprilis celebrant. ANDREAS vero monachus, postea *Cretensis* episcopus S.
SOPHRONIO *Hierosol.* synchronus, auctor magni canonis *ἀγιοπολιτικῆς*
σι-χηρῆς, distinguendus ab *Andrea* PYRRHO, & ab altero τῆ *σιγηρῆς*, de quo
infra. Mentionem capite superiore fecimus celeberrimi canonis, ab AN-
DREA *Cretensi* compositi, quo universam veteris & novi testamenti hi-
storiam est complexus, vocaturque *μέγας κανών*. De eo multis agit Trio-
dium, deque aliis etiam lucubrationibus ANDRÆ b). Inter cognomines

b

GEOR-

a) Οἱ τὰ μέλη πλέξαντες ὕμνων ἐνθέων,
Ἡ λύρα τῆ πνεύματος Κοσμῶς ὁ ξένος,
Ὄρφεὺς νεαρὸς ἡ Δαμασκόθεν Χάρις,
καὶ Θεόδωρος, Ἰωσήφ οἱ Στεδίται,
Ὄργανα τὰ κράτιστα τῆς μεσοργίας,
Ξενὴ τε στερρὴν Ἰωσήφ ὕμνογράφος,
Μέλτος παναρμόνιον Ἀνδρέας ἐκρότεις
καὶ Θεοφάνης ἡ μελιχρὰ κινύρα
Γεώργιος, Λέωντες, Μάρκος, Κασία.

b) „ Multa quidem cum alia ecclesiæ Dei fru-
ctuosa ingenii sui monumenta reliquit, tum va-
rias orationes & canones; crebrior tamen, &
copiosior in panegyricis orationibus extitit. Ex
multis autem aliis hunc quoque magnum ca-
nonem, infinita contritione, animique com-
punctione refertum. Collecta enim in unum
universa veteris & novi testamenti historia,
canticum hoc composuit.“ Ita Triodium.

GEORGIOS, an metropolita *Corinthius* in iisdem iambis NICEPHORI intelligendus sit, quis dubitet? Cum etiam GREGORIUS alias sit dictus. Cuius expositiones in canones, seu cantica ecclesiastica a LAMBECIO laudantur. *L. V. p. 278.* Alius autem GEORGIUS *Nicomediae* archiepiscopus inter *Græcos* melodos celebris est. Occurrent paulo infra alii huius nominis auctores. Idem de LEONE dubium est, cum præter alios, etiam LEO *Sapiens*, seu *Philosophus*, imperator in hoc genere laudetur, cuius troparia *ἑωθινὰ*, seu *matutina* undecim leguntur in octoecho. *Odarium catanycticum* memorant LAMBECIUS, & MONTFAUCONIUS ex bibliotheca *Medicea*, versibus anacreontibus, seu potius politicis. *Bibl. bibliothecar. T. I. p. 351.* Celebratur etiam LEO quidam, nomine *τῆ μαγιστρῶ*, seu *magistri*. De MARCO certum est, intelligi *Hidruntinum* episcopum, seu monachum, qui ætate LEONIS Imp. floruit, ac tetraodion a COSMA melodo *Maiumensi* in magnum sabbatum compositum, in perfectum canonem terminavit, testibus eodem NICEPHORO & CEDRENO: cum MARCUS *Ephesinus*, cuius cantica in SS. Trinitatem, & canones octo in B. V. M. LAMBECIUS memorat, longe posterior fuerit, ex concilio *Florentino* anno *L. V. p. 295.* 1438. celebris. In cod. *Vind. gr. phil. 344.* notatur aliquid nomine *κυρῆ Μάρκος ἱερομονάχης*. Sic quoque in *Monac. 255.* Et in *Vind. 194.* *τῆ τιμιωτάτης ἐν ἱερομονάχοις κυρῆ Μάρκος*, *τῆ εἰς τὴν μονὴν τῶν ἁγίων ξανθοπέλων*, item *μελιωτὴν παρὰ τῆς . . . τῆ ἐκ τῶν ξανθοπέλων*. Cod. *Monac. 255.* exhibet titulum *τῆ μητροπολίτης Κορίνθης κυρῆ Μάρκος*. Ut adeo hic quatuor MARCI distinguendi veniant. De THEOPHANE cum IOANNE *Damasceno* & COSMA nomen *melodi κατ' ἐξοχὴν* adepto minime dubitandum est, eum esse a NICEPHORO memoratum, cuius encomium ex Menæis ad d. XI. *Octobr.* QUIRINUS prosequitur, pariter ac laudati ANDREÆ *Cretensis*. THEOPHANIS *σιχηρόν* in omnes Sanctos legitur Cod. *Vind. 156. f. 78.* & canon paracleticus ad B. V. Deiparam in cod. 253. In officio exequiarum apud GOAR duplex habetur canon THEOPHANIS. Is ac frater eius THEODORUS *γραπταὶ* sunt appellati, quod uterque ab impio THEOPHILO frontibus ferro candente inuistis, ob defensionem sacrarum imaginum in exilium sint pulsi. Plures, observante GOAR, canones composuit THEOPHANES, quibus iambos præmisit, unde auctor dignoscitur. CASIA vero, quæ postremo nominatur, floruit temporibus imperatorum MICHAELIS *Balbi*, & THEOPHILI filii eius, eadem nimirum, quam ICASIAM CODINUS in antiquitatibus *Cpolitani* vocat: *Quæ, inquit, cum valde erudita esset, multos canones, & stichera, & alia quadam composuit admiranda, tempore THEOPHILI imperatoris.* De ea etiam nonnulla habet THEODORUS *Prodromus* apud ALLATIUM, pag. 74. & 75. Ipse THEOPHILUS imperator, teste CEDRENO, in compendio

histor. p. 428. apud GOAR: „Ambiebat & musicæ laude excellere, hy-
 „mnos quosdam & carmina componens, ac canere ea iubens: de quibus
 „est *Benedicite* quarti toni, quod ex *Audi filia* octavi toni translatum a
 „se, atque concinnatum, in ecclesia clara voce cani mandavit. Ac ferunt,
 „eum carminis amore illectum, in solennibus ad magnam ædem conven-
 „tibus, ne manus quidem ad cantus artificiosam agitationem detrectasse,
 „clerumque musicæ exercendæ causa centum libris argenti donasse. Qui-
 „dam eius ingenii foetum versum illum, qui in festo palmarum die can-
 „tatur, ferunt: cuius initium: *Exite gentes. Exite populi.*“ Locus hic
 extat etiam apud ALLATIUM p. 66. Huic iungimus CONSTANTINUM, LEONIS
philosophi filium, quem *Græci* celebrant auctorem Ἐξαποσειλαρίων.

Melodi ex
 Triodio *Vene-*
netiis a. 1601.
 edito, & qui-
 busdam MSS.
 codd.

VI. Coronam melodorum *Græcorum* omnis ætatis, eorumque icones
 in fronte Triodii excusi *Venetis* an. 1601. videre potes cum hac inscriptio-
 ne: Οἱ τὰ μέλη πλέξαντες ὕμνων ἐνθέων, *hymnorum* *modulos* *hi* *composuere*
sacrorum. Quorum nomina saltem hic descripsisse iuvat, cum eorum æta-
 te, dignitate aut conditione, prout fere a FABRICIO in calce ALLATII de
 libris ecclesiasticis *Græcorum* designantur. Subinde lucubrationes etiam re-
 censemus eorum, quorum necdum facta est mentio. 1) GERMANUS pa-
 triarcha *Cpolit.* sub LEONE *Armeno* sæc. IX. eiectus, cuius Θεοτόκιον ad ma-
 iores vespervas habes T. II. *Iunii* BOLLAND. p. XL. cum idiomelis NILI *Xan-*
thopuli, itemque p. XXXVI. 2) SOPHRONIUS patriarcha *Hierosol.* cuius
troparia in vigilia natalis Domini cantari solita, in hymnologio *Vindobonensi*
 cod. 303. posita sunt, unacum eiusdem συνάξει τῶν ὧρων, seu *horologio*
magnæ parasceves, cum antiquis notis musicis. 3) PHILOTHEUS patriar-
 cha *Cpol.* ab an. 1362. Eius canon in S. GEORGIUM recensetur a LAMBE-
 cio, unaque ALEXII metropolitæ *Nicani* in S. DEMETRIUM M. συχηρὸν
 προσόμοια. 4) ANDREAS *Cretensis* (ut volunt) archiepiscopus. 5) IOANNES
Euchaitarum metropolita. 6) GEORGIUS *Nicomediæ* archiepiscopus. 7)
 METHODIUS. 8) CYPRIANUS. 9) ANATOLIUS episcopus. Ex iconismo pa-
 tet, hos tres posteriores omnes fuisse episcopos, aut metropolitās. 10)
 LEO *Despotes*, sive imper. 11) LEO *Magister*. 12) BASILIUS *Pigeriotes*,
 sive *Pegoriotes*. 13) IUSTINUS. 14) SERGIUS. Sequuntur monachi: 15)
 IO. *Damasceus*. 16) COSMAS (postea *Maiumæ* episcopus) 17) IOSEPHUS
 hymnographus. 18) THEOPHANES, cognomine *Graptus*, de quibus iam
 supra. 19) BYZAS, sive BYZANTIUS. 20) STEPHANUS *Hagiopolites*. 21)
 GEORGIUS *Siceliotes*. 22) SIMEON, an S. MAMANTIS, de quo FABRICIUS
 aliqua edidit Vol. X. *Bibl. græc.* p. 312? an vero potius *Logotheta*, seu
 celebris METAPHRASTES, cuius extat συχηρὸν ordine alphabetico cod. *Vin-*
dob.

L.V. c. 324.

dob. 76. f. 6. & pars cod. 215? In priori codice post celebrem hymnum ἀνάθισον sequuntur THEOLEPTI, metropolitæ Philadelphia, canones catanyctici & paracletici, item stichera ad S. ANTONIUM, S. ONUPHRIUM, B. V. Deiparam. 23) PHILOTHEUS. 24) ARSENIUS. 25) BABYLAS. 26) EPHRAËM Cariae (de quo nonnulla RAYÆUS T. II. *Iunii Bolland.* p. LXVIII.) 27) ANDREAS Pyrrhus, sive Rufus. 28) Theodorus STUDITES. 29) CASSIA virgo. Coronam hanc exhibet etiam RAYÆUS cum animadversionibus, T. II. *Iunii Bolland.* p. XX. Ibidem, atque etiam *Bibl. græc.* Vol. X. pag. 133. &c. Alb. FABRICII, ordine alphabeti magnum numerum melodorum Græcorum videre est, quorum historiam scripsit Urbanus Godofredus SIBERUS. Facile autem multo auctiorem catalogum prolaturus fuisset Leo ALLATIUS in promisso de hymnographis græcis libro: quod ex antiquis eorum libris liturgicis, qui passim MSS. fervantur, pronum est facere, in quibus haud raro ingenti numero singulis odibus nomina suorum auctorum præponuntur, distinctis sæpius illis, qui profam aut metrum, seu λόγος, γράμματα fecerunt, ab iis, qui melos, seu modulus musicos composuerunt. Exemplum hic per lancem saturem ex uno alterove codice MS. ponam, *Vindobonensibus* nimirum, & *Monacensibus*. *Vindobonensis* gr. Phil. N. 194. al. 122. incipit ab officio τῆς μεγάλης ἐσπερινῆς ποιθέντος παρὰ διαφορῶν ποιητῶν. Alter Theol. gr. N. 185. Ex *Monacensibus* unus N. 225. post εἰσαγωγὴν μουσικὴν, introductionem, seu instructionem musicæ, exhibet officia, seu ἀκολουθίας συντεθημένας παρὰ μαΐστορος κυρῆς Ἰωάννης τῆς Κωνσταντίας, ἀπὸ ἀρχῆς τῆς μεγάλης ἐσπερινῆς μέχρι καὶ τῆς συμπληρώσεως τῆς θείας λειτουργίας. In altero N. 255. ponitur pariter primo εἰσαγωγὴ μουσικὴ, cuius specimen infra dabimus, deinde προκείμενα μεγάλα pro variis anni temporibus. Codex *Blasianus* præter instructionem musicam, & ἐξήγησιν τῆς παραλλαγίας, quæ inferius exhibentur, nec non totam liturgiam, pauca alia continet, eosque fere auctores, quos supra recensiti codices. In his omnibus iidem auctores sæpius etiam recurrunt, quod notare supersedeo, nisi in notatione diversitas sit. Etsi vero non dubitem, maiorem partem recentioris ætatis, quoniam tamen ætatem singulorum determinare, operosum nimis, & forte ἀδύνατον esset, ordine alphabetico eos hic subiungimus, notatis simul codicibus, in quibus occurrunt a).

a

AGALLIANUS. O. Alibi δομεσίως τῆς Ἀγαλλιανῆς. M. m. τῆς Ἀγαλλιανῆς κυρῆς Μανηλ.

AGA-

a) V. notat *Vindobonensem* priorem. V. alt. alterum n. 185. M. M. *Monacensem* maiorem N. 225. M. m. *Monac.* minorem N. 255. BL

vero nostrum *Blasianum*. O. notat omnes codices dictos referre eundem auctorem.

14 L. II. P. II. DE AUCTORIBUS MUS. ECCL.

Bibl. gr. L.
III. c. 10.

AGATHO monachus, frater CORONES, plerumque Ἀγάθων^Θ μοναχῶ, ἀδελφῶ τῷ Κορώνῃ, ut in M. m. ponitur. Interdum tantum τῷ Ἀγάθων^Θ. Meminit eius & FABRICIUS ex BARVOETIO.

AMPELOCEPETUS. V. alt. solus: ποίημα ἱερὸν (forte ἱερέ^Θ) τῷ Ἀμπελοκη-
πήτῃ.

Palaeogr.
grac.

ANDREAS. M. m. κυρῶ Ἀνδρέῃς. In M. m. & V. κυρῶ Ἀνδρέῃς τῷ Σιγῆρῳ. In M. m. vero saepius τῷ Σιγῆρῳ tantum. Ἀνδρέας ἱερεὺς memoratur etiam a MONTFAUCONIO scriptor *Menaorium* a. 1405.

ARGYROPULUS. V. τῷ Ἀργυροπώλῃ τῷ γέροντι^Θ. Plures itaque fuerint ARGYROPULI, cum hic dicatur senior. Refert unum FABRICIUS, l. c. In M. m. κυρῶ Μανηλ τῷ Ἀργυροπώλῃ. V. τῷ Ἀργυροπώλῃ κυρῶ Θεοφυλάκτῃ. Sic & M. m.

BASILIIUS. M. m. solus: τῷ βασιλείῃ. An unus ex mox supra laudatis?

CAMPANA. M. m. sol. τῷ Καμπανᾷ. Vel Καμπᾶν.

CELADINUS. M. m. τῷ Κελαδινῷ.

CHALIBURE. In M. m. & V. τῷ Χαλιβέρῃ.

Dissert. I. de
libris grac.
p. 82.

CHRISTOPHORUS. M. m. κυρῶ Χριστοφόρῃ τῷ Μυσάκων^Θ. Ibidem tamen, & in V. solum τῷ Χριστοφόρῃ. ALLATIUS refert inter melodos CHRISTOPHORUM primum a secretis.

CHRYSAPHE. Bl. Ἀλληλεΐδιον, ποίημα κυρῶ Μανηλ λαμπαδαρίῃ τῷ Χρυσάφῃ. Notandum ex hoc loco, ποίημα referri ad melodiam seu cantum, cum textus solum sit ἀλληλῆϊα. M. m. νέον κυρῶ Μανηλ τῷ Χρυσάφῃ, ubi simul huius discipulus refertur GEORGIUS, nescio quis. τῷ Χρυσάφῃ librum de arte psallendi, cum ipsius & aliorum poematis ecclesiasticis in Bibl. *Scorialensi* fuisse assertum testis est BARVOETIUS apud FABR. l. c.

Pal. grac.
p. 97.

CONSTANTINUS. Varii huius nominis auctores memorantur. M. m. Κωνσταντίνῃ τῷ Μοσχίανῳ, qui notatur etiam a BARVOETIO l. c. M. m. Κωνσταντίνῃ τῷ Μηγαλᾷ, pro quo melius Bl. τῷ Μαγαλᾷ (monasterii scilicet, MONTF. Pal. gr. p. 62.) M. m. ἱερέ^Θ κυρῶ Κωνσταντίνῃ τῷ Γαυρᾷ; qui ibidem etiam τῷ Γαυρᾷ solum. V. τὰ γράμματα (textus) κυρῶ Κωνσταντίνῃ τῷ Ἀσαν. Varios CONSTANTINOS, scriptores *Gracos*, refert idem MONTF.

CONTOPETRE. O. τῷ Κοντοπετρή. In M. m. δομεσίῃ τῷ Κοντοπετρή. Dubium vero, an idem sit cum illo in eod. cod. κυρῶ Μιχαήλ τῷ Κοντοπετρή.

CORNELIUS. In V. alt. solum, Κορηλίῃ. Sed in M. m. τῷ μοναχῷ Κορηλίῃ.

CORONE.

CORONE. M. M. τῆ Κορώνῃ. ib. τῆ πρωτοψάλτῃ κυρῆ Ξένῃ τῆ Κορώνῃ. Vocatur hic plerumque ὁ Ξένος, unde etiam κυρῆ Ξένῃ idem esse videtur, ac τῆ Κορώνῃ. Alibi ponitur simpliciter τῆ πρωτοψάλτῃ Κορώνῃ, sic & in V. In M. m. τῆ Κορώνῃ κατὰ Βαλαάμ ἢ Ἀκινδύνῃ. Ibidem eius patria notatur: τῆ Κορώνῃ ἀπὸ τῆς Ῥοδακίμῃς, scil. πόλεως, ex Rhodo. Frater eius AGATHO monachus supra iam positus. V. alt. ποίημα τῆ Κορώνῃ, ἢ τῆ μαίτορ. Incertum itaque, an etiam hic dictus sit magister, vel num intelligendus CUCUZELES.

COSMAS. Occurrit solum in M. m. τῆ μεγάλῃ Κοσμᾷ. De COSMIS in superioribus actum.

CUCUMA. M. M. ἀπὸ τὸν Κεκκμαῖν, scil. ab eo compositum. In M. m. & V. τῆ Κεκκμαῖ. In eod. M. m. πολυέλεος ὁ λεγόμενος Κεκκμαῖς, quia ab eo ad notas accommodatus. A BARVOET, in catal. biblioth. *Scorial.* memoratur domesticus magister CUCUMA,

CUCUZELES. Frequens occurrit in omnibus codd. idque vel sub nomine Κεκκζέλη tantum, vel τῆ μαίτορ κυρῆ Ἰωάννῃ τῆ Κεκκζέλη. Nonnunquam etiam solum cum encomio τῆ μαίτορ. Huius iam supra a nobis mentio facta.

CURTESE. Semel in M. M. tantum, τῆ Κερτέση vel Κερτεσίς.

DEMETRIUS. M. M. τῆ δομεσίκῃ κυρῆ Δημητρίῃ τῆ Δοκειανῆ. Omittitur etiam δομεσίκῃ ibid. & in M. m. In V. ποίημα κυρῆ Δημητρίῃ τῆ Δικιανῆ (forte pro Δοκειανῆ). In M. m. τῆ Ῥαιδεσίῃ κυρῆ Δημητρίῃ.

DOCIANUS. Videtur esse cognomen auctoris, nescio, an solius DEMETRII, vel etiam aliorum. Solitarie etiam ponitur in V. alt. & M. M. τῆ Δοκειανῆ. Et in eod. M. ποίημα τῆ Δοκειανῆ κυρῆ δομεσίκῃ. Haud dubie hic DEMETRIUS est mox supra memoratus.

DYSICUS. Occurrit solum in M. M. τῆ Δυσικῆ, estque, quantum conicio, cognomen incerti auctoris.

ETHICUS. M. M. & m. τῆ Ἠθικῆ. In priori, & V. κυρῆ Νικηφόρῃ τῆ Ἠθικῆ. Neque alium reperi, hoc nomine notatum. Vid. etiam infra NICEPHORUS.

GABALA domesticus. M. M. & V. alt. δομεσίκῃ τῆ Γαβαλᾷ. In eod. M. M. solum τῆ Γαβαλᾷ.

GAYRA. M. m. τῆ Γαυρᾷ. ib. ἱερέος κυρῆ Κωνσταντίνῃ τῆ Γαυρᾷ.

GEOR-

GEORGIUS. Varii recensentur. τῷ Παναρέτῃ κυρῷ Γεωργίῳ. M. M. & V. alt. In cod. M. M. τῷ Παναρέτῃ κυρῷ Γεωργίῳ ἢ Λαοσυνάκτῃ. ib. τῷ Παναρέτῃ, omisso Γεωργίῳ. Vid. infra PANARETUS. Dubium est, an idem sit, qui sub nomine δομestίκῃ Γεωργίῳ τῷ Κοντοπετρῇ occurrit in eod. M. M. & m. Nec illud certum, qualis GEORGIUS fuerit discipulus τῷ Χρυσάφῃ, qui notatur in M. m. A MONTF. laudatur Γεώργιου Ῥόδιου auctor Evangelistarii, a. 1205. *Palaeogr. gr.* p. 99.

GERASIMUS. Etiam huius nominis auctores varii sunt. τῷ Γερασίμῳ, & παπᾷ κυρῷ Γερασίμῳ. M. M. In M. m. κυρῷ Γερασίμῳ ἱερομονάχῃ τῷ Χαλκιοπέλῃ. In V. alt. ποίημα Γερασίμῳ ἱερέῳ τῷ Χαλκιοπέλῃ. In eod. M. m. ponitur νέον κυρῷ Γερασίμῳ ἱερομονάχῃ ἐκ τῆς μονῆς (monasterii) τῶν Ξανθοπέλων, & τῷ ἐκ Ξανθοπέλων. GERASIMI monachi poemata varia notat BARVOET apud FABRIC. l. c. Γεράσιμου ἱερομόναχου scriptor Menæi refertur a MONTF. an. 1450. & alius p. 64. tertius occurrit ibid. p. 57. μοναχὸς κυρὸς Γεράσιμου καθηγούμενου τῆς μονῆς ἱερέων. *ib.* p. 80.

GERMANUS patriarcha. τῷ πατριάρχῃ κυρῷ Γερμανῷ. M. M. Auctor Encomiorum, sed notas musicas non composuit. Est hic procul dubio patriarcha *Cropolitani*, cuius iam supra meminimus.

GLYCÆUS. M. M. τῷ πρωτοψάλτῃ κυρῷ Ἰωάννῃ τῷ Γλυκέῳ. it. τῷ Γλυκέῳ solum, in eod. & Bl. In M. m. & V. κυρῷ Ἰωάννῃ τῷ Γλυκέῳ. ab eo ἐκαλλοπίσθησαν (in concinniore melodium redacta) κοντάκια totius anni. In M. alius ponitur sub nomine κυρῷ Γρηγορίῳ τῷ Γλυκέῳ, qui in V. alt. est γλυκαίς. In M. m. duntaxat, reperitur alius τῷ γλυκῷ, item κυρῷ Ἰωάννῃ τῷ γλυκῷ, qui licet nomine diversus, idem tamen forte est cum priore. Occurrit in eodem M. m. alius magis diversus τῷ Γλυκεῳτῃ ἢ Βεργάδῃ. GLYCÆI protopsaltis *Rhodi* chironomia musicæ artis memoratur a BARVOET. apud FABRIC. l. c.

GREGORIUS. M. M. κυρῷ Γρηγορίῳ, sic & in m. Ib. κυρῷ Γρηγορίῳ τῷ Μαριανῷ. κυρῷ Γρηγορίῳ τῷ Γλυκέῳ supra memini. In M. m. mentio adhuc κυρῷ Γρηγορίῳ τῷ Ἀλυάτῃ.

IOANNES. Varios huius nominis auctores supra iam recensuimus, ex quibus frequentissime occurrit *Ioannes* CUCUZELE. Post hunc alii. ποίημα κυρῷ Ἰωάννῃ τῷ λαμπαδαρίῳ, sæpius in M. M. V. μέλῳ Ἰωάννῃ τῷ λαμπαδαρίῳ. M. M. exhibet nomen κυρῷ Ἰωάννῃ τῷ κλαδᾷ, item Ἰωάννῃ τῷ κλαδᾷ ἢ λαμπαδαρίῳ. M. m. κυρῷ Ἰωάννῃ λαμπαδαρίῳ τῷ κλαδᾷ. Ponitur quoque λαμπαδαρίῳ τῷ κλαδᾷ, & τῷ κλαδᾷ absolute. In M. m. βασιλέῳ Ἰωάννῃ τῷ Βατάτζῃ; qui in V. alt. solum est τῷ Βατάτζῳ, vel Βατάτζῃ. M. m. & Bl.

Ἰωάννῃ

ἰωάννης τῷ πρωτοψάλτῃ, qui est diversus a Protopsalte GLYCEO : uterque enim in variis immediate subsequētibz titulis ponitur, cum alias, si iidem forent, in posteriore tantum τῷ αὐτῷ pro more poneretur. Vid. supra GLYCEUS. Κυρῷ ἰωάννης τῷ λάσκαρι ex M. M. superius memini. In M. M. occurrit adhuc ἸΩΑΝΝΗΣ patriarcha, sub titulo ἰωάννης πατριάρχης. item ἰωάννης τῷ Περιφῆμῃ.

IOASAPH monachus. Legitur in M. m. tantum, ἰωασάφ μοναχῷ. Memoratur etiam ἰωασάφ apud MONTF. l. c. p. 74. ad an. 1390. qui & ibid. p. 101. meminit ἰωασάφ κερκζέλη iunioris, auctoris hirmologii, circa an. 1390. forte unus, idemque.

ISIDORUS patriarcha. M. M. γράμματα κυρῷ πατριάρχῃ κωνσταντινοπόλεως κυρῷ ἰσιδώρῃ. V. σίχοι τῷ ἀγιωτάτῃ πατριάρχῃ κυρῷ ἰσιδώρῃ. Vixit hic post medium sæc. XV. ex quo de antiquitate horumce codicum ferendum iudicium. Idem de M. m. in quo est ἐυφημία seu apprecatio pro NEOPHONE patriarcha Cpolitano, sicut in M. M. pro Imperatore MANUELE Palæologo, & eius uxore HELENA. Ut adeo circa tempora captæ urbis, ut alii plurimi, etiam hi codices videantur conscripti, atque hinc inde cum ipsis Græcis dispersi.

LAMPADARIUS. Vid. de hoc iam in superioribus. Ponitur sæpius absolute τῷ λαμπδαρίῃ, forte κατ' ἐξοχήν pro Ioanne LAMPADARIO, sicut τῷ μαΐτωρ pro Io. CUCUZELE.

LAOSYNACTES. Officium alias gerit ecclesiasticum, convocandi populum, de quo CODIN. Pent. V. c. i. Vid. supra GEORGIUS.

LATRINUS. Extat in V. alt. τῷ λατρινῷ. Ab eo forte dictus πολυέλες λατρινός in M. m.

LONGINUS. Memoratur in M. M. & V. alt. τῷ λογγίνῃ. apud MONTF. l. c. p. 65. est Λόγγινος μοναχός scriptor, an. 1272.

MAGISTER. μαΐτωρ, sæpius solitarie in omnibus codicibus ponitur, τῷ μαΐτωρ, κατ' ἐξοχήν, ut videtur, pro Ioanne CUCUZELE, qui fere solus ut plurimum hoc elogio notatur.

MANUEL. Varii ponuntur. τῷ παπᾷ Μανηήλ τῷ πλαγίτῃ, M. M. qui ibid. τῷ δομεσίτῃ κυρῷ Μανηήλ τῷ πλαγίτῃ, & in M. m. κυρῷ Μανηήλ ἱερέῃ τῷ πλαγίτῃ. In M. M. alius : τῷ Παναρέτῃ κυρῷ Μανηήλ, & in M. m. ἱερέῃ Μανηήλ τῷ Παναρέτῃ γραιῖς (aut γεραιῖς) ἢ ὀρφανοτρόφῃ, it. κυρῷ Μανηήλ ἱερέῃ τῷ ὀρφανοτρόφῃ. M. m. Μανηήλ ἱερέῃ τῷ Ἀνανῃ. M. m. τῷ Ἀγαλλιανῷ κυρῷ Μανηήλ. In eod. κυρῷ Μανηήλ τῷ Χρυσάφῃ. it. ἱερέῃ κυρῷ Μανηήλ τῷ Σπανῷ. ac κυρῷ Μανηήλ τῷ Ἀργυροπέλῃ, cui sæpe additur ἢ μαΐ-

MART. GERBERT. DE MUSICA ECCL. T. II. L. II. P. II. C 509.

18 L. II. P. II. DE AUCTORIBUS MUS. ECCL.

509. Manuel PHILES *Ephesius*, qui floruit circa tempora MICHAELIS *Palaologi iunioris*, inter hymnos alios scripsit & hymnum in Spiritum S. qui legitur apud COTELERIUM.
T. III. M. m. eccl. MANURGA. Bis solum in M. m. τὸ Μανουργᾶ.

MARCUS. τὸ μετροπολίτῃ Κορίνθῃ κυρὸς Μάρκος. M. m. κυρὸς Μάρκος ἱερομονάχῃ. ib. μελιοθέν παρὰ τῶν τιμιωτάτῃ ἐν ἱερομονάχοις κυρὸς Μάρκος τῷ ἐκ τῶν Ξανθοπέλων, item. . τῷ εἰς τὴν μονὴν τῶν ἀγίων Χανθοπέλων. V. MARCUS scriptor Synaxarii an. 1332. notatur a MONTE. l. c. p. 69.

MATTHÆUS patriarcha legitur solum in V. γράμματα ποιηθέντα δι' οἱσιν ἡ ζήτησις τῶν παναγιωτάτῃ ἡ οἰκουμενικῇ πατρίαρχῃ κυρὸς Ματθαίος.

MELISYNUS. τὸ Μελισυνὸς M. M. auctor γραμμάτων, seu textus in κατανυκτικοῖς.

MICHAEL, auctor (ποιητῆς) κοντακίων totius anni M. M. τὸ Μιχαὴλ τῷ Ἀνεώτῃ, ib. τὸ δομεσίτῃ κυρὸς Μιχαὴλ τῷ Ἀνεώτῃ. Vid. infra MYSTACON. Obiter hic nota, celebrem etiam *Michaellem* PSELLUM, DUCÆ Imperatoris præceptorem, hymnos conscripsisse sacros. De quibus videatur *Leo ALLATIUS de Psellis*. Refertur etiam a MONTE. l. c. p. 103.

MOSCHIANUS. Duo recensentur in M. M. κυρὸς Γεωργίῃ τῷ Μοσχίανῳ, & Κωνσταντίνῃ τῷ Μοσχίανῳ; quisnam vero horum intelligendus veniat in τῷ Μοσχίανῳ solitarie posito, non constat.

MYSTACON. Et huius nominis duos exhibet M. M. τὸ Μυστάκων κυρὸς Μιχαὴλ. Id in V. alt. ubi simul ποίημα τῷ εἰς αὐτὸν, quin filii eius nomen exprimatur: alter: κυρὸς Χριστοφόρῃ τῷ Μυστάκων in M. M. qui tamen cum V. etiam ponit τὸ Μυστάκων solum: ut adeo iterum dubium, quem ex duobus intelligi velit.

NICEPHORUS. Vid. supra ETHICUS. M. m. τὸ δομεσίτῃ κυρὸς Νικηφόρῃ τῷ Ἡθικῷ. In V. alt. ποίημα τῷ Ἡθικῷ κυρὸς Νικηφόρῃ, adiungitur τῷ Τζακνοπέλῃ, quod tamen videtur referendum ad sequens κυρὸς Ἰωάννῃ. Varii quoque recensentur NICEPHORI a MONTE. l. c. p. 104. uti & NICOLAI ib.

NICOLAUS. Νικολάος δομεσίτῃ τῷ κλωεῶ. M. M. & V. alt. omisso etiam Νικολάος in M. m. In eod. M. M. τῷ Νικολάος τῷ Ἀσαν.

NICON monachus. Νίκων μοναχῷ M. M. & m. Apud MONTE. l. c. p. 48. Νίκων aliquis occurrit an. 534.

PANARETUS. Vid. GEORGIUS, & MANUEL. Semel in V. τῷ Παναρέτῃ
 sine

fine alio addito, & in M. m. *ἱερέῃ τῷ Παναρέτῃ*, ubi videtur intelligendus MANUEL. Duos PANARETOS alios commemorat idem MONTFAUCON l. c.

PATRICUS. Occurrit semel in M. M. tantum, *δομεσίης τῷ Πατρικῷ*.

PERIPHEMUS. M. m. *κυρῷ Ἰωάννῃ τῷ Περιφήμῃ*.

PHARDIBUCE. M. M. *τῷ Φαρδιβύκῃ*, & M. m. *τῷ Φαρδιβύκῃ ἐκείνῃ ἢ πρωτοπαπᾷ τῶν ἁγίων ἀποστόλων*.

PHERENTRE. *τῷ Φερέντρῃ*, vel *Φερεντρίῃ*. M. M. conf. seq.

PHRENTARIUS quasi Referendarius. *τῷ Φρενταρίῃ κυρῷ δομεσίης τῷ Λογγίνῃ*. V. alt. Est fortassis idem cum LONGINO supra posito, itemque cum præcedente *Φερέντρῃ*, quod forte legendum *Φερενταρίῃ*.

PRIMICERIUS. Officium ecclesiast. CODIN. c. i. Canticum aliquod in M. M. inscribitur *τῷ μεγάλῃ Πριμμικηρίῃ*; quis vero ille fuerit, incertum est.

PROPOLLA. In M. m. *τῷ Προπολλᾷ*.

PROTOPSALTES. De hoc vid. supra. Item IOANNES & GLYCEUS. In M. M. & V. alt. ponitur *τῷ Πρωτοψάλτῃ*, haud dubie *Γλυκέῃ*.

ROMANUS. *Contaciorum* auctor: cuiusmodi ex MENEIO 25. *Decem-* T. XV. Opp.
bris describit celebre eius auctoris ἡ παρθένη σήμερον. GRETSEUS ad cap. p. 130.
7. CODINI de Officiis *Constantinop.* de mensa Imperatoris, ad quam illud cantores concinere solebant cum polychronio.

SCUROPULUS. In M. m. semel duntaxat *τῷ Σχυροπούλῃ*. Videtur esse idem, quem MONTF. l. c. SYROPULUM vocat.

SIGERUS. Sæpius in M. m. occurrit: *τῷ Σιγηρῷ*, nonnunquam etiam in eod. & V. *κυρῷ Ἀνδρέῃ τῷ Σιγηρῷ*. Vid. supra ANDREAS.

STAMENITZUS. In M. m. unica vice *τῷ Σταμενίτζῃ*, sed alii legunt *Σταμενιτέρος*.

THEODORUS. M. m. *παρεκβολή κυρῷ Θεοδώρῃ τῷ κατὰ καλῶν*. V. *κυρῷ Θεοδώρῃ δομεσίης τῷ κατεικαλῶν*. In eod. *ποιηθὲν παρὰ τῷ δομεσίης κυρῷ Θεοδώρῃ τῷ Μανηργᾷ*, nisi hæc ultima specialem titulum constituent.

THEODULUS monachus. M. m. & Bl. *Θεοδῶλῃ μοναχῷ*, vel *κυρῷ Θεοδῶλῃ μοναχῷ*. Bl. *ποίημα Θεοδῶλῃ μοναχῷ*. Conf. MONTF. Palæog. gr. p. 60.

THEOPHYLACTUS. M. m. Θεοφυλάκτῃ τῷ Ἀργυροπέλῃ. V. μεγαλυνάριον μεταφρασθέν παρὰ τῷ Ἀργυροπέλῃ κυρῷ Θεοφυλάκτῃ. Vid. MONTF. p. 45.

THYBÆUS. M. M. aliquoties τῷ Θυβαίῃ. Sed in M. m. bis τῷ Θηβαίῃ, quod magis probatur.

TZACNOPULUS. M. M. ποίημα τῷ Τζακνοπέλῃ κυρῷ ἰωάννῃ. sic & V. alt. fed M. m. τῷ Τζακνοπέλῃ solum, qui tamen idem est cum priore.

XENOPHON. M. m. τῷ Ξενοφῶντι.

XENUS. Vid. CORONE. Plerumque κυρῷ Ξένῃ τῷ Κορώνῃ, in O. sed nonnunquam solum κυρῷ Ξένῃ.

XERUS. τῷ Ξερῷ Occurrit semel tantum in M. m.

Atque hi sunt, quos supra laudati *Viennenses*, *Monacenses* & *San-Blasiani* posteriores codices MSS. qui an. 1768. cum monasterio *San-Blasiano* igne conflagrarunt, cum notis musicis exhibent auctores musicos *Græcorum*. Plures deprehendet, qui maiorem plurium eiusmodi codicum sibi copiam fecerit. Dum interim spem adimit Card. QUIRINUS nanciscendi tractatum Leonis ALLATII de melodis *Græcorum*, „Quem (inquit) „frustra *Parisiis* etiam, diligenter a se conquistum fuisse *Bollandiani* continuatores affirmant ad diem XXX. *Aprilis* p. 788. & postquam ex literis *Samuelis Hermanni REIMERI*, publici *Hamburgi* Professoris ad me „datis *Nonis Novemb.* 1738. intellexeram *Urbanum Godofridum SIBERUM*, „licet multa de edenda a se eorundem melodorum historia pollicitus „fuisset, nihil aliud tamen ad eandem edidisse, quam schediasma paucis „pagellis comprehensum, & *Lipsiæ* an. 1714. vulgatum. „ Hæc ille ad R. P. D. *Renatum L'ANEAU*, Superiorem generalem Congregationis S. MAURI an. 1743. Estque inter epistolas eiusdem a *Nic. COLETI Venetiis* an. 1756. editas vigesima quinta p. 136. cui innectit opusculum de hymnis quadragesimalibus *Græcorum*, eorumque auctoribus: qua, ut ipse fatetur, visus sibi metipso est, dum illud confecit, *Græciam* conturbasse, & librorum liturgicorum eius gentis myrothecia exhaustisse. Agit enim vero de præcipuis *Græcis* Melodis copiose in alia etiam diatriba de aliis canticis quadragesimalibus *Græcorum*, eorumque auctoribus, ubi, addit ad calcem laudatæ epistolæ, *abstrusis & reconditis sensibus obvoluta nomina eorum canticorum*, scilicet *Contacia*, *Oeci*, *Stichera*, *Similia*, *Hagiopolitica*, *Anatolica*, *Idiomela*, *Cathismata*, *Exapostillaria*, illustranda suscepi, haud pœnitendo (nisi me huius negotii amor fefellit) labore.

VII. Apud *Latinos* non fuit copia tanta, sed nec tantus abusus, sicut apud *Græcos*, a quo tempore ab ecclesia scissi variis erroribus etiam divinum officium conspurcarunt, ut apud ALLATIUM videre est in posteriore dissert. de libris ecclesiasticis *Græcorum*; ubi eos ad examen revocat. In Occidente vigilantia pastorum, imprimisque summorum pontificum, a quibus, ut vidimus, ordinati sunt libri ad officium sacrum in ecclesia pertinentes, cantus purus ac uniformis magis est conservatus. Omnia quoque, præter peculiaria cuicunque nationi, ac etiam singularia quibusdam ecclesiis ac locis, paucis iis, quos recensuimus, libris sunt contenta: cum apud *Græcos* in immensum excreverint, arteque humana & studio factæ compositiones fere divina cantica scripturarum suffocarint. Apud Occidentales vero minima eiusmodi portio in divino officio, præsertim sacratissimo Missæ, locum invenit profarum, aut metrorum: suntque ex prioræ ætate servati magna parte in officio canonico hymni, quos vocamus etiam *Ambrosianos*:

„Quia eius (AMBROSII) tempore (ut ait ISIDORUS) primum in ecclesia *Medio-*
lanensi celebrari coeperunt: cuius celebritatis devotio dehinc per totius Oc-

„cidentis ecclesias observatur. Carmina autem, quæcunque in laudem DEI
 „dicuntur, hymni vocantur. Hymnus alicubi pro *Festo* ponitur. Sic in
Taphographia Principum Austriæ lib. I. c. 1. §. 9. a BERNARDO, seu PERT-

WARTO, episcopo *Wirzburgensi*, LEOPOLDUS I. Marchio *Austriæ* ad hym-

num S. KILIANI secum devote celebrandum invitatus legitur. Hymnos

TOMASIUS in suo hymnario uno, non grandi volumine complexus est.

Varios etiam edidit CASSANDER, & FABRICIUS inter poetas christianos.

Passim item recenset Polycarpus LEYSERUS in historia poetarum & poematum mediæ ævi. Hos inter non pauci tribuuntur S. GREGORIO M. qui etiamnum in officio divino cantantur, diurno nocturnoque, veluti: *Primo dierum omnium. Nocte surgentes vigilemus omnes. Ecce iam noctis tenuatur umbra. Clarum decus ieiunii. Audi benigne conditor. Magno salutis gaudio. Rex Christe factor omnium. Iam Christus astra ascenderat. Qui in Georgii FABRICII poetis latinis, atque in operibus S. GREGORII, quæ iussu SIXTI V. P. PETRUS Toscanensis edidit, leguntur; omittuntur vero in accuratiori editione novissima PP. Benedictinorum Congreg. S. MAURI. Vid. Auberti MIRÆI Scholia in ISIDORI Hispalens. de Script. eccles. cap. 27. Cuius ipsius ISIDORI etiam hymnus duplex in laudem S. AGATHÆ legitur in Actis Sanctorum Febr. Tom. I. p. 569. & BRAULIONIS Caesar-Augustani episc. hymnus de S. ÆMILIANO extat in Actis Ord. S. BENED. T. I. p. 215. de quo ipse in S. ÆMILIANI Vita ad FRONYMIANUM presb. Hymnum quoque de festivitate ipsius Sancti, ut iussisti, iam bico senario metro compositum transmissi. IULIANUS in append. ad librum*

Apud Latinos hymni di.

L. I. de eccl. offic. c. 6.

T. IV. Mon. Austr. Princip. P. I. p. 7.

S. ILDEPHONSI de scriptoribus eccles. hymnorum huius S. Præfulis meminit. Ante eum vero nullus toto illo libro hymnis scribendis operam dedisse legitur. Inter opera IULIANI, successoris S. ILDEPHONSI, FELIX in appendice recenset *librum carminum diversorum, in quo sunt hymni*. PETRUS *Ilerdensis* episc. & SALVUS abbas *Abboldensis*, ut hos gentilibus suis iungam, in eodem genere elaborarunt. Conatus saltem laudandus in CHILPERICO, *Francorum* rege, de quo GREGORIUS *Turonensis*: „Con-
 „fecit duos libros, quasi SEDULIUM imitatus, quorum versiculi debiles
 „nullis pedibus subsistere possunt: in quibusdam non intelligebat: pro
 „longis syllabas breves posuit, & pro brevibus longas statuebat; & alia
 „opuscula, vel hymnos, sive Missas, quæ nulla ratione suscipi possunt.„
 In operibus Ven BEDÆ, atque apud CASSANDRUM varii leguntur eiusdem venerabilis presbyteri hymni, notanturque a LEYSERO in Historia poetarum & poematum mediæ ævi p. 206. 207. veluti etiam p. 211. PAULI Diaconi, cuius etiamnum canitur hymnus de S. Io. *Baptista*, & ille de S. BENEDICTO, qui continet illustria eiusdem S. P. miracula. Composuit & hymnum de passione S. MERCURII, & alterum in translatione corporis *Beneventum*. Extat pariter hymnus MS. ecclesiæ *Beneventanæ* in festo Assumptionis decantari solitus, a PAULO Diacono, ut asseritur, conscriptus. Incipit: *Qui possit amplo fame præpotens*. ALCUINI hymnus de S. VEDASTO sapphicus legitur apud LAMBECIUM. Hymnos sacros composuisse PAULINUM *Aquileiensem* episc. *Walafridus* STRABO testatur. Cuius ipsius sacrorum hymnorum librum unum *Oxonii* in bibliotheca servari, testis est
 PITSEUS: atque in Bibl. max. PP. extat hymnus de natali Domini, *Gloriam nato cecinere Christo*. Et de *Aganensibus* martyribus: *Felix Gallia fortibus trophæis*. Ibidemque T. VIII. p. 727. ac apud laudatum FABRICIUM varii hymni *Drepanii* FLORI inveniuntur, quos etiam LEYSERUS recenset, auctoremque hunc rectius ad nonum sæculum reponit. Hymnus THEODULPHI *Aurelianensis*, de quo alibi locuti sumus, quemque alii RAYNARDO *Lingonensi* adscribunt, *Gloria, laus & honor tibi sit rex Christe redemptor*, dominica palmarum ubique a pueris decantatur, ut legitur in Bibl. max. PP. *Versus facti, ut a pueris in die palmarum cantarentur*. Rhabani MAURI hymnus *Claras laudes ac salubres, posco fratres, dicite*, extat in Actis SS. *Iunii* die 2. p. 176. ibidemque T. II. Martii p. 96. ALVARI *Cordubensis* hymnus choriambicus *Almi nunc redeunt festa polifera*. Et in Bibl. max. PP. hymni de solemnitates S. WIGBERTI, unus: *Wigberti dies natalis*, alter: *En piis splendent revoluta votis*. HERDERICI hymnos sæc. IX. in honorem SS. laudat TRITHEMIUS. ERICI monachi *Altifiod.* hymnum in S. GERMANUM: *Sublime festum sæculis*, edidit BARTHIUS.

L. V. hist.
c. 45.

Bibl. Cæs. L.
II. p. 413.
De reb. eccl.
c. 25.

Pitf. de illust.
Angl. script.
p. 146.
Bibl. m. PP.
T. XVI. p.
220. 226.
Leyser. hist.
poet. medii
ævi p. 243.
Sc.

T. XIV. p. 28.

T. XV. pag.
59. 60.

Chron. Hir-
sug. p. 47.

BARTHIUS. Circa hæc tempora gravis fuit controversia de clausula *Te trina Deitas* hymni, hodieque in festis MM. decantati, *Sanctorum meritis*, quem, vocum novitates continentem, incessit HINC MARUS peculiari libello *De trina Deitate*. Nec multo recentior esse potest hymnus, sub nomine S. BERNARDI vulgatus, *Ave maris stella*, quem legi in MS. *San-Gallensi*, ducentis saltem annis S. BERNARDO antiquiore. Inter monachorum S. GALLI poemata a CANISIO edita sunt etiam hymni, imprimis NOTKERI *Balbuli*, de quo alias, & paullo post de Sequentiis acturi sumus, quarum ille auctor passim habetur, aut cultor certe præcipuus. HUCBALDI *Elnonensis* duos hymnos habes apud MABILLONIUM: de quo In append. T. III. An-
nal. p. 641. plura alibi, a) veluti etiam de S. Odone *Cluniacensi*, cuius hymni extant in Bibl. *Cluniac.* & max. PP. *Tom. XVII. p. 314.* de S. MAGDALENA, *Lauda mater Ecclesia*. De S. MARTINO TUFON. *Rex Christe Martini decus.* a De quibus vid. hist. litter. *Franciae*. In UGHELLI *Italia sacra* extat inter T. VI. pag. 236. alia hymnus COSMÆ *Stateriensis*. FULBERTI *Carnotensis* episc. sæc. XI. hymni in natum Christum, Deum triumum, atque de paschate, prostant in FABRICII poetis christianis, & CASSIANI hymnis ecclesiasticis. De S. MARTINO inter monachales Patres, apud BARTHIUM PETRUS diaconus de Adversus. L. XIX. c. 13. viris illustr. *Casimensibus* c. 16. THEODERICO, *Casimensis* gymnasii presbytero, inter alia tribuit *hymnum in laudem beatissimi Mauri venusto stilo descriptum*. Floruit is ineunte sæc. XI. Idemque c. 19. BENEDICTO, qui est GAUFERIUS, hymnos de S. SECUNDINO, & c. 44. RAYNALDO *Casimensi* subdiacono adscribit *hymnos in laudem sancti confessoris Christi atque pontificis Severi*: qui hymni excusi sunt in breviariis *Casimensibus* an. 1568. & 1572. Dicitur PETRO *vir valde eruditus, & versificandi scientia antiquis per omnia comparandus*. Distinguit vero ab eius hymnis, ad *Petrum diaconum* (auctorem nempe huius libri, de quo postea c. 47. refertur, quod *cantus beati Marci* composuerit, & *sanctorum Nicandri & Mar'iani*) ac *bibliothecarium sanctissimi Severi Casinatensis episcopi in laudem versus: versus quoque de vita B. Benedicti, ac B. Mauri*. LAMBERTO monacho S. LAURENTII *Leodiensis* monast. sæc. XI. TRITHEMIUS, de scriptoribus *Germanicis*, *hymnorum quoque, vario carminum genere*, librum unum tribuit. PETRUS *Damiani*, ex abbate *Pomposiano* ord. S. BENED. episc. *Ostiensis* & Cardinalis, vulgavit etiam hymnum de gloria paradisi: *Ad perennem vite fontem mens sitivit arida*; aliosque plures, qui habentur in eius operibus. In bibliotheca *Cluniacensi*, & biblioth. max. T. XVII. PP. p. 668. partim extant hymni S. ODILONIS abbatis quatuor de S. MAIOLLO, de Assumptione, & Nativitate B. MARIE V. *Adest dies latitæ. Oritur sydus inclitum*. ALPHANI ex monacho *Casimensi*, archiepiscopi *Salermitani*

a) In Collectione Scriptorum eccles. de re musica.

Act. O. S. B. *lernitani* hymni de S. MAURO apud MABILLONIUM leguntur, & apud
fac. I. p. 301. UGHELLUM. Varia vide apud LEYSERUM. GAUFERII monachi item *Casinenfis*
Leyf. hist. hymnos & versus de S. SECUNDINO idem edidit UGHELLUS: cum qui-
poet. p. 358. bus & alia eiusdem auctoris edere promisit Io. Bapt. MARUS, in notis ad
Ec. PETRUM diac. ex MSS. *Casinenfis*, qui idem testatur, varios hymnos
Ughell. T. ALBERICI monachi itidem *Casinenfis* servari *Florentiæ* in bibl. FF. *Mino-*
VII. Ital. *rum* coenobii S. Crucis, veluti in S. NICOLAI, S. Crucis, Ascensionis, S.
facr. p. 1336. APOLLINARIS, S. SCHOLASTICÆ, Assumptionis B. M. S. PETRI festivitates,
& alia. Sæculo XII. ineunte, præter sacra poemata a LEYSERO recensita,
hymno passionem ac translationem S. MAURI graphice concinuit RODUL-
T. I. p. 253. PHUS monachus *Floriacensis*. In actis SS. *Iunii* legitur *Francisci* CAME-
NI hymnus in S. NICOLAUM peregrinum. GREGORII *Tarracinenfis* hym-
Hist. poet. nos sanctorum CASTI & CASSII recenset laudatus LEYSERUS, RADBERTI
p. 381. item magni hymnum ad Spiritum sanctum. HILDEBERTI *Cennomannensis*
hymnorum & orationum liber unus TRITHEMIO memoratus, amplius ali-
quid innuit, quam in novissima *San-Mauriana* editione prodierit. Varii
sub S. BERNARDI nomine circumferuntur hymni, recensetque LEYSERUS
p. 422. &c. De hymno falso S. BERNARDO adscripto *Ave maris stella*,
diximus paulo ante. Hymnos de contentu, & vanitate mundi, sub eius
nomine publicavit Bern. BACCHUSIUS in pergula spiritualis melodix, seu
libro spiritualium cantionum, impres. *Antwerpiæ* 1617. Alia vide apud
LEYSERUM p. 422. 423. PETRI *Venerabilis* hymnus de translatione S. BE-
NEDICTI: *Claræ coniubila Gallia cantibus* extat in Io. a Bosco p. 376. bibl.
Floriac. citanturque a LEYSERO IOANNIS monachi *Bertiniani* p. 995. REY-
NERII monachi, THOMÆ de *Cantiprato* p. 1000. *Simonis* STOCKII p. 1001.
hymni, qui auctores sæculo XIII. vixerunt. Cum officio de festo SS.
Corporis Christi hymnum etiam composuit S. THOMAS *Aquinas*. Sæc.
XIV. *Richardus* LEDREDUS *Anglus Londinensis*, a IOANNE XXII. renun-
ciatus episcopus *Offoriensis* in *Hibernia*, scripsit hymnos quosdam, in Na-
tali Domini, aliisque festis in ecclesia sua decantandos, ut ex WADINGO
refert *Polycarpus* LEYSERUS in historia poetarum & poematum mediæ ævi:
qui plures etiam recenset, cum ingens sit hymnorum numerus eiusdem
ævi, quotidie ut plurimum in divino officio frequentatorum, quorum ta-
men auctores latent. Alii, etsi forte in hunc usum destinati, etiam a cla-
ris viris compositi, non passim saltem, aut diu usu publico obtinuerunt:
magna vero pars extra sacrum usum manet, e. g. S. PAULINI *Aquileien-*
sis, & aliorum, præsertim in *Galliis & Germania*, vernacula etiam lingua,
ut alibi observatum.

VIII. Hos inter celebrantur S. ADALBERTI & S. METHODII a) cantica in lingua *Sclavonica*, & in veteri *theotifca* rhythmī OTERIDI monachi *Weissenburgensis* in *Alfatia*, qui primus eiusmodi versibus rhythmicis, ad cantandum accommodatis, scripturæ locos contexit. Edidit, ac peculiariter commentario illustravit Io. Georg. ECCARDUS hymnum *Te Deum laudamus* initio sæculi noni, ut suspicatur, in *Germanicam* linguam conversum cum cæteris canticis sacris, quæ Bibliotheca *Oxonienfis* ex hereditate IUNIANA servat. Recenset P. TASSIN in novo diplomatico opere fragmentum hymni rhythmici & alphabetici super Cant. cantic. SIGEFREDI presbyteri *Fri-singensis*, qui LAMBECIO transcriptor tantum OTERIDI dicitur; quod de *theotifca* poesia intelligendum est. Quod enim in alio genere hymnorum (quos *tropos* vocant, nec rhythmī quidem legibus adstrictos) affert P. TASSIN ex cod. sæc. IX. in eo ipse SIGEFREDUS auctorem se prodit; ita vero habet: „Z est gramma novissima omnibus, concludit hymnum cum „binos versiculos. Ego pusillus, qui SIGFREDUS nuncupor, adfixi dulce „mellatico carmine ad laudem Christi, & sanctæ ecclesiæ, *Gloria throno „Omoufion. Kyrie dicamus omnes residente etherio agiepoli in archanis „intimis orantes mire cum Deo.*“ De tropis tropariisque *Græcorum* passim mentio est facta, unde hoc nomen esse assumunt iam PAMELIUS notavit in Prolegom. T. II. liturg. sub titulo de tropis, qui etiam Profæ appellantur a genere dicendi. In hoc genere profarum aut rhythmorum hoc medio ævo fuit studium multorum, præsertim in elaborandis Sequentiis, auctore potissimum NOTKERO *Balbulō*. Præfationem, indiculumque sequentiarum supra dedimus. Extatque in bibl. cæsarea codex, ex quo editio T. I. Anecd. PEZII suppleri queat. Siquidem omnes sequentiæ NOTKERO tribuendæ censeantur, quando in MSS. eiusdem præfatio præmittitur: ut nihil de aliis eiusmodi collectionibus Sequentiarum dicam, qualem ex codice *San-Blasiano* recensui, de Sequentiis in Missa tractans. NOTKERI opus laudat TRITHEMIUS de Scriptor. eccl. c. 279. *Legi volumen, quod Sequentiarium prænotavit, subditque: Huius doctissimi viri Sequentiarium NICOLAUS papa I approbavit, & ad Missas decantari præcepit.* De quo ECKEHARDUS in eius vita c. 33. *Pater sanctus pauca scripsit, præter Sequentias, & alia modica.* ECKEHARDUS etiam ipse composuit Sequentiam de S. DESIDERIO: *Summis conatibus*, & Sequentiam *Diei*, ut GOLDASTUS notat.

a) Canticum S. ADALBERTI supra attigimus. S. METHODIUS, archiepiscopus *Pannonienfis* ecclesiæ cum S. CYRILLO fratre apostolus *Sclavorum*, sive *Moravorum*, *Bulgarorum*que sæc.

X. multas cantilenas in linguam *Sclavonicam* traduxit, & religionem christianam propagavit, etiam *Bohemie* duce, converso ad fidem.

notat. Eiusdem anachronismum circa hunc NOTKERUM iam notavit I. BASNAGIUS T. II. P. III. CANIS. p. 88. dum memorat, NOTKERUM Sequentiam illam a se compositam, *Sancti Spiritus adsit nobis gratia*, CAROLO M. misisse, *qui in gratiarum actionem hymnum: Veni Creator Spiritus; ipsius ore dictatum*, retribuerit; cum tamen circa finem sæc. IX. floruerit NOTKERUS, quo adolescente iam obierit CAROLUS. Sequentiæ si non ortum, lustrum tamen suum a NOTKERO acceperunt, quem cum aliis ECKEHARDUS *iunior* laudat c. I. de casibus monasterii *San-Gallensis*: „HARTMANNUS (inquit) consilio magnus, ille quidem, qui *Humili prece* melodiam fecit; NOTKERUS, qui *Sequentias*; RATPERTUS, qui *Ardua spes mundi*; TUTILO, qui *Hodie cantandus est*, & pleraque alia dictaverant.“

Nonnulli hymni sunt editi a CANISIO, & in supplemento bibliothecæ Patrum *Lugdunensis*, & apud GOLDASTUM, tum NOTKERI utriusque, *Balbuli & Medici*, REMBERTI, HARMOTI, cum aliorum monachorum *S. Galli*, quos tantum seligere voluit Iodocus MEZLERUS, *minimam hanc, & veluti extremam partem, hymnos videlicet sacros, ex innumeris, quæ antiqui patres S. GALLI monachi sapienter dixerunt, & suaviter decantaverunt*, ut in præfatione loquitur, subditque: *Mirabitur vero, aliquos saltem ex illis in ætate tam barbara tam bene luisse, & tam latine: & ubique meminerit lector, cum omnia ista ad cultum divinum fuerint a PP. dictata, magis spectari res, quam verba, tantum musicam, quantum prosodiam*. Inde potissimum dignosci queunt veteres sanctorum patrum ab illis, qui ex medio hoc ævo hucusque in officio divino sunt conservati hymni, quod metri legibus soluti decurrant, paucis exceptis iambicis aut sapphicis. Sequentiæ vero ex constanti usu etiam nomen profarum obtinuerunt, tantum ut syllabarum parilitas repetendo cantui esset idonea, uti hirmi, de quibus diximus, apud *Græcos*. In cod. *Vindob. theol.* 58. sæc. XI. vel XII. GODESCALCI cuiusdam monachi, non utique famosi illius *Ornbacensis*, sermones duo apologetici habentur adversus anonymum, nonnulla reprehendentem in duabus sequentiis de B. V. MARIA ab se compositis. In priori hunc locum defendit, & interpretatur: *Unius tria sunt facta Trinitatis opera in carne a se sumpta, angelus ne cadat &c.* declarans, quemadmodum salva religione & pietate dici possit de Christo, eum *per carnem & crucem suam fecisse, angelus ne caderet*. Meminit in priore hoc sermone magistri sui HEINRICI. „In hoc responsorio, quod fecit, videlicet *Omnis lapis pretiosus*, reprehendit ideo, quia dixit idem HEINRICUS, *omnis lapis pretiosus operimentum Dei*. Quod reprehensor eius dixit contrarium dictis S. GREGORII &c.“ In altero defendit, quod posuerat de B.^{ma} V. „Hanc nec corrumpi, nec putredine solvi optat Ti-

T. XXVII.
P. 508. 513.
Ant. Alem.
T. I. p. 55.

„*bi plebs fidelis Domini* &c.“ Vitio dederat adversarius, quod dixisset optando, quod debuerat dicere affirmando, eorum iudicio videlicet, quod in ea, id est, Domina nostra MARIA iam completa sit resurrectio, ut sit corpore & anima in cælo. Tuetur itaque ibi, B. V. M. non solum nondum surrexisset, sed etiam in conceptione originalis peccati labem contraxisse. Eiusmodi sphalmata, atque etiam compositionis inconcinnitas, ineptiæque, causam dederunt antiquandi maximum sequentiarum, prosarum, antiphonarum, responforiorum &c. numerum, ut hoc obiter notem. Demum quæ prope finem habet secundi sermonis idem GODESCALCUS, non de suis solum, sed etiam HERMANNI *Contracti*, & NOTKERI eiusmodi compositionibus, operæ pretium est adscribere. a) Sequentia *Veni sancte Spiritus* etiam tribuitur HERMANNO *Contracto*, ab aliis INNOCENTIO III. Nec ullius ex illis sequentiis, quæ hodie decantantur, certus habetur auctor. *Ioannes* RICCHE apud WADINGUM & LEYSERUM p. 1004. S. BONAVENTURÆ tribuit sequentiam, *Lauda Sion Salvatorem*, quæ in festo Corporis Christi canitur, redoletque & stilum, & facilitatem rhythmorum BONAVENTURÆ, quorum suavi concentu erat felicissimus; ab aliis S. THOMÆ *Aquinati* tribuitur cum reliquo officio. Quid? si totam Missam ille composuerit, & S. THOMAS officium, ex sententia auctorum citatorum? Sequentia *Dies iræ*, quæ hodieque canitur de mortuis, sæc. XIII. ineunte creditur composita a THOMA *Celano* Ord. S. FRANC. Minorum. Eiusdem ordinis erat IACOPONUS, qui sæc. XIV. profam *Stabat mater dolorosa* elaboravit. Eius generis est rhythmus *Omni die dic Mariæ*, vulgo S. CASIMIRO adscriptus: PEZIUS CONRADO *Gemnicensi* vindicat (BUCELINO in annal. *Bened.* & in menologio B. ENGELBERTUM abb. *Admontensem* auctorem faciente) rem tamen, velut operosioris disquisitionis, bibliothecæ *Benedictinæ* servat. Citavimus in *Taphographiæ Austriacæ* P. I. Lib. III. c. IX. §. X. singularem dissertationem P. LEOPOLDI WYDEMANN *Carthusiani Gemnicensis* ineditam, qua ostendit, probabilius hym-

T. I. Anecd.
p. XIV. &
LXVIII.

T. IV. Mon.
num. Do-
mus Austr.
P. I. p. 223.

num

a) „Si dominus HERIMANNUS *Contractus*, cuius nomini quasdam Sequentias, quas per me dedit Dominus, sicut *Celi enarrant* de apostolis, & illam de S. MARIA Magdalena *Laus tibi Christe* quidam attulunt, in hac tela dictando, & docendo, & modulando fuerat operatus; si dominus NOTKERUS monachus suas Sequentias induxit in huius telæ ornatum, cur & ego peccator, tamen monachus & catholicus, non inducerem in hanc telam, quod dedit Dominus: *Electum Christi vas*. Dominus HERIMANNUS de sancta cruce Sequentiam *Gratus bonos hier-*

archia dicitur composuisse. Ego vas abiectum, utinam eligendum, de S. Cruce illud *All. Dulce lignum*, Sequentiam *A Solis ortu & occasu* docente Domino composui. Dominus NOTKERUS de apostolis *Clare Sanctorum senatus apostolorum* composuit. Ego de apostolis *Celi enarrant* idiota composui. Ille de assumptione sanctæ MARIAE *Congaudent angelorum* fecit. Ego pusillus de eadem festivitate hanc Sequentiam, quam nunc inter manus habemus *Exulta exaltata* composui in gratiam sancti Spiritus. Legat utraque, cui placet, & iuste iudicet &c. „

num illum CONRADO de *Heimburga* Priori olim eiusdem cœnobii, qui præter *matutinale Beata Virginis*, iussu CAROLI IV. Imp. S. CASIMIRI avi, contextum, ultra sexaginta eius modi hymnos alios concinnavit, adscribendum esse. Vid. *Tac. HOMEY* suppl. Patr. p. 151.

° Officii &
cantus ec-
clesiastici
auctores.

IX. Plerumque cum orationis contextu etiam cantus melodia simul ab auctoribus componi solebat, quod triviale opus haud fuit hoc ævo, quo tantum pretium musicæ est statutum, ut inter primas liberales artes disceretur, nec facile doctoris munus sustineret musices ignarus, magnoque studio cantus plani modulationes conficerentur. Eodem tempore, quo S. GREGORIUS *Romanum*, celebres viri *Hispanicum* officium & cantum ecclesiasticum excoluerunt. Qui ritum *Romanum* sunt secuti, multa prodiderunt, *Romana* censuræ haud probata. Tenacius puris suis fontibus adhæserunt *Ambrosiani* in suo officio, atque etiam ritus *Hispanici* cultores, a tempore saltem conc. IV. *Toletani* sub S. ISIDORO, qui, teste ELIPANDO *Toletano* in epistola ad ALBINUM, cum Patribus *Toletanis* eodem tempore, quo S. GREGORIUS *Romanum*, officium *Hispanicum* ordinavit, auctor etiam benedictionis cerei paschalis eius ritus. Qua in re ipse fratrem suum S. LEANDRUM laudat c. 41. de script. eccl. in ecclesiasticis officiis non parvo studio laborasse, & in sacrificii laudibus atque psalmis multa dulcisone composuisse. Hos in bibliotheca *Hispanica* celebrat NICOLAUS ANTONIUS, primumque laudat CONANTIIUM *Palatinum* episc. qui ab an. 609. aut 610. usque 639. aut sequentem, sedem illam occupavit, de quo IULIANUS testatur in append. ad librum S. ILDEPHONSI de *Script. eccl.* partem tertiam *Missarum* esse voluisse *hymnorum & sermonum*. Idem a S. ILDEPHONSO dicitur *ecclesiasticorum officiorum ordinibus intentus, & providus. Nam melodias sonis multas noviter edidit. Addit ANTONIUS: Formavit ergo ad ecclesiastica officia sive hymnos, sive alia metrica, aut prosaica, musicisque adaptavit modulis, ut in ecclesia canerentur: utramque enim & poeticam & musicam artem videtur ILDEPHONSUS ei tribuere, ut & IOANNI Caesar-Augustano, qui eodem teste in ecclesiasticis officiis quædam eleganter & sono, & oratione composuit. Floruit IOANNES iste sub SISEBUTO & SUINTHILANO eius successore circa an. 621. Ex laudato S. ILDEPHONSO ab eodem celebratur EUGENIUS iunior, qui studiorum bonorum vim prosequens, cantus pessimis usibus vitiatos melodia cognitione correxit. Libellus, quem confutant Patres *Francofordienses* apud ALCUINUM, EUGENIUM, HILDEPHONSUM, & IULIANUM exprimit. Inter opera IULIANI ponit FELIX in append. *librum Missarum de toto circulo anni in quatuor partes divisum, in quibus aliquas vetustatis incuria vitiatas**

vitiatas & semiplenas emendavit, atque complevit, aliquas vero ex toto composuit. Taceo librum orationum de festivitatibus. PETRUS Herdensis episcopus, & SALVUS abbas Abboldensis eidem rei navarunt operam: cuius oratio, ut in eius vita apud Garfiam LOAYSA legitur, nempe in hymnis, orationibus, versibus, ac Missis, quas illustri ipse sermone composuit, plurimam cordis compunctionem & magnam suaviloquentiam legentibus, audientibusque tribuit. Obiit an. 962. Quodsi vero non omnes in cantu etiam componendo elaborarunt, id certe de S. ILDEPHONSO constat: de quo imprimis celebratur ex IULIANO, apud Nic. ANTONIUM, & Bollandistas, in honorem B. M. V. Missa notis ad cantum ab eodem instructa, mirificusque dilaudatur cantus duarum Missarum in honorem SS. COSMÆ & DAMIANI, eodem auctore S. ILDEPHONSO. a) Ineunte sæculo octavo S. ADELMUS, celebris in Anglia episcopus, compositione cantuum ecclesiasticorum clarus fuit, ut apud MABILLONIUM legitur. Hoc etiam memorabile, sanctum virum super pontem, qui rura & urbem continuat, abeuntibus se opposuisse obicem, quasi artem cantandi professum, eoque plusquam semel facto, plebis favorem & concursum emeritum. Refertur post-

T. 6. Inn. p.
26. Act. O.
S. B. T. II.
p. 496. Boll.
ad diem 23.
Ian.

a
Sec. IV. Be-
nedict. P. I.
p. 226.

ea

a) „Solemne erat (inquit Nicolaus ANTONIUS Bibl. Hisp. T. I. L. V. c. 6. &c. 290.) tunc temporis Missas confici pro aliquo festo Christi Domini, MARIÆ DEIPARÆ, aut Sanctorum. Meminit quidem duarum CIXILA: ubi statim in officio abbatis clarens duas Missas in laudem ipsorum dominorum (SS. COSMÆ & DAMIANI) quas in festivitate ipsorum psallerent, miro modulationis modo perfecit, quas Missas infra annotatas habemus. Iterum alterius paulo post meminit Missæ de sancta LEOCADIA. Ipse vero manibus, inquit, statim complexans & constringens, talia fertur depromere vota vociferans cum omni populo & clamans Deo gratias. Vivit Domina mea per vitam ILDEPHONSI. Et idipsum repetens clerus vehementer psallebat alleluia, & canticum, quod ipse dominus Ildephonsus nuper fecerat: Speciosa facta es. Alleluia. Et odor tuus, ut balsamum non mistum: & alia, quæ in ipsa Missa super annotata in laude eius deprompsit. Unde videmus, non verba esse LEOCADIÆ martyris ea, quæ vulgo ei tribuuntur; Vivit Domina mea per vitam Ildephonsi; sed populi acclamantis eidem martyri, e tumultu veluti resurgenti. Idem CIXILA, paulo post, cuiusdam Missæ de MARIA Virgine, sive de eius Annuntiatione meminit. “ Adiungitur notitia MS. ecclesiæ Toletane Plut.

XXX. vigesimo nono Breviarii Mozarabis partem continentis. In pagina autem eius nona, moderno charactere, hæc habentur, partim latino, partim vulgari Hispaniæ sermone: „Hic liber continet sequentia 3. 4. 5. 6. 7. Missæ de B. V. M. officium Annuntiationis mense Decembri &c. &c. Sequitur ad hæc latina hæc nota Ioannis Baptiste PEREZII, olim bibliothecarii viri doctissimi ac diligentissimi, quod ex eius subscriptione manifestum redditur: Hic liber in magno pretio habendus: nam septem Missas de B. MARIA credo esse compositas a D. ILDEPHONSO primum ex stilo, deinde, quia CIXILA archiep. Toletanus in vita D. ILDEPHONSI ait, illum edidisse septem Missas de B. MARIA. Vocant autem Mozarabes Missas non totum officium, sed quedam quasi præambula, sive edhortationes, ad celebrandum tale officium. Vid. BONA lib. I. c. 2. Scriptum reliquit Franciscus PORTOCARERO S. I. in lib. Hisp. de B. V. descensu in ecclesiam Toletanam c. 12. Scilicet visam fuisse Wormatiæ a THOMAS de Torralba eiusd. Societ. in quodam missali Gothice Iuliani PETRI manu descriptam Missam quandam compositam ab ISIDORO Hispanensi, & modulatam cantu per dominum ILDEPHONSUM præsulem. Sed hæc explodit cum aliis Nicol. ANTONIUS l. c.

ea p. 728. ex ipsiusmet epistola ad HEDDAM antecessorem suum, quibus studiis addictus fuerit, inter alia *centena scilicet metrorum genera pedestri regula discernere, & musicæ cantilenæ modulamina recto syllabarum tramite lustrare. Cuius rei studiosis lectoribus tanto inextricabilior obscuritas prætenditur, quanto rarior doctorum numerositas reperitur. Sed & de his prolixo ambitu verborum disputare, epistolaris angustia minime sinit. Quomodo videlicet ipsius metricæ artis clandestina instrumenta litteris, syllabis, pedibus poeticis, figuris, versibus, tonis, temporibusque conglomarentur.* Ex cod. *San-Gallen* specimen typis æneis expressum libri eius de virginitate, cum superpositis notis musicis dedimus Tom. I. In

L. I. c. IV. vita S. GUILIELMI *Divion.* cap. 13. id generatim dicitur, *Psalmodiarum concentum distinguens, dulcissimo decoravit melodimate.* Quæ, aliæque eiusmodi phrasæ ipsius melodix compositionem indicant, simul fieri plerumque solitam a peritis auctoribus, cum verborum compositione. Exempli causa, dum S. ODO ex archicantore monachus & primus abbas *Cluniacensis* in componendis in honore Sanctorum cantibus elegans ingenium habuisse, SIGEBERTO teste, refertur, & mox sequenti cap. „STEPHA-

De script.
ecc. c. 124.

„NUS ex clerico *Metensi* episcopus *Leodiensis* vitam & passionem S. LAMBERTI scriptam incultius a GODESCALCO clerico, scripsit urbanius ad HERMANNUM *Coloniæ* archiepiscopum, & cantum nocturnum in honorem eiusdem martyris. Canticum etiam de Sancta Trinitate, & cantum de inventione STEPHANI protomartyris authentico & dulci modulamine composuit. Scripsit etiam ad ROBERTUM *Metensem* episcopum capitularem librum, in quo capitula, responsoria, versus, collectas, per singulas noctis & diei horas per integrum annum distincte composuit. Tribuuntur etiam nonnulla hoc in genere summis principibus. Minus quidem probabiliter CAROLUS M. ab aliis CAROLUS *Crassus*, auctor venditatur hymni *Veni Creator Spiritus* cum cantu; CAROLUS *Calvus* officium sancti sudarii composuisse fertur. De ROBERTO rege assertiora habentur, utpote quem GASQUINUS testatur *antiphona nempe, sacraque responsa edidisse, universæ ecclesiæ probata, receptaque.* Eiusmodi feruntur ad eum pertinere, adhuc hodie usitatae alicubi, quædam sacræ cantiones: *Sancti Spiritus adsit nobis gratia. O Iuda & Ierusalem. O constantia martyrum. Cornelius centurio.* Sed priorem illam esse NOTKERI *Balbuli*, colligitur ex ECKEHARDO apud GOLDASTUM, & BOLLANDUM, ubi de ea agit, sub eius nomine *Romæ* ad Missam cantata, tempore INNOCENTII III. De eo rege multa habet TRITHEMIUS ad an. 995. a) Operæ pretium est, hic exceri-

a) „Quoties choro cum clericis interesse potuit, horas cum illis canonicas devotissime cantavit.

Quodsi causis regni urgentibus ad clericorum non venisset consortium, apud se nihilominus

exscribere, quas auctores hist. lit. *Franciae* recensent eius generis lucubrationes, præter hymnum *Chorus nova Ierusalem* a). Præter NOTKERUM, de quo passim sumus locuti, complures in monasterio *S. Galli*, sæc. IX. imprimis, celebrantur. Inter quos WEREMBERTUS, RHABANI Mauri

T. VII. p.

329. 3^c.

a

disci-

um presbytero capellano horarum Domino reddidit impensum. Cantus, responsoria, sequentias, & antiphonas ad honorem Dei, & laudem Sanctorum plures composuit, & congrua duique melodia regulavit. Inter profas vero non ultima censetur illa de S. Spiritu, quam in die S. Pentecostes ad sacrificium Missarum eamimus, scilicet: *Veni Sancte Spiritus, & emitte calit lucis tue radium*. Multa denique & alia composuit, que ad notitiam nostræ lectionis minime pervenerunt. Hic summo pontifice GERBERTO, quondam præceptore suo, Missam in festivitate sancti PETRI apostolorum principis *Rome* similiter cantante, accedens ad altare sub offeritorio, responsorium illud: *Cornelius centurio &c.* in honorem S. PETRI a se compositum, super aram summa cum devotione obtulit, & reverenter inclians retrocessit. Aperientes schedulam altaris ministri, devotionem simul & ingenium regis plurimum admirantes collaudabant. Subdit porro de script. ecclie. c. 304. Hinc papa decrevit ob memoriam sanctissimi regis, rogantibus clericis, ut hoc responsorium in honorem S. PETRI deinceps cantaretur. Adscribit ei præterea *De nativitate Domini* Iudam & Ierusalem Et illud *alleluia: Eripe me de inimicis*.

a) „ROBERT composa aussi quelques Séquences, qui ont été autrefois chantées a la Messe dans certaines eglises. Telle est celle de l'ascension du Sauveur, qui commence ainsi: *Rex omnipotens die hodierna*, & que l'on trouve dans le recueil de CLICHTOVE¹ avec l'explication qu'en donne cet Editeur. Telle est encore celle de la Pentecoste, qui commence par ces mots: *Sancti Spiritus adisti nobis gratia*. M. BAILLET l'attribue a NOTKER le BEQUE; mais Guillaume de MALMESBURI, CLICHTOVE¹, qui l'a imprimée & commentée & divers autres écrivains la regardent comme une production du Roi ROBERT. C'est peut-être pour l'avoir confondue avec l'autre célèbre séquence de la Pentecoste *Veni Sancte Spiritus, & emitte*, que DURANTI, TRITHÈME, le Cardinal BONA, M. ARCHON & quelques autres auteurs ont voulu faire honneur de celle ci au même prince. Mais on la croit communément du Pape INNOCENT III. Les repons, & les antiennes

dont le pieux Roi enrichit les offices de l'église sont en grandes nombre: un de plus célèbres est celui, qu'on chante encore aujourd'hui dans plusieurs eglises la veille de Noël: *Iudaea & Ierusalem nolite timere*. Il y en a trois sur la Nativité de la sainte Vierge, que FAUVN² a fait entrer dans son Histoire de *Navarre*, & CLICHTOVE¹ dans son *Elucidatorium*. Chacun de ces repons est compris en trois vers hexamètres. Le première commence par ces paroles, *Solem iustitiæ*; le second par ces autres: *Stirps Jesse*; & le troisième par celles ci: *Ad nutum Domini*. . . un autre réponse fameux entre ceux que composa notre religieux prince, est celui, qui commence par ces mots: *Cornelius centurio* pour la fête de S. PIERRE. On dit, que ROBERT se trouvant a Rome, le presenta lui même a l'autel du prince des Apôtres, & qu'il y fut fort goûté & applaudi. Il en fit plusieurs autres a l'honneur des SS. Martyrs dont l'un commence ainsi: *Concede nobis Domine, quesumus*. Mais le plus célèbre de tous est celui ci *O constantia Martyrum* qu'on chante encore a S. Denys en France, & qui se trouve dans quelques processionaux au commun des Martyrs, quoique fait en particulier pour S. DENYS & ses compagnons. Diverses Historiens prétendent, que ROBERT, le commença de la sorte, pour faire cesser les importunités de la Reine CONSTANCE, qui le pressoit, de faire quelque chant a sa louange. ROBERT en fit un sur S. MARTIN: *O quam admirabilis*: on lui attribue encore les repons ou antiennes: *Eripe me de inimicis meis Deus. Pro fidei meritis*. Et: *Cunilipotens genitor*. A toutes ces pièces particulières notre zélé prince en joignit, dit on, plusieurs autres, qui avoient leur mérite, *Alia mult pulchra*. Mais on ne nous les fait point connoître en détail; & quoiqu'on en relève la beauté, il y faut cependant moins chercher la délicatesse des pensées, le choix, la noblesse & l'arrangement des expressions, que les sentiments de piété. Peut-être que les airs sur lesquels l'auteur, qui étoit habile dans le chant ecclésiastique, les avoit notées, leur donnoient des beautés, qu'on ne trouve pas dans le texte. “

discipulus, a TRITHEMIO notatur, quod inter alia ingenii monumenta cantus etiam, ac hymnos in honorem Domini nostri IESU Christi, & Sanctorum, varios composuerit. Idem in eodem catalogo virorum illustrium Germaniae, inter HARTHMUNDI, seu HARTHMUTHI, monachi S. Galli opera, sermones quoque, cantus & hymnos recenset. ECKEHARDUS iunior in Vita NOTKERI Balbuli c. 3. de WALTRAMNO monacho S. Galli

L.I. c. 25. de
vir. illust.
monast. S.
Galli.
De casibus
monast. S.
Galli. c. 9.

(cui MEZLERUS tribuit sequentiam in solemnitate diei S. GALLI) dicit: Cuius etiam melodiae, quis fuerit, non celant. Et alibi ECKEHARDO seniori tribuit sequentias: Promta mente canamus summum praekonem Christi, qui benedici cupitis a Solis occasu. De S. AFRA antiphonas, ut reliquias eius mereretur, LUITOLDO episcopo Augustano & sequentiam dictavit, & hymnum: O martyr aeterni Patris, antiphonam Ambulans IESUS, adoremus... gloriosissimum. ECKEHARDUS iunior, senioris ex sorore nepos, edidit sequentiam de S. DESIDERIO: Summis conatibus, & aliam Diei.

Ibid. apud
Pez. Anecd.
T. I. P. III.
c. 23.

Qua de re etiam SIGEBERTUS. RAPERTUS senior, recensente MEZLERO „ edidit litaniam carminice: Ardua spes mundi &c. quam NICOLAUS P. tertius approbavit, & nostri Patres solemniter in Rogationum diebus, nec „ sine affectu, decantare consueverunt. Fecit etiam versus ad processiones, quorum aliquos vidi in bibliotheca. Item & hymnos de S. GALLO Annue sancte. De S. OTHMARO: Festum sacratum. Laudes omnipotens ferimus. Versus praeterea ad suscipiendos reges, & alia. Subiungit proxime TUTILONEM, de quo annales San-Gallenses: TUTILO bonus erat, & utilis homo, musicus, scriba & ioco festivus. MEZLERUS c. 24. Cum egregie, ait, esset doctus, edidit non pauca ingenii sui, & pietatis monumenta: ex quibus tropi & melodiae plures, quarum etiam in sacris usus. „ Cuius & universa dictata singularis, ait ECKEHARDUS (apud quem in Vita NOTKERI Balbuli imprimis laudatur) & agnoscibilis „ melodiae sunt, quia per rotam (textus habet Rhotham) qua potentior „ ipse erat, neumata inventa dulciora sunt, ut apparet in: Hodie cantandus. Et: Omnium virtutum geminis. Quos quidem tropos CAROLO „ Crasso ad offerendam, quam rex ipse fecerat, TUTILO obtulit canendos. „ Rex vero etiam: Viri Galilei cum dictasset, TUTILONI, ut versus adderet, iniunxit; puta: Dominus IESUS cum esset &c. Omnipotens genitor, fons & origo &c. cum sequentibus &c. Hos enim solos libuit „ afferre, ut si musicus sis, quam dispar eius, & aliorum melodia sit, „ videas.“ Ita fere ECKEHARDUS. TRITHEMIUS de FRANCONI episcopo Leodiensi, ab anno 856. usque 903. testatur: Cantus denique multos, antiphonas, & responsoria in honorem Sanctorum dulci & regulari melodia

De viris illust. Germ.
p. 128.

T. VI. p. 86. composuisse dicitur. Sed haec auctores hist. litter. Franc. rectius eius successori

cessori STEPHANO adscribunt. FOLCUINUS & SIGEBERTUS (qui idem de se ipso scribit: *arte musica antiphonas & responsoria de SS. Macario & Guiberto mellificavi*) celebri illi seculo IX. ac ineunte X. *Leodiensi* episcopo STEPHANO breviarium quoddam tribuunt lectionum, capitulorum, responsoriorum, versuum, & orationum pro nocturnis & diurnis horis festorum per anni circulum: quod hodie desideratur. Ex eodem SIGEBERTO discimus, ea modulis seu notis musicis fuisse instructa a STEPHANO, qui teste eodem in chron. an. 903. cantum nocturnum de S. LAMBERTO M. (cuius quoque vitam & passionem descripsit) item de SS. Trinitate, inventionem STEPHANI protomartyris, dulci & regulari modulatione composuit, & suo tempore in ecclesia cani instituit. Officium illud de SS. Trinitate tempore TRITHEMII ab ecclesia in officio divino canebatur, desumptum potissimum ex confessionibus ALCUINI de SS. Trinitate. Officium, inquit de Script. Germ. *quod de S. Trinitate in octavis Pentecostes annue cantamus, ex volumine ALBINI STEPHANUS iste composuit, & dulci melodio regulavit. Sed & de S. Cruce, & S. LAMBERTO M. aliisque multis cantum pulchra venustate ordinavit.* ALCUINO quidem attribuuntur, præter Missas votivas per hebdomadam, adhuc hodie celebratas, officia nonnulla Sanctorum, inter alia S. STEPHANI, teste DURANDO, historia, an etiam cantus? ANGELRAMUS circa ea tempora abbas S. RICHARDI, super officium S. VALERII & WULFRANI modulos fertur fecisse. HUGBALDI, celeberrimi musici ac scholarchæ *cantus multorum Sanctorum dulci, & regulari melodia compositos*, memorat SIGEBERTUS ad an. 879. Is Remis a monachis S. THEODORICI rogatus, quod apud MABILLONIUM videre est, *ut hymnos de S. THEODORICO abbate, & cantum in eius officio (nam & musicus & poeta erat) componeret, quod ille executus est eo pacto, ut illi memoriam ipsius, cum viventis, tum defuncti, in divinis officiis agerent.* Superest etiamnum pars eius officii, singularem pietatem spirans. Meminit TRITHEMIUS HUGBALDI in chron. *Hirsang.* ad an. 858. atque nominatim in S. DAVID regem id genus monumenti recenset; MOLANUS vero in honorem S. CILINÆ, quod confirmari potest ex *Bolland.* ut & vitam eiusdem Sanctæ cum versibus reddiderit, atque officium eius festi composuerit. Aliquando etiam auctor habebatur officii de SS. Trinitate, cuius paullo ante meminimus in S. STEPHANO *Leodiensi*, cui officium istud attribuendum esse, nunc constat ex testamento RICHERII successoris. De HUGBALDO plura dicemus suo loco. HEDERICUM, eius monasterii monachum, laudat TRITHEMIUS ad an. 894. *Qui, ut MENFRIDUS est testis, multa & varia conscripsit opuscula, præcipue de musica, & varios in honorem Sanctorum cantus ordinavit.* In hoc genere imprimis laudatur S. ODO MART. GERBERT. DE MUSICA ECCL. T. II. L. II. P. II. E Clu-

L. VII. c. 42.

L. 43. annal.
n. 32.Andr. bibl.
Belg. p. 395.
Ad XVI.
Iun. p. 34.
n. 2.
Mart. Coll.
Ampl. T. IV.
p. 858.

Cluniacensis, qui, ut iam ex SIGEBERTO notavimus, c. 14. de script. eccl. maxime in componendis Sanctorum cantibus elegans ingenium habuit: & TRITHEMIO teste, laudes S. MARTINI, *hymnos etiam, & varios cantus in honore Sanctorum, dulci & regulari melodia* composuit. IOANNES in eius vita occasionem enarrat, qua precibus tandem victus officium S. MARTINI composuerit a). Qui idem eius artificium in cantu ad verba singula & sensum apposite componendo mirifice dilaudat: notatque inter hymnos unum, eundemque, quem chronicon *Turonense*, monachi S. IULIANI. Alium edidit MABILLONIUS in annalibus, in quo Odo se ipsum nominat. Arn. WION, & MURATORIUS hymnum eius de Sacramento corporis & sanguinis Domini referunt. Alius, teste POSSEVINO, de S. MAGDALENA diu in Ecclesia Romana in usu fuit. Cum aliis eius operibus habentur in collectione D. MARIER & DUCHESNE. Hymni eius & antiphonæ in honorem S. MARTINI servantur in diversis bibliothecis *Cluniacensium* monachorum, testante LEBEUFIO. Iuvat etiam audire auctores hist. litter. Franc. b) Teste Valerio ANDREA etiam ADELBOLDUS episcopus

T. III. p. 712.
Lignum vitæ
T. I. p. 295.
Murat. T.
III. Anecd.
Possevin. T.
II. Appar.
p. 504.
b

a) „Denique venientes ad eum, quasi uno ore dicentes deprecabantur. Diu est, quod tuum adventum præstolamur Pater, quatenus nos a tanto labore subleves. Nunc vero, quia præsto es, alias nobis antiphonas de vita beati MARTINI tui domini, precamur, iustitue, quarum prolixitas digne a nobis harum brevissimarum fastidium tollat. Ille vero cæpit dicere, non solum has se non posse facere, verum etiam discendi tempus sibi ætas omne denegaret, si a quovis factæ fuissent. Cæpitque inter hæc earum breviter laudare, & earum, quas petebant, prolixitatem in nauseam habere. At illi e contra inferebant, si aliter faceret, MARTINUM offenderet; addentes, quod talis excusatio palliatam superbiam significaret. His verbis, precibusque mixtis, Pater noster ODO convictus, mox super tanti officii laboris cum omni annisu incubuit. Tres vero hymnos in eiusdem laude composuit, e quibus unius tantum exemplar inferere huic operi adiudicavi. *Rex Christe, Martini decus, hic laus tua, tu illius, & cætera.* Similiter duodecim antiphonas, ternas per singulas habentes differentias. Quarum verba & vocum consonantias adeo sibi concordant, ut nihil in sensu plus minusve, nihil in symphonici modulationibus reperiri posse dulcius videatur. Retinentur hæcenus *Beneventi*.

b) „Il ne paroît point, qu'il nous reste de cet office, que l'auteur avoit noté, que douze antiennes & des hymnes dont on parlera, dans la suite. Les antiennes sont imprimées dans la bibliothèque de Cluni, & dans celle des Peres, a la suite des autres écrits de notre S. Abbé. NALGOD & S. UDALRIC, qui écrivoient au XII. siècle, témoignent, qu'elles étoient encore alors très célèbres, & qu'on chantoit dans presque toutes les églises. A Cluni sur tout on les employoit a l'office de matines, & aux autres heures canonicales. On en a retenu quelques traits, & meme quelques unes en entier dans certaines Breviaires encore en usage de nos iours. Dom MABILLON suppose, que S. ODON les composa des qu'il étoit chanoine de S. Martin. Mais le premier historien du pieux Abbé, qui rapporte, a quelle occasion elles furent faites, dit, qu'il n'y avoit quères plus de six ans, que S. ODON y avoit mis la main, lorsqu'il écrivoit sa vie. On n'y decouvre rien au reste, qui puisse justifier le cas, qu'on en a fait dans les siècles précédentes. Il y a quelques traits de la vie de S. MARTIN accompagnés de faillies de piété, puis c'est tout. Peut-être, que le ton sur lequel ces antiennes étoient notées, & qu'on n'a pas eu soin d'imprimer avec le texte leur donnoient un nouveau prix. “

scopus *Traiectensis* cantum nocturnalem scripsit. Ante eum sæc. X. ALBERTUS monachus *Lobienſis*, abbas poſtea *Gemblacenſis*, teſte TRITHEMIO, *cantus in honorem Sanctorum*: Eodem ſæc. ABBO, *Floriacenſis* abbas, officium S. STEPHANI protomartyris: LETALDUS *Miciacenſis* monachus, & GUIDO *Altiſiodorenſis* in honorem S. IULIANI epiſcopi *Mamatensis* ſcripſere. TRITHEMIUS ad an. 900. de RATBODO *Traiectenſi* his ſuppari: *officium quoque de translatione S. MARTINI dulci modulatione composuit: & varios cantus in honorem Sanctorum*. Idem TRITHEMIUS ad an. 931. MARQUARDUM monachum & ſcholasticum S. WILIBORDI *Epternacenſis* monaſt. laudat, qui hymnos quoque, proſas, & varios in laudem Sanctorum cantus & melodias composuit. In chronico *Hirſaug.* vidiffe ſe teſtatur eius de muſica librum unum. In chron. *Sulisburg.* apud Hieron. PEZIUM, notatur ad an. 938. REINOLDUS *Eiſtetenſis* epiſcopus muſicus, qui S. NICOLAI *hiſtoriam* edidit. TRITHEMIUS ad an. 980. memorat REMIGIUM *Mediolacenſem*, primo ſcholasticum, tum abbatem, qui iubente *Trevirorum* archiepiſcopo ECKBERTO, cantum de SS. EUCHARIO, VALERIO, & MATERNO, primis *Trevirorum* epiſcopis, dulci & regulari modulatione composuit. Duobus etiam monachis ex GANDAVO cœnobii *Blandiniensis*, ordinis S. BENED. diſcipulis ſuis rogantibus, cum ex *Mediolacu* ad ſua iam eſſent reverſuri, de S. BAVONE cantum conſcripſit nocturnalem. Sermones quoque multos & cantus in diverſorum honore Sanctorum elegantiffimos fecit. Litanias & cantilenas, quæ in Rogationibus frequentantur, ipſe composuit. Eodem ſæculo S. DUNSTANUS *Cantuariensis* in compositionibus eiſmodi ſacris muſicis celeberrimus fuit, ut ei a nonnullis a quatuor vocibus canendi in eccleſia prima laus tribuatur. De celebri S. ADALBERTI cantico lingua *Slavica* modo diximus, de quo BOLELUCZKY in *Rosa Bohemica*, ſeu vita S. ADALBERTI: *canticum composuit, populum informavit, & cum populo illum cantavit ad Dominum Deum, ut famem & gerras averteret.* Iuxta TRITHEM. de ſcriptor. *German.* LAMBERTUS monachus cœnobii S. LAURENTII ſæc. XI. *officium quoque de S. HERIBERTO, & de multis aliis Sanctis composuit, & dulci modulatione regulavit.* ODO *Foſſatensis* circa an. 1058. apud MABILLONIUM reſponſoriorum in honorem S. BABOLINI primi abb. & ARNOLDUS abbas ad S. EMMERAMUM antiphonarum, & reſponſoriorum de feſto eius Sancti, auctores fuerunt. De BRUNONE *Leucorum* epiſcopo, poſtea inter pontifices LEONE IX. narrat Anonymus *Mellicensis* c. 58. *Hic in muſica ſubtiliſſimus fuit, & inter cantus alios, quos plurimos edidit, hiſtoriam beatiſſimi Papæ GREGORII ſatis artiſticioſe composuit.* Et SIGEBERTUS: *Si quis attendat cantus, in honore Sanctorum ab ipſo compositos, cum primo GREGORIO papa merito comparabit.* Apud MABILLONIUM in actis Sanctorum ord. S. BENED. reſponſoria in ho-

Le Beuf Tr. ſur le chant eccl. p. 19. Valer. Andr. Bibl. Belg. p. 5.

T. I. p. 28.

Apud P. Zieg. hiſt. vêt. lit. O. S. B. P. II. c. 3. ſect. 6.

T. II. Act. O. S. B. p. 596.

T. IX. p. 64. n. 13.

norem S. CYRIACI M. S. HYDULPHI episcopi *Trevirensis*, & S. OTHILÆ V. notasse dicitur. Anonymus sæc. XII. addit officium S. NICOLAI, hymnum *Gloria in excelsis*, & nonnullas antiphonas, quæ super cantum fecerit. *Metis*, cum iam pontifex renunciatus esset, SIGEFRIDUS abbas *Gorzensis* eundem induxit ad componendum, notandumque responsoria vigiliarum officii S. GORGONII. Responsoria de S. HYDULPHO adhuc cantantur in eius festo, ut apud BOLLANDUM legitur. De hymnis VICTORIS III. in honorem S. MAURI PETRUS diaconus: *In quibus*, inquit, *qui vult*, *grammaticæ artis tranitem*, & *monochordi sonori magadæ inveniet notas*. GOSSELINUS monachus *Cantuariensis* in arte musica præprimis laudatur. GUIL. *Malmesburienti*, qui præter OSBERNUM cantorem *Cantuariensem* nulli concefferit, atque *felix*, exclamat, *lingua, quæ tot Sanctis servierit, quæ tot vocales melodias emiseric*. In synodo *Leodienti* an. 980. sub NOTKERO episc. legitur: *Iubente igitur eodem eximio pontifice, ibidem miracula (S. LANDOALDI) quæ divulgaverant, sunt collecta, & per domnum HERIGERUM didascalum & musicæ artis peritum, breviter quidem, sed satis diserte, ac luculento sermone conscripta*. Idem HERIGERUS abbas *Laubiensis* in honorem B. V. hymnum *Ave*, per quam, atque duas antiphonas in honorem S. Apostoli THOMÆ, *O Thoma Didyme*, & *O Thoma apostole*, composuit. *Et comme il étoit habile musicien*, aiunt auctores hist. litter. Franc. *il est à croire, qu'il les nota aussi*. BERNONIS *Augiensis* officium de S. UDALRICO *Augustano* episcopo invenimus in cod. MS. *San-Gallensi*, unaque hymnos de S. WILIBRORDO, & S. VERENA, cui ad oram notæ musicæ adiectæ ipsius BERNONIS esse videntur. SIGONEM *Carnutensem* laudamus alibi ex ADELMANNI rhythmis in Annal. MABILLONII, qui notavit responsoria de S. FLORENTE composita a RAINALDO scholastico, duosque hymnos, unum: *Cantat chorus fidelium*, alterum: *Sancte confessor* in honorem eiusdem Sancti, qui etiamnum conservantur in brevioriis MSS. monasterii S. FLORENTIS, diu cantati. Quibus iam ultra sæculum commune officium confessorum est substitutum, testibus iisdem auctoribus hist. litt. Franc. Ordericus VITALIS memorat, AINARDUM, natione *Teutonicum*, monasterii S. PETRI ad Divam in *Neustria* primum abbatem, historiam S. KILIANI episcopi cantibus decorasse. Vixit is usque ad an. 1077. testantibus citatis auctoribus: qui etiam consulendi sunt de RAINARDO episcopo *Lingoniensi* circa idem tempus, de quo apud MABILLONII legitur, quod componendo cantum officii S. MAMMES, verba in pœsi a WALAFRIDO STRABONE desumerit. Antiphonas etiam, & responsoria pro officio eiusdem sancti martyris fecisse, notasseque dicitur, quarum toni seu melodia admirabilis credebatur. Hæc uti RAINARDO iurè tribui

Pez. Anecd.
T. I. P. III.
p. 384.

Mabill. ibid.
p. 72. n. 5.

II. Jul. p. 220.
1. 69.

De reg. Angl.
L. IV. p. 150.

T. VII. pag.
207.

T. VIII.
p. 38. &c.
L. IV. p. 544.

Sec. V. Be-
med.

Boll. die 17.
Aug. p. 443.
n. 9.

tribui credunt, ita hymnum *Gloria laus* merito abiudicant præfati auctores. *Orderico* VITALI teste, FOLCARDUS abbas *Torneiensis delectabiles ad can. n. l. XI. pag. 835.* dum historias suaviter composuit. Ob singulare musices studium inter cæ-
 teras artes liberales laudatus idem *Order.* VITALIS laudat etiam DURANDUM *Troarenf.* abbatem, cui eiusmodi opera adtribuunt citati auctores hist. lit. pag. 240.
Franc. Son zele, aiunt, pour la gloire de Dieu lui fit employer la grande connoissance, qu'il avoit de la musique, a enrichir l' office divin de nouvelles pieces, & de nouveaux airs fort melodieux. Operose iidem postea in auctorem celebratissimæ antiphonæ *Salve Regina* inquirunt, atque verisimilius ADHEMARO episcopo *Podiensi* tribuendam censent: unde & antiphona p. 470. &c.
 de *Podio* apud ALBERICUM nominatur. Examinant ibidem variorum opinioniones, eam GREGORIO II. HERMANNO *Contracto*, PETRO *Compostellano* In chron. añ an. 1130. p. 263.
 episcopo, aut S. BERNARDO tribuentium. Prima opinio solo testimonio Io. LASCIVII scriptoris moderni Protestantis nititur. De PETRO *Compostellano* ipse *Nicol. ANTONIUS* in bibl. *Hisp.* „PETRUM *Compostellanum* antistitem L. VI. c. 14. &c. 379.
 „(inquit) vulgo de *Monforo*, seu de *Monsonico* auctorem fuisse vulgaris
 „ac suavissimæ antiphonæ *Salve Regina*, nescio unde docti alios docuere,
 „CLAUDIUS de *Rota*, ANT. de *Mochares*, & his antiquior *Guilielmus* DUN-
 RANDUS in *Ration.* lib. IV. c. 22. “ Communior opinio, quæ HERMANNO *Contracto* eandem antiphonam tribuit, nititur TRITHEMII testimonio, quem celeberrimum sui temporis musicum appellat, qui inter alia „dul-
 „ci & regulari melodia cantus & profas pulcherrimas composuit. E qui-
 „bus est illa de B. V. dulcissima *Salveregina*, & *Alma redemptoris*.“ Nihil de his memoratur, ubi inter appendices OTTONIS *Frisingensis* in elogio
 HERMANNI *Contracti* sequentia notantur: Cantus item historiales plenarios, Cod. Vind. hist. profan. 672. in arch. Vindob.
 utpote quo musicus peritior non erat, de S. GEORGIO, de SS. GORDIANO
 & EPIMACHO, de S. AFRA M. de S. MAGNO C. de S. WOLFGANGO episc.
 mira elegantia & suavitate, præter alia huiusmodi, neumatizavit. Opini-
 o de S. BERNARDO seipsam destruit, ex sermonibus nimirum BERNARDI
 archiepiscopi *Toletani* in hanc antiphonam, iam an. 1128. mortui, qui
 sermones falso S. BERNARDO fuerunt adscripti. Huc tamen etiam referri
 potest officium de S. VICTORE, quod S. BERNARDUS, rogatus a GUIDONE
 abbate, & monachis *Arremarcensibus*, composuit, tenuitatem quidem
 suam, & operis difficultatem causatus insigni epistola, in qua exponit,
 cuiusmodi esse oporteat, quæ publice adhibentur divino cultui: cantus
 quoque ecclesiastici leges describit a). Post humilem iterum excusatio-

E 3

nem,

a) „Supernis (inter alia inquit Epist. 398.) vel-
 le addere laudibus, detrudere est. Non quod
 glorificatos ab angelis, homines iam laudare

non audeant: sed quia in solemnitate celebri non
 novella audiri decet, vel levia, sed certe au-
 thentica, & antiqua, quæ & ecclesiam ædifi-

nem, quid potissimum præsterit quoad rem præsentem, recenset : *Deinde*, inquit, *quod ad cantum spectat, hymnum composui metri negligens, ut sensui non deesset. Responsorium XII. cum antiphonis XXVII. suis in locis disposui, addito responso uno, quod prioribus vespere assignavi, itemque e duobus aliis brevibus, ipso die festo pro vestra regulari consuetudine, uno ad Laudes, altero ad Vesperas decantandis.* Officium hoc S. BERNARDI non adeo etiam auctoribus hist. liter. Franc. probatur, dum de statu rei literariæ sæc. XII. alios præterea commemorant, qui in hoc genere tum elaborarunt, GUILLIUM *Ebroicensem*, ABELARDUM, ADAMUM *de S. Victore*, PETRUM *eremitam* a). Laudant postea etiam POPPONEM episcopum *Metensem*, qui XII. responsoria officii S. MARTIALIS composuit, quorum primi initium erat *Lata dies nobis*: hymnos item duos in honorem S. VALERIE &c. TRITHEMIUS de RUDOLPHO abb. S. TRUDONIS sæc. XII. testatur: *cantus quoque in laudem Sanctorum varios dulci & regulari modulatione composuit.* Officium & cantus de S. ELISABETH UDALSCALCUS abbas *Augustanus* SS. UDALRICI & AFRÆ, iuxta chronicon *August.* deque S. MAGDALENA composuit

T. IX. p. 202.

a

pag. 274.

De script. eccl. c. 366.

L. II. c. 2.

cent, & ecclesiasticam redolent gravitatem. Quod si nova audire libet, & causa requirit, ea, ut dixi, recipienda censuerim, quæ cordibus audientium, quo gratiora, eo utiliora reddat & eloquii dignitas, & auctoris. Porro sensa indubitata resplendent veritate, sonent iustitiam, humilitatem suadeant, doceant æquitatem: quæ etiam lumen veritatis mentibus pariant, formam moribus, crucem vitiis, affectibus devotionem, sensibus disciplinam. Cantus ipse, si fuerit, plenus sit gravitate, nec lasciviam resonet, nec rusticitatem. Sic suavis, ut non sit levis: sic mulceat aures, ut moveat corda. Tristitiam levet, iram mitiget, sensum literæ non evacuet, sed fecundet. Non est levis iactura gratiæ spiritualis, levitate cantus abduci a sensum utilitate, & plus sinuandis intendere vocibus, quam insinuandis rebus. En qualia oportet esse, quæ in audientium ecclesiæ veniunt, qualemve horum auctorem. “

a) „Ceux qui publièrent des pièces en notes, à la gloire de Dieu, & à l'honneur des Saints, pour illustrer le chant ecclesiastique, contribuèrent en même-temps par là à enrichir la liturgie. GUILLAUME d'Evreux, qui de Trésorier de HENRI I. Roi d'Angleterre se rendit chanoine régulier, & devint premier prieur de S. Barbe en Auge, travailla beaucoup en faveur des offices divins. Comme il sçavoit parfaitement le chant, il mit sur divers tons admirables plusieurs hymnes & autres parties de

l'office, dont la letre pouvoit être aussi de sa composition. Le nouvel ordre qu'il établit dans les offices ecclesiastiques, à l'usage de sa maison, fut tellement goûté, que des archevêques, des évêques & autres personnes constituées en dignité, l'adoptèrent, & le firent passer dans leurs chapelles. ABELARD composa aussi plusieurs hymnes, séquences, & paroît avoir dirigé tout le corps d'office, tel qu'il se faisoit au Paraclet dans tout le cours de l'année. La manière dont le premier éditeur d'ABELARD parle de ce recueil, dont il avoit eu communication, & dont il fait l'éloge, donne à juger que c'étoit un Breviaire pour l'office divin. On a d'autres preuves, que cette sortes de livres liturgiques eurent alors cours. On les nomma Breviaires, parce que c'étoit des abrégés des légendaires, antiphonaires, & autres livres de chœur. ADAM de S. Victor comme il a été déjà dit, fit de son côté quantité de séquences. Nous avons un office entier de S. VICTOR confesseur par S. Bernard, qui n'y a pas aussi heureusement réussi, qu'on étoit en droit de l'espérer. Il n'eut pas insi qu'a PIERRE l'Érémite, natif du Diocèse d'Amiens, le plus zélé promoteur de la croisade, qui ne fit quelque chose en faveur de la liturgie. Il dressa effectivement des litanies & autres formules des prières, qu'il chantoit, & faisoit chanter aux processions durant son séjour à Jérusalem. “

fuit singularem cantum super verba S. GREGORII, præter legendam S. AF-
 RÆ tam conversionis, quam passionis: similiter & almi confessoris UDAL-
 RICII, inc. *Inclita devotis colimus* &c. Alligaverat eam metro, postulante
 episcopo *Constantienſi*, eumque *Augustani* speciale decus musicæ appellant,
 ut BASNAGIUS notavit. Laudatur hoc in genere apud REINERUM de cla-
 ris scriptoribus monasterii S. LAURENTII *Leodiensis* GISLEBERTUS, & fra-
 ter eius IOANNES, dicti monasterii monachi, circa medium sæc. XII. ut
 videre est apud Bern. PEZIUM; a quo editi sunt hi libelli. a) ARNALDUS
 an. 1141. in partibus *Belgii* ita in *musica* clarus effulſit, ut Sanctorum
 cantus ab ipſo compositi raptim a vicinis ecclesiis peterentur. MURATO-
 RIUS in antiquit. mediæ ævi *Ambrosianum* officium multa debere perhibet
Obrico five *Orico* SCACABAROZO, qui in eiusdem *metropolitanæ* bibliothe-
 cæ codice appellatur *Mediolanensis archipresbyter*, & *præpositus Basilicæ*
apostolorum, sive sancti NAZARII in Brolio Mediolani. Is an. 1280. uti
 ex eodem codice constat, multa officia Sanctorum *tam in dictamine, quam*
in cantu complicavit. Leguntur ibi eadem officia, uti & ipsius auctoris
 epitaphium. b) Sæc. XIII. GERARDUS monachus S. QUINTINI composuit
antiphonas & responsoria in festo S. ELISABETH cantanda. Neumas vero
eisdem antiphonis & responsoriis quidam frater PETRUS canonicus S. ANT-
BERTI Cameracensis apposuit, teste HENRICO Gandavensi. Idem etiam PE-
 TRUS *musicæ artis peritus dulci modulamine, & limato dictamine* compo-
 suit plura cantica, quæ vulgo *Condictus* appellantur. LEYSERUS recenset
 varia *Ioannis HOVEDENI ALIENORÆ reginæ, matris EDUARDI primi An-*
glorum regis capellani cantica, *lyram* dulcisonam in laudem B. V. hymnos
 &c. quæ MSS. extant in biblioth. *Cottiniana*, nescio an etiam cum notis
 musicis. Apud eundem laudatur BERNENSIS monachus Ord. Prædic. *Al-*
lobrox sæc. XIV. qui collegit antiphonam *Regina cæli, quam pulchra es,*
 e diversis partibus antiphonarum, responsoriorum, hymnorum, retinenti-
 bus tamen proprium sensum, cum propriis melodiis, quæ finit, *tuum pre-*
care filium. Et RICHARDUS in *Roffensi Cantiorum* dioecesi, atque oppido
Maydeston oriundus *Kyrie eleison, miserere pater pie*: cuiusmodi tunc fre-
 quen-

T. III. P. II.
 p. 3. lect. Can.
 c. 15. & 16.

Dissert. Isag.
 in T. IV. thes.
 Anecd.

a
 Arnald. Gall.
 christ. L. V.
 Instr. p. 2 94.
 Murat. T.
 IV. dissert.
 57. p. 953.

b
 cap. 52.

Hist. poetar.
 & poematum
 med. ævi p.
 1007. &c.
 Ib. p. 2007.

p. 2053.

a) P. III. ubi p. 31. primum de GISLEBERTO
 legitur: „Qui dum ceteris polleteret artibus,
 maxime tamen in musica dulces faciebat modos,
 quemadmodum liquet in cantibus, quos vel de
 S. GEORGIO martyre, vel de S. RAGENUFLA
 virgine, nec non de S. BEGGA composuit.“
 Et de IOANNE p. 32. „Binos etiam cantus
 composuit, id est, de sancto CHRISTOPHORO
 martyre, & de sancta MARIA *Ægyptiaca*, hi-
 storiam TOBIÆ, itemque martyrium sancti STE-

PHANI protomartyris heroico pede percurrit,
 & cantica canticorum aliquanta ex parte anti-
 phonatim modulatus est.“

b) ORRICUS dictus cognomine SCACABARUZUS,
Mediolanensis tunc archipresbyter urbis,
Arca de petra iaceo qui clausus in ista,
Sanctorum studui cum cantu scribere laudes;
Nomina sunt quorum NAZARIUS, atque SOPHIA,
Et MARCELLINUS, PETRUS, MAURITIUS,
 ANNA &c.

T. I. p. 273.
edit. nov.,
Flor.

quentabantur interpolationes in missa. Fuit hoc frequens a sæculo decimo & undecimo, imitari, & aliis textibus adaptare etiam cantus pulchre a prioribus elaboratos, qualem GUIDONEM episcopum *Antisiodorensē* commemorat LEBEUFIVS; episcopos item & abbates modulorum compositores mediæ huius ætatis, atque FULBERTUM imprimis *Carnotensē*, & STEPHANUM *Leodiensē* laudat; quos imitandos sumserint, quando successu temporis propria, præsertim topica seu localia, officia multiplicari cœperunt, quosque ipse etiam, ordinando novum antiphonarium *Parisiensē*, nonnunquam secutus fuit. Faciendum hoc dudum optarat Io. Bapt. DONIVS differt. de musica sacra: cur autem illud non fecerint, qui sua aut parentum ætate antiphonaria emendarunt, aut publicarunt, haud miratur: *Qui potuerunt enim, ait, cum eum minime intelligerent? Sed operam non dedisse, ut intelligerent, id vero potius mirandum. Quod partim collatione græcarum notarum, partim observatione eorum cantuum, qui a D. GREGORII ætate ad hanc nostram (ut exempli gratia introituum) perdurarunt, non difficillime præstari poterat. Nam si in corrigendis priscis scriptoribus vetustissimus quisque codex adhibetur, cur non idem servabitur in receptis pridem ab ecclesia cantibus ad pristinam formam revocandis? Non mediocris ad hoc utilitatis poterit esse noster hic tractatus, notitiæque veteris cantus ac cantorum, seu potius artis musices peritorum, & fontium eo puriorum, quo magis ad originem cantus Gregoriani, seu Romani veteris regressus sit, posterioribus nimium luxuriantibus, cantumque identidem vitiantibus, ut superius vidimus; id quod comparando priores sequioresque cantuum melodias, magis adhuc elucescet. Exempla varia apud laudatum LEBEUFIVM videri possunt. a)*

Magisterio
præsertim
ecclesiæ Ro-
mænæ.
De reb. eccl.
c. 25.

IX. In ecclesia certe *Romana* non solum celebris a S. GREGORIO constituta est cantorum schola, verum etiam pontifices ipsi S. GREGORII exemplo psalmodiæ & cantilenæ scientia floruerunt, ut ait *Walafridus STRABO*, qui præter *HORMISDAM* imprimis commemorat *LEONEM II. BENEDICTUM* eius successorem, *SERGIUM* &c. Inter hos *LEO II.* præprimis celebratur, ab *ANASTASIO* nominatus *cantilena ac psalmodia præcipuus, & in earum sensibus subtilissima exercitatione limatus.* Idem, *PLATINA* teste, vir doctissimus, uti eius scripta indicant, musices peritus, psalmodiam composuit,

a) „Comparando (inquit Tr. histor. sur le chant, eccles. p. 43.) maximam partem omnium cuiusmodi cantuum cum antiquis officiis *Roma* delatis sæculo octavo & nono; aliqui antiquum *Romanum* sapiunt cantum, in aliis genus compositionis diversum deprehenditur. In officio S. Trinitatis *STEPHANI Leodiensis* magis appa-

ret, quam in ullo alio, mutatio gustus: paulæ magis illie frequentes sunt in chorda finali, & dominante psalmodiæ incertis modis, veluti in primo: multo plures tractus seu neumæ notarum continent, & tractus isti positionem habent, qua affectabant auctores facere diversum ab antiquo *Romano* cantum.“

fuit, hymnosque ad meliorem concentum redegit, artem exercitatione confirmans. Mirum, omitti a WALAFRIDO VITALIANUM, aliis propiorem S. GREGORIO, sub quo iterum cantus in occidente est restauratus, teste IOANNE diacono in vita S. GREGORII. Qui idem cum retulisset, in *Anglia* cura & studio VITALIANI restauratum esse cantum *Romanum*, & post eum ECKEHARDUS in vita NOTKERI *Balbuli*, subdit: *Hic est ille VITALIANUS præsul, cuius adhuc cantum, quando apostolicus celebrat, quidam, qui dicuntur VITALIANI, solent edere in præsentia eius.* Igitur hæc laus & gloria *Romanam* ecclesiam manet, quod in hac etiam disciplinæ ecclesiasticæ parte fuerit magistra: optimusque cantus ecclesiastici fuerit modus sub *Romanorum* cantorum magisterio, qui subinde ad varias regiones sunt emissi, ad instaurandum, emendandumque cantum, ac musicam ecclesiasticam, qua nihil facilius luxuriantibus ingeniis musicorum, ut hæcenus videmus, mutationem subit divino officio indignam. Id etiam singulariter GREGORIO V. circa annum 735. tribuitur, quod invexerit cantum, qui musicalis dicitur, *ubi sunt cantores, & pueri Symphoniaci.* Iam supra memoravimus eodem adhuc sæculo propagatum cantum *Romanum* agentibus PIPINO & CAROLO M. *Mandavit autem, uti habetur in concilio Aquisgranensi an. 803. ut unusquisque episcopus in omni regno, vel imperio suo ipsi cum presbyteris suis officium, sicut psallit Ecclesia Romana, facerent. Nam & scholas suas cantorum in loca congrua construui præcepit.* Sic ibidem actione IV. quæ inscribitur: *Scholæ cantorum constituendæ in omnibus monasteriis.* Sequuntur regularia decreta a Sancta Synodo in *Francia* iussu eiusdem CAROLI M. edita, ubi inter alia hæc sunt sancita: *Ea vero, quæ in regulari distributione Psalmorum de usu Romanæ Ecclesiæ addita sunt, & in quibusdam cænobiis in usu non habentur, adhuc nobis retinenda censuimus, donec consultu meliorum aut dimittantur, aut tenendum certiora reddantur.* Pertinent hæc quidem non ad ipsum cantum sed ad ea, quæ cantanda sunt in officio nocturno, diurnoque horarum, canonicarum, quarum ordinem singularem S. BENEDICTUS constituit, qui sub LUDOVICO Pio iterum est stabilitus. *Præceptum est ab Imperatore LUDOVICO, ut omnes monachi cursum Sancti BENEDICTI decantarent, uti habet annalista Saxo apud ECCARDUM ad an. DCCCXV. Et paullo ante ad an. DCCCXI. de CAROLO M. „Legendi atque psallendi discipli-*
„nam diligentissime emendavit, erat enim utriusque admodum eruditus,
„quamquam ipse nec publice legeret, nec nisi submisso & in communi
„cantaret. Fuit autem consuetudo, ut in Basilica magister scholæ desi-
„gnaret pridie singulis, quod responsum quis cantare in nocte debe-
„ret. Lectiones vero nullus cuiquam recitandas iniunxit, nullus ad ter-
 MART. GERBERT. DE MUSICA ECCL. T. II. L. II. P. II. F „mi-

Cap. II. n. 12.

T. I. Conc.
Germ. p. 378.

Ibid. p. 379.

Corpus hist.
mediæ ævi
T. I. p. 184.
Ib. p. 179.

„minum vel ceram imposuit, vel unguibus saltem quantulumcunque impressit,
 „sed cuncti omnia, quæ legenda erant, ita sibi nota facere curarunt,
 „ut quando inopinate legere iuberentur, irreprehensibiles apud eum inve-
 „nirentur. Digito autem vel baculo porrecto, vel ex latere suo ad pro-
 „cul sedentes aliquo directo demonstravit, quem legere voluisset; finem
 „vero lectionis sono gutturis designavit, ad quem versi, ita suspensi sunt,
 „ut sive finita sententia, sive in media distinctione, Rege signante, finem
 „lectio imponerent.“ Perinde etiam statim initio huius libri osten-
 dimus, in *Anglia* longe ante cantilenæ modum assertum, *iuxta exemplar*
videlicet, quod scriptum de Romana habemus Ecclesia, ut loquuntur Patres
 concilii *Cloveshovienſis* secundi anno 747. cap. 13. & 15. Mirum est,
 in *Hibernia* cantum usque ad sæc. XII. inauditum, tunc primum a
 S. MALACHIA fuisse inductum: *Apostolicas sanctiones*, narrat S. BERNAR-
 DUS in eius vita, ac decreta sanctorum Patrum præcipueque consuetudines
 sanctæ Romanæ ecclesiæ in cunctis ecclesiis statuebat. Hinc est, quod hodie-
 que in illis ad horas canonicas cantatur & psallitur iuxta morem uni-
 verse terræ: nam minime id ante fiebat, ne in civitate quidem. Ipse ve-
 ro in adolescentia cantum didicerat, & in suo cænobio mox cantare fecit,
 cum necdum in civitate seu in episcopatu universo cantare scirent, vel vellent.“

T. VI. EA.
 Labb. p. 1577.

GUIDONE
Aretino fa-
 ciliorem
 postea red-
 dente di-
 sciplinam.

X. Nihil proclivius fuit, ut ad nos redeamus, quam usu vitari can-
 tum vaga illa, & incerta notarum musicarum positione, cum, a simpli-
 citate sua magis magisque degenerante musica, tanta difficultate primum
 laborarit cantus ecclesiastici disciplina, donec iterum ex *Italia* novus ma-
 gister exortus, faciliorem artis methodum edocuisset, GUIDO *Aretinus* a
 patria cognomen adeptus, professus ordinem S. BENEDICTI, sæc. XI. in-
 enunte. BARONIUS ad an. 1022. n. 20. &c. in codice quodam hæc re-
 perit verba: IOANNE XX. gubernante ecclesiam, *micrologum suum* edidit
 GUIDO, *anno trigesimo quarto ætatis*. Cæterum, ut notatum PAGIO, IO-
 ANNES, qui BENEDICTO VIII. mortuo an. 1024. successit, IOANNEM XIX.
 se nominat ipse in rescriptis suis. A quo accersitus *Romam* GUIDO, ei-
 dem probavit præclaram artem. Inscrispsit autem *micrologum* ad THEO-
 DALDUM *Aretinum* episcopum ab an. 1014. ad 1037. unde recte a SI-
 GEBERTO ad an. 1028. ponitur in chronico, ut iam MURATORIUS ob-
 servavit, contra VOSSIUM, qui TRITHEMIUM secutus, eum floruisse dicit
 an. 1070. ac præterea monachum facit cœnobii S. LEUFREDI apud *Ebroi-*
censes, cum noster GUIDO monachus fuerit in monasterio *Pomposiæ* prope
Ravennam. Crasso etiam errore ENGELBERTUS *Admontensis* haud semel
 in opusculo de musica vocat *Cantuariensem*. Ipse, quod rem attinet,
 narrat

T. V. rev.
Ital. p. 351.
De scient.
mathem. p. 95.

narrat successum in epistola ad MICHAELEM de artificio novi cantus, præmissa antiphonario, primum a BAKONIO, postea melius a MABILLONIO, denique correctius adhuc a PEZIO edita, præmissa etiam GUIDONIS micrologo in codice *Emeramensi*, ut PEZIUS notat. Cui in nostro, ex quo eam MABILLONIUS descripsit, quando codex iste adhuc ad monasterium S. GEORGII pertinuit, sola præfigitur dedicatoria epistola ad S. THEODALDUM, seu TEDALDUM, ut DOMNIZO apud LEIBNIZIUM vocat in vita MATILDIS c. 5. ubi eidem etiam pars gloriæ adscribitur his versibus :

*Musica seu cantus istum laudare TEDALDUM
Non cessant : semper renovantur eo faciente.
Micrologum librum sibi dictat GUIDO , peritus
Musicus, & monachus, nec non eremita beandus.*

*Ad an. 1012.
L. LV. an.
p. 324.
T. V. Anecd.
Vid. id. T.
III. P. III.
p. 618. On-
dinus T. II.
p. 600. Io.
Weizii He-
ortol. p. 264.
Eccl. Annal.
Camaldul.
II. append.
5. 6. 7.
T. I. script.
Brunsw. p.*

641.

Audiamus primum ipsum GUIDONEM, quid de artificio novi cantus tum in Prologo a) sui Micrologi, cum in epistola ad MICHAELEM perscribat : ubi se artifice illi, qui sub AUGUSTO fertur malleabile seu *flexibile vitrum* invenisse, præmio autem mortis supplicium accepit, comparat, multa nimirum perpeffus, invidiam ac æmulos sibi concilians, cum summum meruisset applausum, tantam præstando cantus facilitatem. b) Habuit, cui inscripsit epistolam, cum aliis *adiutorem*, qui rem experti, suo calculo comprobarunt. Quos inter primus merito est connumerandus, *summæ sedis*, ipsius GUIDONIS verba recito, *apostolica* IOHANNES, qui modo Romanam gubernat Ecclesiam, audiens famam nostræ scholæ, & quomodo per nostra antiphonaria inauditos pueri cognoscerent cantus, valde miratus, tribus nunciis me ad se invitavit. Alii igitur Romam cum domino GRU- NOALDO c) reverentissimo abbate, & domno PETRO Aretinæ ecclesiæ Cano- nicorum

a

b

c

nicorum

a) „Cum me & naturalis conditio & bonorum imitatio diligentem faceret, cœpi inter alia studia musicam tradere pueris. Tandem affuit divina gratia, & quidam eorum imitatione chordæ & nostrarum notarum usu exercitati ante unius mensis spacium invisos & inauditos cantus ita primo intuitu indubitanter cantabant, ut maximum spectaculum plurimis præberetur,“

misericordiam Dei peccatorum nostrorum remissio, vel modica tantorum ex charitate oratio. Nam si illi pro suis apud Deum devotissime intercedunt magistris, qui hactenus ab eis vix decennio cantandi imperfectam scientiam consequi potuerunt, quid putas pro nobis, nostrisque adiutoribus fiet, qui annali spacio, aut si multum, biennio perfectum cantorem efficiamus.“

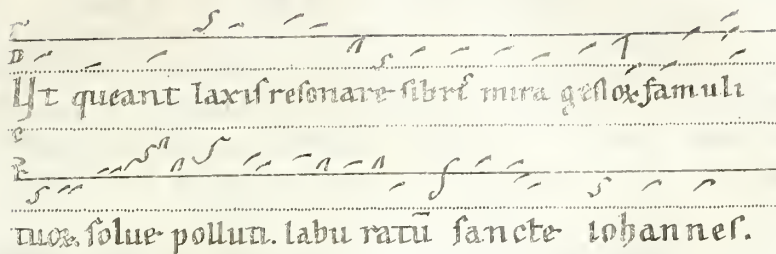
b) „Ut (inquit) quos ego & omnes ante me summa cum difficultate ecclesiasticos cantus didicimus, ipsos posteri summa cum facilitate discerent, mihi, & tibi, ac reliquis adiutoribus meis æternam apportent salutem, fiatque per

c) MABILLONIUS lib. LV. Annal. Bened. T. IV. p. 324. ex litteris initialibus GREGORIUM *Mediolanensem* abbatem divinatus est: nos ex Msc. codice *San-Emeramensi* hoc nomen restitimus, quum etiam alius codex eiusdem monasterii GRIMALDUM nominet.

nicorum praeposito, viro pro nostri temporis qualitate scientissimo. Multum itaque Pontifex meo gratulatus est adventu, multa colloquens & diversa perquirens, nostrumque velut quoddam prodigium saepe revolvens antiphonarium, praefixasque ruminans regulas, non prius destitit, aut de loco, in quo sedebat discessit, donec unum versiculum inauditum, sui voti compos, edisceret; ut quod vix credebat in aliis, tam subito in se recognosceret. Infirmirate cogente Romae morari non poteram vel modicum, aestivo fervore in locis maritimis ac palustribus (al. alpestribus) nobis minante excidium. Tandem condiximus mox hieme redeunte me illuc debere reverti, quatinus hoc opus praelibato Pontifici suoque clero debeam propalare. Rem deinde etiam cognomini abbati Pomposiae probavit: Qui, inquit, & ipse vir perspicacis ingenii nostrum antiphonarium, ut vidit, extemplo probavit, & credidit, nostrisque aemulis se quondam consensisse pœnituit.

De neumis
GUIDONIS,
& hexachor-
do, GUIDO.
NI vulgo
adscripto.

XI. Brevis est GUIDO in epistola illa *de ignoto cantu* ad MICHAELEM directa. „Ad inveniendum igitur (inquit) ignotum cantum, beatissime frater! prima & vulgaris regula hæc est: si litteras, quas quæ-
„tissime frater! prima & vulgaris regula hæc est: si litteras, quas quæ-
„libet neuma habuerit, in monochordo sonaverit, atque ab ipso audi-
„ens tanquam ab homine magistro discere poteris. Sed puerilis ista est
„regula, & bona quidem incipientibus; pessima autem perseveran-
„tibus.“ Notat deinde pro singulis octo tonis neumam quandam seu
modulationem cuique tono aptam, cuius usu familiari discipulus promte dis-
scat canere. „Namque (pergit) postquam hoc argumentum cœpi pueris
„tradere, ante triduum quidam eorum potuerunt ignotos cantus leviter
„canere, quod aliis argumentis, nec multis hebdomadibus poterat eve-
„nire. Si quam ergo vocem vel neumam vis ita memoriæ commendare,
„ut ubicumque velis, in quocumque cantu, quem scias vel nescias, tibi
„mox possit occurrere, quatinus mox illum indubitanter possis enuntia-
„re, debes ipsam vocem vel neumam in capite alicuius notissimæ sym-
„phonix notare, & pro unaquaque voce memoriæ retinenda huiusmodi
„symphoniam in promptu habere, quæ ab eadem voce incipiat. Utpote
„sit hæc symphonia, qua ego docendis pueris imprimis, atque etiam in
„ultimis utor.“

Hinc sex illæ syllabæ, quas *Guidonianas* vocant, depromuntur; sed hic quidem nihil minus, quam ordinem illum, quo se se in ascensu insequuntur, reperias. Recte tamen in codice *San-Emeramensi*, ubi notæ litteris exprimuntur: quæ notandi ratio alias etiam GUIDONI familiaris fuit, & probator præ cæteris est habita.

C	D F	DE D	D D C	D	E E
UT	queant	laxis	REsonare	fibris	
EFG E	D EC D	F G a	GFE D D		
Mira	gestorum	FAMuli	tuorum		
G a G	FE F G D	a D G a	FG a a		
SOlve	polluti	LABii	reatum		
	GFE D	C E D			
	Sanctæ	Iohannes.			

Observa igitur C ut, D re, E mi, F fa, G sol, a la. Uti etiam I. I. ROUSSEAU ad calcem Dictionarii musici expressit ex MS. cod. *Senensi* notis quadratis, continetque ordine hexachordum illud, seu scalam, quam vulgo *Guidonianam* dicunt usitatam hætenus, ob quam GUIDO a suppari iam SIGEBERTO *Gemblacensi* celebratur, „in hoc (inquit) prioribus præferendus, quod ignotos cantus etiam pueri & puellæ facilius discant, vel doceantur per eius regulam, quam per vocem magistri, aut per visum (usum) alicuius instrumenti, dummodo sex litteris vel syllabis modulatim appositis ad sex voces, quas sola musica recipit, hisque vocibus per flexuras digitorum lævæ manus distinctis per integrum diapason se oculis & auribus ingerunt intentæ & remissæ elevationes vel depositiones earundem vocum.“ *Hermannus CORNERUS* in chronico apud ECCARDUM SIGEBERTUM citat ac exscribit, hoc distinctius addito: *Ipse enim fecit*

Diction. de Musique. Planche G.

De Scriptor. eccl. c. 144.

Corpus hist. medii ævi T. II. p. 572.

cit *Gamma* ut, *A* re; *B* mi; *C* fa, ut; *D* sol, re; *E* la, mi; *F* fa, ut. Uterque manus meminit, quæ a GUIDONE hucusque nomen retinuit, vel pueris musicæ rudimenta capientibus nota, ac vice monochordi adhibita. „Qui vero (inquit *Ioan. ÆGIDIUS*, auctor sæculi XIII. in arte musica) monochordum non habent, vice ipsius instrumenti ad artem disposita utuntur manu. Et sicut diversa sunt monochorda, ita diversimode in manu fit usus. Quia quorundam inceptio ab articulis manus fit, quorundam vero fit a superficie.“ *Ioannes GUIDONE* sæculo inferior, quam pervagatus suo ævo fuerit harum syllabarum usus, narrat mox initio operis sui de musica: mirum vero, quod alias in *Italia*, unde ortus fuit GUIDO, usu vigere afferat: „Sex sunt syllabæ, inquit, quas ad opus musicæ assumimus, diversæ quidem apud diversos; verum *Angli, Francigenæ, Alemanni*, utuntur his *ut. re. mi. fa. sol. la.* *Itali* autem alias habent, quas qui nosse desiderant, stipulentur ab ipsis.“ Et paullo post: „In manus etiam articulis modulari sedulus assuescat; ut ea post quoties voluerit pro monochordo utatur, & in ea cantum probet, corrigat, & componat. a)

a

Lineæ &
claves in
musica GUI-
DONI de-
bentur.

XII. Quidquid vero hoc sit, præcipuum, quod GUIDONI debemus, est clavium, quas vocant, & lineolarum inter ascensum & descensum, notarum etiam per colores discrimina, sine quibus haud inepte musicam puteum dixit sine fune, nec immerito antiphonarium a se notatum eum in modum deprædicat. Ipsi GUIDONIS verba iuvat apponere, quibus rem omnem explicat peculiari opere (quo continentur regulæ de ignoto cantu identidem in antiphonarii sui prologum prolata) quod incipit: *Temporibus nostris super omnes homines fatui sunt musici.* b) In rhythmis breviter eandem rem exponit, subditque:

b

Quasdam

- a) Consule eiusdem IOANNIS C. XXI. quid utilitatis conferant neumæ a GUIDONE inventæ.
b) „Taliter enim (inquit) Deo auxiliante hoc antiphonarium notare disposui, ut post hac leviter aliquis sensatus & studiosus cantum discat: & postquam partem eius per magistrum bene cognoverit, reliqua per se sine magistro indubitanter agnoscat. De quo si quis mementiri putat, veniat, experiatur, & videat, quod tale hoc apud nos pueruli faciunt, qui pro psalmodum & vulgariarum literarum ignorantia seva adhuc suscipiunt flagella, qui sæpe & ipsius antiphonæ, quam per se sine magistro recte possunt cantare, verba & syllabas nesciunt pronuntiare; quod cum Dei adiutorio leviter sensatus & studiosus aliquis poterit facere, si cum quanto studio neumæ

disponantur, curet agnoscere. Ita igitur disponuntur voces, ut unusquisque sonus, quantumlibet repetatur in cantu, in uno semper & suo ordine inveniatur. Quos ordines, ut melius possis discernere, spisse ducuntur lineæ, & quidam ordines vocum in ipsis sunt lineis; quodam vero inter lineas, in medio, intervallo, & spacio linearum. Quantienterque ergo soni in una linea, vel in uno spacio sunt, omnes similiter sonant. Ut autem & illud intelligas, quantæ lineæ vel spacia unum habent sonum, quibuslibet lineis vel spaciis quædam literæ de monochordo præfigurantur, atque etiam colores superducuntur; unde datur intelligi, quia in toto antiphonario, & in omni cantu quantæcunque lineæ vel spacia unam eandemque habeant litteram vel eundem colorem, ita ut

*Quasdam lineas signamus variis coloribus,
 Ut quo loco, qui sit sonus, mox discernat oculus.
 Ordine tertiæ vocis splendens crocus radiat,
 Sexta eius affinis flavo rubet minio,
 Est affinitas colorum reliquis indicio.
 At si littera vel color neumis non intererit,
 Tale erit, quasi funem dum non habet puteus,
 Cuius aquæ, quamvis multæ, nil profunt videntibus.*

Qui veteres ante GUIDONEM notas sine lineis, litteris superpositas inspiciet, non exaggeratum videbit, quod de suo invento GUIDO dicit, dum etiam per integram vitam cantum rite, & certa ratione prosequi impossibile edixit: nimirum sua quidem erant signa, seu notæ ascensus, vel descensus; neque vero determinata ascensus, vel descensus quantitas. Hoc ergo est artificium ignoti cantus, quod debemus GUIDONI, & ad hunc usque diem usitatum est: ut ducantur lineæ, super quas, aut inter quas notæ ponantur: ac præterea initio litteræ monochordi, quas nos *claves* vocamus, præfigantur; C nempe & F. quas lineas etiam coloribus GUIDO distinxit, C croco, minio F. ut passim in antiquis manuscriptis antiphonariis deprehendi ad usque sæculum decimum sextum, cuius est graduale nostri monasterii; in quo tamen principalis linea nonnisi minio distinguitur. Successu autem temporum & deformatæ sunt C aut F litteræ, & omissi colores. a)

VIII.

omnia similiter sonant, tanquam si omnes in una linea fuissent; quia sicut linea unitatem sonorum, ita per omnia littera vel color unitatem significat linearum, ac per hoc etiam sonorum. Quodsi secundum ordinem sonorum ab ipsa littera, vel colorata linea ubique inspicias, & illud aperte cognoscas, quia in omnibus secundis ordinibus eadem vocum & neumarum est unitas. Similiter de tercio vel quarto ordine, & reliquis intellige: sive superiores, sive inferiores ordines cernes. Igitur certissime constat, quia omnes neumæ vel soni in eiusdem litteræ vel coloris lineis similiter positi, vel colorata linea pariter elongati, per omnia similiter sonant. In diversis autem lineis vel spaciis, etiam similiter factæ neumæ, nequaquam similiter sonant. Ideoque quamvis perfecta sit positura neumarum, cæca omnino est, & nihil valet sine adiunctione litterarum, vel colorum. “

a) „Duos enim (inquit GUIDO) colores ponimus, crocum scilicet & rubeum, per quos colores valde utilem tibi regulam trado, per quam aptissime cognoscas de omni neuma & unaquaque voce, de quali tono sit, & de quali littera

monochordi. Si tamen, ut valde est opportunum, monochordum & tonorum formulas in frequenti habcas usu. Septem vero sunt litteræ monochordi, sicut plenius postea monstrabo. Ubique videris crocum, ipsa est littera tertia C, & ubicunque videris minium, ipsa est littera sexta F, sive in lincis, sive intra lineas ipsi ducantur colores. Igitur tertio ordine sub croco prima est littera (A) & tenus primus, vel secundus. Super hac iuxta crocum secunda littera (B) in qua est tonus tertius vel quartus. Deinde in ipso croco est vox vel littera tertia (C) in qua est tonus quintus vel sextus. Vicina super crocum, & tertia sub minio est littera quarta (D) in qua est tonus primus vel secundus. Proxima est minio quinta (E) in qua est tonus tertius vel quartus. In ipso minio littera VI. (F) in qua tonus quintus vel sextus. Iuxta super minium septima est (G) in qua tonus septimus vel octavus. Deinde prima repetitur (A) tertio ordine supra minium, & tertio subter crocum, in qua tonus primus vel secundus. Postquam omnes aliæ reite- rantur prioribus in nullo dissimiles. “

Propagata
statim etiam
per alias
regiones.

T. II. Scri-
ptor. rev.
Brunswic.
p. 745.

XIII. Capite primo huius Libri II. P. I. p. 283. 284. narravimus, eodem adhuc sæculo XI. GUIDONIS methodum ad alias etiam nationes esse propagatam; & quidem CRANZIO teste, ipsum GUIDONEM per varias profectum regiones tantum emendasse. Iuxta chronicon *Slavorum* HELMOLDI presbyteri *Bosoviensis*, ab ARNOLDO abbate *Lubecensi* continuatum apud LEIBNIZIUM, sub HERMANNO, cuius mentionem loco citato fecimus, MACKO quidam, cui ecclesiam suam tanquam vice-domino commisit, *quemdam* GWIDONEM *musicum Bremam adduxit, cuius industria melodiam & claustralem disciplinam emendavit.* Id quod fieri debuit inter annum 1032. & 1035. Unde per ætatem nihil obest, quo minus GUIDO noster esse potuerit. Tribus autem tantum præfuisse annis HERMANNUM, colligitur ex ætate antecessoris LIBENTII, & BOSELINI, successoris in *Hamburgensi* archiepiscopatu, cui *Bremensem* tunc coniunctum fuisse necesse est. Ac totidem anni assignantur HERMANNO in chron. *Bremenfi* a Ioanne RENNER an. 1583. scripto rhythmice, ubi eiusdem rei fit mentio:

*He was Prævest tho HALVERSTADT
Dit Ertz-stift dre Iahr besat,
Ein Mann van groter simpelheit
Hadde nicht der Schlangen Wisheit;
Den Sang he befft gericht an,
Dorch GUIDON, de den erst began. &c.*

Invento hoc
prorsus in-
signi.
Das be-
schützte Or-
chestre. P. I.
e. 7. p. 269.

XIV. Quod testimonium de HERMANNO in argumentum fugillandī GUIDONEM nostrum non assumisset I. MATHESON, si, qualis ante GUIDONEM fuerit musica disciplina, quantamve facilitatem eidem addiscendi attulerit GUIDO, quam etiamnum ei in acceptis ferimus, perspectum habuisset. Intelligo *cantum illum confusum variis in partibus usum*, ut vocat HUGO *Reutlingensis*, scriptor quidam sæculi XIV. in libro *Flores musicae artis* inscripto, quem eius interpretes pluribus describit, nostramque nominatim perstringit gentem depravato huic *usui* diutius deditam a). Pa-
lam

a) Quidam (inquit) ad præmium dicti libri, & præcipue canonici ordinis S. BENEDICTI, qui tantum musicalem non solum ex arte, verum etiam ex usu & consuetudine perfecte & cordatenus didicerant, ipsum omisso clavibus & lincis (quæ in neumis seu nota musicali requiruntur) simpliciter in libris notare cæperunt, & sic decantare: & deinde iuniores & suos discipulos sine arte ex frequenti usu & consuetudine tantum informare. Qui cantus sic per consuetudinem doctus ad diversa pervenerit lo-

ca. Unde iam non musica, sed usus est denominatus. In quo tamen cantu deinde discipuli a doctoribus & doctores a discipulis multiformiter discrepare cæperunt. Ex qua discrepantia & artis ignorantia usus dictus est confusus: quo usu confuso spreto, nunc fere omnes *Alemanni* hæcenus miserabiliter & mirabiliter per cantum usus seducti ad veram artem musicae revertuntur. Temporibus enim nostris super omnes homines variis artibus intendentes cantores usum addiscentes magis fa-

Iam est, interpreti huic GUIDONIS (quem etiam unum post BOETIUM huius artis tanquam neglecta & oblivioni tradita reparatorem laudat) opera familiaria fuisse, cuius subinde verba & sententias suas facit: quod etiam de ipso HUGONE visum est GOLDASTO, qui hæc primus annotavit, auctoremque prodidit, qui in editione *Argentinenſi* an. 1488. quæ mihi præ manibus est, non notatur. Locum de hoc usu iam supra p. 275. ex EKKEHARDO iuniore retulimus, qui subdit de BERNONE: *Hos itaque supradictos secutus BERNO monachus S. Galli, postea abbas Augiensis, super hunc usum valde subtilem scribit ad PEREGRINUM, episcopum Colonienſem &c.* eodem fere tempore, quo GUIDO exploſit usum hunc confusum, ut merito vocavit HUGO, rem vero, de qua hætenus HERMANNUS CORNERUS in chronico duobus expreſſit verbis de GUIDONE locutus, *cantum*, inquit, *usuaſem diſtinxit.*

T. I. Rev.
Aleman. P. I.
p. 116. &c.

XV. Quod vero passim GUIDONI tribuatur additio. r litteræ in scala musica, inde factum existimo, quod prima syllaba *ut* in vulgari *hexachordo* ei litteræ respondeat; ipse tamen in rhythmis alios eius rei auctores agnoscit his verbis:

GUIDO non
addidit r
scalæ mu-
sicæ.

Tamma gracum quidam ponunt ante primam litteram.

Nimirum ante litteram A *Gracis Proslambanomenon* dictam, etsi teste MEIBOMIO inferiorem adhuc tonum agnoscerent, sed, quod obscuris sonis, qui auditu clare distinguere non possent, proferretur, ideo sit neglectus. Etsi vero multis probandum suscipiat, GUIDONEM id primum haud fecisse, in eo tamen communi opinioni accedit, quod r a *Gracis* mutuasse ipsum GUIDONEM putet. a) Videatur enim veterum cum scala

Præfat. ad
antiquos Mu-
sicæ auctores.

Guidonia-

tui indicantur &c. stulti autem cantores usuales & ipsorum discipuli, etiam si per centum annos quotidie cantarent unam tamen historiam vel unum officium per se cantare nequeunt, tempus multum (in quo possent in pluribus artibus proficere) inutiliter expendentes: unde etiam per cantum suum ex varia discrepantia frequenter Deum & sanctos suos non laudare, sed se invicem in choris & in ecclesiis confundere solent, & vituperare, & per hoc Deum ad iracundiam provocare. Vanitate ergo usus postposita cuncti cantores, qui hætenus usum didicerant & cantaverant, per consilium auctoris huius operis ad veram artem cantandi revertantur, quæ ars est musica.

a) „Hunc tamen tonum GUIDO suo systemati adiungendum putavit, ne minus religiose *Gracum* disciplinam tractasse videretur, & sua culpa aliquid omisisse. . . . Quam huius rei causam musurgorum vulgus adferat, notum. Hinc autem luce meridiana clarius est, GUIDONEM non auxisse systema *Græcorum* (quod recentiores omnes in suæ musicæ commendationem ubique decantant) sed nimia religione ductum, ex *Gracis* illum sonum, quamvis nullius usus (siquidem clare exaudiri non poterat) retinuisse. Porro in acumen longius, quam GUIDONEM, processisse *Græcos*, quid opus est, ut amplius demonstrem, cum id trium generum tabulæ loquantur? ut

a

Guidoniana comparatum apud WALLISIUM in appendice ad Cl. PTOLOMÆI *Harmonica* de veterum harmonia ad hodiernam comparata Opp. mathemat. Vol. III. p. 157. & 167. &c.

GUIDO non
est auctor
notularum
cum suis ap-
pellationi-
bus.

Donii Pro-
gymnastica
musicæ pars
veterum re-
stituta &c.
lib. II. T. I.
opp. p. 237.

XVI. Ex iis porro, quæ modo diximus, & mox de notis musicis mediæ ævi differemus, palam erit, perperam ab incerto auctore bibliothecæ *Vaticanae*, a Io. Bapt. DONIO citato, GUIDONI tribui notulas illas, quarum schema afferemus, cum suis appellationibus partim e latina, partim e græca lingua detortis: *Eucaphus*, *Strophicus*, *Punctus*, *Porrectus*, *Horiscus* &c. his post aliqua additis versibus:

*Hæc fluxit GUIDO, distinxit, & ordine digno,
Musica quo vixit vivo, moriente refrixit.*

Signa illa, seu notulas non paucis ante GUIDONEM sæculis obtinuisse specimina prodent; appellationes vero quod spectat, nullum uspiam in scriptis GUIDONIS, aut alibi veltigium reperi, unde eas GUIDONI adscribi posse, coniectura fit.

XVII.

non minus hic vana fit recentiorum gloria. Et futile est argumentum, quod tantum octodecim sint chordarum nomina, & propterea totidem duntaxat soni. Quippe in singulis tonis, qui se invicem semitonio superant, omnia illa nomina repetuntur, additis semper tonorum seu modorum nominibus; quod certe egregium fuit & subtile *Græcorum* inventum. Cum enim proslambanomenos hypermixolydii, qui ARISTOXENI est tonus acutissimus, integro diapason superet proslambanomenon Hypodorii, qui est gravissimus, patet, ARISTOXENI diagramma procedere potuisse ad tria diapason. Quamvis ille, resecisso integro diapente, progressus tantum fuerit ad bis diapason & diatessaron, ut discimus ex ADRASTI loco, quem in notis ad EUCLIDEM p. 51. adduximus. Exscribimus, quod obvius non fit MEIBOMII liber. Hæc porro notat eam in rem ad EUCLIDEM, p. 50. „Hodiernum mulurgorum vulgus, ubi sermo incidit de musica, novæ præ antiqua præstantiam quoque inde metiuntur, quod veteres tantum bis diapason systema cognoverint, octodecim chordis circumscriptum; illud autem GUIDO integro diapente auxerit in acumen, & insuper tono in gravitatem. In quanta autem antiquitatis ignorantia versentur, alibi ostensum.... Tantum enim abest, ut aliquid novi hic

repererit GUIDO, ut etiam a veterum systemate maximo, non parvo, intervallo absit, quod restitutis modorum tabulis sole meridiano clarius est, ut nulla id ampliore probatione egeat. Acutissimi enim modi hyperlydii nete hyperbolcon, seu ultimus sonus a gravissimi hypodorii Proslambanomeno distat ter diapason & toni intervallo, adeo, ut integro diatessaron hoc systema superet *Guidonianum*. Neque novis chordarum nominibus hic erat opus, quod transeundo ex graviore modo in acutorem priora vocabula sufficerent, quod certe optima ratione constitutum. Porro tonum in infimo loco a GUIDONE adscriptum esse ex antiquæ musicæ ignorantia, vere adfirmare possumus. Quamvis etiam hoc ab antiquis hausisse videatur, ut docuimus in notis ad ARISTIDEM p. 240. „Huius enim infimæ notæ sonum, tanquam principium reliquorum omnium, veteres adsumebant; sed qui clare & canore exaudiri non posset, quare etiam nullo peculiari nomine ipsum signarunt.“ His confirmandis locum proferat ex THEONE *Smyrneo*. Inprimis autem notabilis est ARISTIDIS locus: „Cum vero toni omnes constent ex ordine XXIV. litterarum inverso, si, qui omnium est gravissimus, hypodorium per tonum in grave remittamus &c. lib. I. p. 25.

XVII. Dum *Athanas. KIRCHERUS* in *Musurgia* lib. V. c. 2. p. 215. contendit, GUIDONEM inauditam ante hac plurium vocum symphoniam exco-
gitasse primum, auctorem etiam fuisse instrumentorum polyplectorum,
uti sunt clavicymbala, clavichordia, similiaque, admodum eum fallit, quod
posterius attinet, sumta a monochordo ratio, quippe cuius antiquissi-
mus, frequentissimusque ante GUIDONEM fuit usus, unde miror, *I. I.*
ROUSSEAU in lexico v. *musica* eidem adstipulari. Primum vero quod spe-
ctat, musicam nimirum polyphonam, postea patebit veritati consentaneum
haud esse, ante eius tempora ex nullis veterum monumentis posse colligi,
id genus musicæ apud veteres fuisse in usu, ab aliquot saltem ante eum
sæculis; ut tamen dici possit GUIDONEM emolliisse paulisper durissimam,
auribusque nostris intolerabilem musicæ, seu symphonix plurium vocum,
rationem apud eos, qui primi, atque ante GUIDONEM, regulas in hoc
musicæ genere, media demum hac ætate invento, tradiderunt. Tum
vero id etiam dici potest, GUIDONEM, quod primus monochordi usum reiece-
rit, ansam dedisse, ut consonantiarum genesis & progressio potius ad audi-
tum, quam canonem illum harmonicum accommodaretur; secus cum fieret
ab antiquis, inde factum puto, quod id musicæ genus intactum, incultumque
manserit usque ad ea tempora, quæ barbara cum primis habentur; ut *Græcis*,
apud quos tanto in pretio habita fuit musica, nec quidem in mentem
venisse videatur. Sed certe qualis fuit prima musicæ huius polyphonæ
institutio, ruditati temporum respondebat.

Falso etiam
clavichor-
diorum, aut
musicæ poly-
phonæ au-
ctor vendi-
tatur.

CAPUT II.

*De notis musicis medii ævi græcis & latinis, quarum
specimina exhibentur per singula sæcula.*

I.

Notæ musi-
cæ antiquio-
res græcæ.

L. VII. Erot.
4. post p. 540.

uperiore sæculo edidit ex duobus MSS. (quo-
rum unum in bibliotheca *Vaticana*, alterum
in Collegio *Romano* Soc. I. asservabatur) *Athanasius*
KIRCHERUS in sua *Musurgia*, seu arte magna
consoni & dissoni, antiquioris musicæ *Græcæ*
σημεία, seu notas musicas, *Romæ* anno 1650.
eo ordine, quo in *ALYPPIO* reperit. *KIRCHERI*
opere & labore minime contentus *Marc. MEI-*
BOMIUS, ut ex eius præfatione in antiquæ mu-
sicæ auctores cernere est, ipse biennio post
novo ac ingenti studio ex *ALYPPIO* & *ARISTI-*

DE restituit, ac digessit notas eiusmodi musicas magno, ut reperit, nu-
mero vel in uno *Lydio* modo, secundum tria genera *Diatonum*, *Chroma-*
ticum, & *enharmonicum*, in ipsa *ALYPII* introductione musica, expositis in
præfatione, quæ ad rem observanda fuere. *P. Bern. MONTFAUCON* lib.
V. Palæogr. Græcæ, *Parisiis* anno 1708. editæ, cap. 3. eandem materiam
carptim tractans, & non ita pridem in *Anglia* in lucem emissa *PTOLO-*
MÆI harmonica memorans: *Ibi vero*, inquit, *non tantum musicæ notæ*
tonorumque distinctiones adferuntur, & explanantur; sed etiam ad hodiern-
as musicæ notas, quantum conantibus licuit, reducuntur. Iam an. 1602.
Hanoveræ Erycius PUTEANUS in *Hermathena* *DIONYSII* musici sub *CON-*
STANTINO M. clari, hymnum ad *MUSAM* notis antiquis musicis instru-
ctum edidit; eundemque & alium præterea in *APOLLINEM*, aliumque in
Nemefin cum similibus musicis antiquis notis subiunxit *Io. FELLUS* ad cal-
cem *ARATI* cum scholiis *Græcis* editi *Oxoniæ* 1672. addita diatriba de
musica antiqua *Græcæ*: quam claudit specimine alio musicæ veteris, fra-
gmento videlicet *PINDARI*, quod notis veteribus musicis instructum in
bibliotheca monasterii *S. Salvatoris* iuxta portum *Messanensem* in *Sicilia*
reperit, ediditque *KIRCHERUS*, ut *I. Alb. FABRICIUS* lib. III. c. 10. notavit.
Alia etiam adhuc specimina dedit *M. BURETTE*, habenturque, ni fallor, in

T. I. Mu-
surg. p. 541.
M. Burette
Memoires de

Miscell.

Miscell. *Berolinensibus*. MEIBOMIUS vero citata in præfatione hymni *Te Deum* laudamus melodiam illis *Gracis* characteribus notisque etiam nostris expressam exhibet, *non tantum*, inquit, *ut eo clarius omne notandi negotium redderem, sed etiam, ut Deo optimo maximo grates agerem, qui cum in omni vita, tum vel maxime in difficillimo hoc & desperato opere adiurverit, ut ob restitutos antiquæ musicæ auctores a doctis nostri ævi viris favorem, a posteritate laudem sperare possim.*

II. Nullus vero dubitat MEIBOMIUS, quin, siquidem ea melodia usi fuerint SS. AMBROSIIUS & AUGUSTINUS (quorum quippe nomini inscribit canticum illud *Te Deum laudamus*) etiam notis illis cantum signarint, quod BOETIUS, qui integro sæculo AUGUSTINO fuit posterior, solas has notas recenseat. Oscitanter I. I. ROUSSEAU ex KIRCHERO exscripsit, quæ hic de systemate musicæ diatonicæ seu cantus plani iuxta BOETIUM lib. V. c. 3. breviter dicit, ROUSSEAU autem confundit, & ad notas musicas applicat omnia, ac redigit. a) Ipse libro primo p. 249. retuli, quæ KIRCHERUS loco citato de S. GREGORIO asserit sine teste, quod in scalam musicam septem primas alphabeti litteras invexerit, quæ duplicentur, repetanturque; quin aliunde aliquid addere, aut reperire potuerim, quod hanc firmare possit opinionem. HUGBALDUS ad sæc. IX. finem, aut initium X. in libro de *harmonica institutione* adhuc BOETII characteres exhibet, ipseque modum præscribens, ad vagam incertamque notarum tunc usitatarum figendam positionem, substituit, apponitque signa illa litterarum. Quam in rem insignem locum de notulis illis acturi exscribamus.

III. Alterius quidem generis, sed eiusdem fere usus sunt litteræ latinæ, de quibus ECKKARDUS in *casibus monasterii S. Galli* c. 4. ubi de ROMANO, qui tempore CAROLI M. authenticum *Romanum* antiphonarium ad *S. Gallum* detulerat, loquitur in hæc verba: „In ipso quoque prius ille litteras alphabeti significativas notulis, quibus visum est, aut sursum aut iusum „(deorsum) aut ante, aut retro assignari, excogitavit: quas postea cuiusdam amico quærenti NOTKER *Balbulus* dilucidavit.“ Passim est edita responsio illa ad LANTBERTI quæstionem in bibl. PP. *Coloniensis* supplemento, Quibus apud Latinos aliz litteræ & signa sunt substituta. Eckardus apud Goldast. T.I. Rev. Alem. p.m. 30. Vid. apud eundem not. pag. 118.

a) Les *Latins*, qui à l'imitation des *Grecs*, noterent aussi la musique avec les lettres de leur Alphabet, retrancherent beaucoup de cette quantité de notes, le genre Enharmonique ayant tout fait cessé d'être pratiqué, & plusieurs modes n'étant plus en usage. Il paroissoit, que BOËCE établit l'usage de quinze let-

tres seulement, & GREGOIRE évêque de Rome considérant que les rapports des sons sont les memes dans chaque octave, reduisit encore ces quinze Notes aux sept premieres lettres de l'alphabet, que l'on repetoit en diverses formes d'une octave à l'autre.

mento, in *lectionibus* H. CANISII T. V. & in append. T. IV. *Annal. Benedict.* p. 688. MABILLONII. Qui quidem ipse has litteras confundit cum illis, de quibus paullo ante, quasque ante sæculum nonum in usu fuisse existimat, quibus postea notæ illæ caudatæ, seu ductus quidam ac virgulæ rectæ, obliquæ, incurvæ successerunt. GUIDONI autem *Aretino* sæculo XI. melius visum est, alphabeti litteris uti (quod S. GREGORIO M. tribui inventum modo notavimus) additis exemplis.

*Solis literis notare optimum probavimus,
Quibus ad discendum cantum nihil est facilius,
Si assidue utantur tribus saltem mensibus.*

d ħ c d e d c c ħ c a ħ c d ħ a a G G G
Sit nomen Domini benedictum in sæcula.

FG a G FG F F F c F F DC D D
Adiutorium nostrum in nomine Domini.

Prope abest ab hoc litterarum usu is, quem ex HUGBALDO memoravimus. Singulares sunt notæ musicæ eiusdem HUGBALDI in musica enchiridiali explicatæ per tetrachorda, quæ etiam subinde, sed rarissime, in usu ecclesiastico reperimus.

Vocales ac
syllabæ ad
modulan-
dum.

IV. Pertinent huc etiam, sed cum ipsis notis non sunt confundendæ, syllabæ, quibus ad moderandum cantum utimur. Eoque interpretari licet supra libro primo p. 15. allatum DIONYSII sub nomine DEMETRII *Phalerei* locum, in *Ægypto* sacerdotes Deos septem vocalibus celebrare. Passim autem scriptores, dum *Græcorum Romanorumque* res florebant, quatuor has syllabas usu viguisse censent τῶ τᾶ, τῇ, τῑ. DONIUS de *præstantia musicæ veteris* p. 94. se ostensurum promittit, quanto aptius & commodius veteres *Græci* primum musicæ tyrocinium, canendique meditationem executi fuerint, quam recentiores ex GUIDONIS instituto senis syllabis *ut, re, mi, fa, sol, la*; aut novissimi quidam, *Belgas Gallosque* secuti, septenis; adeo ut in præexercitamentis musices, non paucorum mensium compendium fieri posse existimet, si iuxta ritum veterem, amputatis duabus syllabis, non septima adscita, ecphoneses harmonicorum intervallorum addiscantur, & usurpentur. Mihi tamen persuadeo, si otium aut cupido fuisset DONIO experiri rem ipsam, paucis saltem mensibus, dedoceri se passurum fuisse. Idem mirum sibi aliquando

quando visum fatetur, non habuisse priscos *Græcos* ulla syllabas, aut di-
 stiunculas, quibus in meditationibus canendi præexercerentur, antequam
 perfectas melodias modularentur: reputavitque *τερεῖν* apud eos dici, qui
 melydria qualiacumque sine certis, ac rem significantibus, dictionibus can-
 tillat: suspicatus eos hisce *τε, ρε*, tunc fuisse usos: præfertim cum hodie-
 que apud *Chios* vulgo sic frequentari audiisset, imo etiam passim apud
Græcos *τερεντισμός* corrupto vocabulo appellari ipsamet nuda *αυλήματα*; dum
 postea in quodam *Vaticanae* bibliothecæ codice, qui præter alios tractatus
 integros ad musicam pertinentes, anonymi cuiusdam fragmenta optimæ no-
 tæ complectitur, veteres tandem *μελετικῶς* *Græcorum* syllabas deprehendit
 eas ipsas, quas iam notavimus *τῶ, τᾶ, τῇ, τῆ* nostris *ut re mi fa* *ῥε*. re-
 spondentes. „Ex quibus, addit, *τῶ* Proslambanomeno, lichanis & parane-
 „tis (quas lichanis respondere iam antea diximus) tribuitur: *τᾶ* hypatis,
 „netis, & paramesæ: *τῇ* parhypatis & tritis: *τῆ* denique uni mesæ adsi-
 „gnatur. Illud tamen advertendum, longi temporis & exscriptorum
 „vitio, paranetas excidisse, quæ tamen facile lichanorum comparatione
 „supplentur. Porro *τῶ* respondet *sol* & *re*; *τᾶ* *mi* (ut *la* omittam) *τῇ*
fa; *τῆ* vero nunc *re* nunc *mi*.“ Observat demum & edisserit, quam
 apte, quantoque cum iudicio ex septem vocalibus, quarum tamen
 antiquissimum usum apud *Ægyptios* l. c. ostendimus, eas selegerint, quæ
 plenius, ac suavius sonant, atque omnibus ferme nationibus usurpantur.

Don. Pra-
gymn. mus.
partis vet.
restit. L. I.
T. I. Opp.
p. 247.

Ibid. p. 248.

T. I. p. 15.

V. Habent etiamnum *Græci* vocabula quædam, quibus familiariter
 ad modulationem octo tonorum utuntur. *Neanes, aneanes, aanes, nea-*
gie, quas solas in institutionibus musicæ *Græcæ* reperi, quales ad calcem
 huius operis æri incisas damus. Alias præterea affert KIRCHERUS in mu-
 surgia *de tonorum clausulis*, etsi amplior eorum sit usus, ad latinos et-
 iam translatus. Peculiare de illis extat caput VIII. musicæ AURELIANI
Reomensis, quod hic exscribimus: „Cæterum nomina, quæ ipsis inscri-
 „buntur tonis, ut est in primo tono *Nonaneane*; in secundo *Noeane* &
 „cætera quæque, moveri solet animus, quid in se contineant significatio-
 „nis. Etenim quendam interrogavi *Græcum*, in latina quid interpreta-
 „rentur lingua, respondit, se nihil interpretari, sed esse apud eos lætan-
 „tis adverbia; quantoque maior est vocis concentus, eo plures inscribun-
 „tur syllabæ, ut in autento proto, qui principium est, sex inferuntur
 „syllabæ videlicet hæ *noeane* (*f. noe noeane*) *Nonannoene* in autento
 „deuteri. In autento triti, quoniam minoris sunt metri, quinque tantum-
 „modo eis inscribuntur syllabæ, ut est *Noeoeane*. In plagis autem eorum
 „consimilis est litteratura, scilicet *Noeane*, vel secundum quosdam *Noeacis*.
 „Memo-

Ac vocabula
apud Græ-
cos.
Loc. cit.

„Memoratus denique adiunxit *Græcus*: huius modi nostra in lingua videtur habere consimilitudinem, qualem arantes sive angarias minantes exprimere solent, excepto, quod hæc lætantis tantummodo sit vox, nihilque aliud exprimentis. Estque tonorum in se continens modulationem.“ Mox capite antecedenti de quatuor, a CAROLO M. additis ad octo, agens tonis, *Quorum hic*, inquit, *præscribere censui litteraturam Nenoteneano, noneano, annoannes.*

a Ad calcem codicis *Argentoratensis*, in quo HUGBALDI liber de *harmonica institutione* legitur, magna extat farrago eius modi vocabulorum. a) Frequentius utitur HUGBALDUS his modulationum formulis, deinceps rarius; nusquam vero apud GUIDONEM ea nomina reperi, qui fatius duxit adhibere suas tonorum, seu modorum formulas. Apud S. BERNARDUM de cantu, seu correptione antiphonarii, n. 10. luculenter eorum usus describitur. „Ad hos (*tonos authentos & plagales*) inter se distinguendos Neumata inventa sunt, subiicienda antiphonis, quæ apud quosdam stivæ vocantur, & apud *Græcos* signantur per hæc verba *Hoanocane*, & *noçais* (*al. melius noeane, & noeais*) & his similia, quæ quidem nihil significant, sed ad hoc tantum a *Græcis* sunt reperta, ut per eorum diversos ac dissimiles sonos tonorum admiranda varietas aure simul & mente posset comprehendere. Hæc ita manieram suorum modorum debent exprimere, ut postquam tuæ diligentius memoriæ fuerint impressa, frequentatis aliquamdiu cantuum diversitatibus, quibus arrideant cantibus, auditu etiam facile cognoscas. Unumquodque ergo eorum suo modo singulare debet esse sufficiens, ut cuilibet finali sui modi convenire possit: in hoc singulare, ut cantui alterius modi convenire non possit. Non enim ad discernendos modos a se invicem neumata competenter essent inventa, nisi unumquodque suo modo sufficeret, & eum evidenter ab aliis discerneret. Debet ergo manieram, & formam tam communem, quam propriam sui modi exprimere: manieram scilicet per dispositionem, formam vero per compositionem.“

Specimina
notarum
græcarum.

Lib. I. &
III. c. 3. &
4. p. 215.
218. 223.
p. 229.

VI. Pergimus iam ad ipsa notarum ectypa seu specimina, quæ ad instar diplomaticæ cuiusdam musicæ per sæcula dabimus. Ad sæculum octavum usque assurgere licet, quod notas musicas græcas attinet; ita quidem, ut, cum docente MONTEFALCONIO in *Palæographia Græca* non nisi sæculo

a) Item in *Græco* antianeane, nananeagies, agianeagies, Nenoteanes, Noeagies. Item *parapteres*, Nenoteicagis. *Ant.* Mea nox. *Ant.* O mors. *Ant.* miserere mei Deus. *Aanietanena-gis*, acananeagies. *Ant.* Nos qui vivimus. Item

parapteres, qui supra scripti sunt, necesse est ut teneamus, qui in antiphonis minutis comprobantur, maxime de psalmis, qui non finiuntur ita, ut incipiunt.

sæculo septimo accentus & spiritus annotari cœptum sit, exceptis grammaticorum libris, statim sæculo octavo seduli *Græci* in libris, ad usum ecclesiastici officii exaratis, signa quædam & apices seu notas pro inflexionibus saltem vocum in cantu lectionum evangelicarum adpinxerint, veluti in exemplis videre est apud eundem MONTEFALCONIUM, uno ex codice *pag. 229.*
Colbertino octavi, ut æstimatur, sæculi, reliquis duobus ex aliis evangelariis octavi item & noni sæculi: monetque, multos codices huiusmodi, *pag. 234.*
 caractere videlicet unciali oblongo ac deflexo, ad usum chori & officii exaratos, variis in bibliothecis extare, qui ad inflexiones vocum, in officio ecclesiastico inter legendum observari solitas, notulas quasdam & lineolas variæ formæ exhibent. *Hi vero nempe,* addit, *ad usum chori deputati libri, non octavo tantum & nono, sed etiam decimo sæculo, forteque posterius, litteris uncialibus oblongis ac plerumque reclinatis scripti comperiuntur.* Meismet vidi oculis varios huiusmodi, *Romæ* præsertim, ac etiam in patria, nec oculis usurpavi tantum, sed etiam *σχημα* eiusmodi seu notulas cum nostris exegi, ad easque redege improbo labore, ut aliquando usui essent specimina illa huic operi. Sed cum omnis apparatus ille infelici incendio monasterii mei an. 1768. perierit, neque vero mihi otium nunc tantum relictum sit, contra vero difficilior foret labor, dum ad manus non sunt autographi libri, in quibus minio depictæ notulæ, ut plurimum a cæteris accentibus & spiritibus distinguuntur, ectypos saltem do: in quibus quidem discrimen illud notularum minio depictarum *Tabb. I.*
 sedulo inculcavi cælatoribus, ut observarent, atque ad regulas heraldicas *II. III. IV.*
 subtilibus lineolis discriminarent; sed culpas eorum levissimas præstare in me haud sumo, perinde etiam fixum ætatis ordinem: quem coniiciat lector tum ex iis, quæ modo ex *Paleographia Græca* MONTEFALCONII attulimus, atque propius adhuc ex amicissimo *Romæ* mihi quondam *Iosepho* BLANCHINIO presbytero congr. Oratorii S. PHILIPPI *Nerii* de urbe; qui ad *Evangeliarium quadruplex Romæ* editum an. 1749. in calce exhibet specimina eorum ipsorum codicum *Græcorum Vaticanorum*, ex quibus *Romæ* tria accepi ectypa, unum vero ex codice bibliothecæ civicæ ad S. ANNAM *Augustæ Vindelicorum.* Accedit quintum litteris minusculis ex *Tab. v.*
Msc. Veneto. Ex citatis vero MONTEFALCONIO, & BLANCHINIO curiosus harum rerum adhuc plura haurire, & comparare specimina id genus pro inflexionibus vocum in lectione valet: unum apud MONTEFALCONIUM p. 357. habetur exemplum pro maioribus etiam & prolixioribus modulationibus, quarum nos integram exhibemus seriem ex codd. *Msc. Tabb. VI.*
bibl. Cæsar. Vindob. quibus addimus ex *Msc. San-Blasiano* institutiones *vii.*
musicæ Græcæ, quas ampliores cum aliis variis eiusdem generis collatas ty- *Tab. VIII.*
 MART. GERBERT. DE MUSICA ECCL. T. II. L. II. P. II. H *pis n. I. 2.*

- Tab. IX. pis edidissimus, nisi collectanea illa igne periissent, cum ipso manuscripto
 n. I. 2. *San-Blasiano*, servatis quidem tabulis æneis, in quibus etiam compareret pars
 Tab. X. liturgiæ *Græcæ* ex eodem cod. *San-Blas.* Iungimus his specimen notarum
 n. I. musicarum *Ruthenorum* ritus *Græci* ex *Ioan. HERBINIO de Cryptis Kijovien-
 sibus* p. 154.

Notæ musi-
 cæ latinæ.

pag. 272.

*Apud Goldast.
 Rev. Alem.
 T. I. P. I.
 c. 4. p. m.
 29.*

VII. Quemadmodum sæculo VIII. in Occidente cantus *Romanus* cura
 PIPINI & CAROLI M. per *Gallias & Germaniam* propagatus sit, T. I.
 lib. II. P. I. c. I. pluribus declaravimus: monachi *Engolismensis* inter alia
 allato testimonio in vita CAROLI M. ad an. 787. qui narrat, CAROLUM
 ab HADRIANO accepisse cantores unacum antiphonariis S. GREGORII, quos
ipse notaverat nota Romana; correctos autem fuisse omnes antiphonarios,
 didicisseque omnes *Franciæ cantores notam Romanam, quam nunc vocant
 notam Franciscam.* ECKEHARDO HARTMANNUS abbas S. *Galli* laudatur,
 authenticum antiphonarium docere, & melodias *Romano* more tenere
 sollicitus. Quæ de cantoribus *Romanis* narrat, iam supra l. c. retulimus,
 aliis, quam quos monachus *Engolismensis* nominat, quos inter ROMANUS
Romanæ sedis honorem S. *Galli* cœnobio ita quidem inferri curavit: „E-
 „rat *Romana* (*Romæ*) instrumentum quoddam & theca ad antiphonarii
 „authentici publicam omnibus adventantibus inspectionem repositorii,
 „quod a cantu nominabant Cantarium. Tale quidem ipse apud nos ad in-
 „star illius circa aram Apostolorum cum authentico locari fecit, quem ipse
 „attulit exemplato antiphonario: in quo usque hodie in cantu, si quid
 „dissentitur, quasi in speculo error eiusmodi universus corrigitur.“ Re-
 „liqua, quæ sequuntur, verba paullo ante retulimus, quomodo *litteras al-
 phabeti significativas notulis* apposuerit, ut constaret, quid *susum aut
 infum*, sursum aut deorsum, *ante & retro* signaret, in illa incertitudine
 notarum ex variis apicibus, inflexionibus compositarum, caudatarum, si-
 nuatarumque.

Insignis hanc in rem est HUGBALDI locus, quo alium ille alphabeti
 litterarum usum exponit, eundem tamen in finem, ad figendam, determi-
 nandamque vagam notarum illarum notionem. „Hæ autem (inquit de
 „harmonica institutione) ad hanc utilitatem sunt repertæ, ut sicut per lit-
 „teras voces, & distinctiones verborum recognoscuntur in scripto, ut nul-
 „lum legentem dubio fallant iudicio, sic per has omne melum annota-
 „tum, & iam sine docente, postquam semel cognitæ fuerint, valeat de-
 „cantari. Quod his notis, quas nunc usus tradidit, quæque pro loco-
 „rum varietate diversis nihilominus deformantur figuris, quamvis aliquid
 „profint, remunerationis subsidium minime potest contingere: in incerto
 „enim semper videntem ducunt vestigio, ut puta, si adiectam formu-
 „lam

7 1 ♯ + ♯

„Iam aspicias A E V I A. Primam enim notulam cum aspexeris, quæ
 „esse videtur elatior, proferre eam quocunque vocis casu facile poteris.
 „Secundam vero, quam pressiore attendis, cum primæ copulare quæ-
 „sieris, quonam modo id facias, utrum videlicet uno, vel duobus, aut
 „certe tribus ab ea elongari debeat punctis, nisi auditu ab alio percipias,
 „nullatenus sic a compositore statutam esse pernoscere potes. Idem & de
 „cæteris constat. Si vero, quas subsequens ratio demonstrabit, chorda-
 „rum notulis eandem formulam consignatam videris, mox procul dubio,

I M PM CF

„qualiter procedat, advertas, utique hoc modo ALLELUIA. Est enim I me-
 „se, M lychanos meson, inter quas toni spacium patet; P paripatemeson,
 „quæ a lychanos meson similiter distat tono M. Similiter lychanos meson
 „supra paripatemeson inclinatur. C. autem est hypatemeson semitonio a pa-
 „riipatemeson distans. F. ultima lychanos hypaton servans tonum ad hypa-
 „temeson. In hac autenti proti usitata melodia, quam notulis eisdem su-

em em pA impc 7 f

„perscribimus, qui superioris sint soni, planius elucebit No Ne No e A N E
 „Quamcunque enim ex his notulam sive litteram in superiori formula
 „videris, similiter proferre non cuncteris. Hæ autem consuetudinariæ
 „notæ non omnino non necessariae: quippe cum & tarditatem cantilenæ,
 „& ubi tremulam sonus contineat vocem, vel qualiter ipsi soni iungan-
 „tur in unum, vel distinguantur ab invicem, ubi quoque claudantur in-
 „ferius vel superius pro ratione quarundam litterarum, quorum nihil
 „omnino hæ artificiales notæ valent ostendere, admodum censentur pro-
 „ficuæ. Quapropter, si super aut circa has per singulos ptongos eæ-
 „dem litterulæ, quas pro notis musicis accipimus, apponantur, perfecte
 „ac sine ullo errore indaginem veritatis liquebit inspicere: cum hæ
 „quanto elatius, quantove pressius vox quæque feratur, insinuent; illæ
 „vero supradictas varietates, sine quibus rata non textitur cantilena, men-
 „ti certius figant.“

VIII. Quidvis facit hic locus ad illustrandam notarum musicarum In schemate
 mediæ ævi novam formam post antiquatas veteres, quæ ex varia littera- exhibitæ.
 rum *Græcarum* positione fere constabant; hæ vero variis arbitrariis, ex li-
 neis, punctis, ductibus & flexionibus, ut ex schemate patet, quod æri in-
 cisum damus: quæ sola nobis tabula, ex aliis eiusmodi, notarum etiam Tab. x.
Longobardicarum, ex manuscripto *San-Blasiano* relicta est post incendium: num. 2.
 complectitur autem carmine hexametro notarum ipsarum vocabula
 magno numero, cuique respondente superscripta notæ figura: ex qua
 ipsoque ex nomine notæ notio desumi potest, magisque elucescit quod

de eorum usu HUGBALDUS dicit, ac utilitate: quippe cum & tarditatem cantilenæ, & ubi tremulam sonus contineat vocem, vel qualiter ipsi soni iungantur in unum vel distinguantur ab invicem, ubi quoque claudantur inferius vel superius, notent. Quibus lux affunditur *illis* monachi *Engolismensis* verbis, omnes *Francos* didicisse notam *Romanam*: „excepto, quod tremulas, vel vinnulas, five collisibiles, vel fecabiles „voces in cantu non poterant perfecte exprimere *Franci*, naturali voce „barbarica frangentes in gutture voces potius, quam exprimentes. Vocem tremulam explicat B. ENGELBERTUS L. II. c. 29. suæ Musicæ, „unisonum, quia non habet arsim & thesim, nec per consequens intervallum, vel distanciam, sed est vox tremula: sicut est sonus flatus tubæ vel cornu, & designatur per neumam, quæ vocatur Quilisma.“ Rarius aliquid occurrit apud scriptores de re musica, quod ad explanationem horum nominum, notarumque ipsis respondentium, conferat. Passim vero in bibliothecis *Italiae*, *Galliae*, & *Germaniae* ipsum schema seu carmen reperi, ac delineari curavi in meos usus, varie etiam mutatum, vel auctum, quandoque præterea cum observationibus explicationibusque; unde ingenti quidem studio singula ea nomina explanaveram: sed cum totum illud, simulque omnia subsidia flamma absumferit, harum rerum curiosis, otioque abundantibus ulteriorem argumenti huius disquisitionem lubens relinquo, atque ad exhibenda oculis notarum mediæ ævi specimina, ordine temporum per singula sæcula, progredior. Ipsæ vero etiam, quæ sequuntur tabulæ æri incisis literis, servatæ solum sunt ex conflagratione, reliquis deperditis atque exustis omnibus, quæ ad materiam tam intricatam veterum notarum musicarum explicandam secundum usum præsentem congestimus, elaboravimusque. Excusabit me incertitudo veri situs eiusmodi notarum sine lineis, qua tamen non obstante rem tentavit WALTER in *lex. diplom.* 1747. *Göttingæ* edito.

Specimina
notarum latinarum
culi VIII.
circiter &
IX.

IX. Ad eam prope ætatem assurgunt ætate vetustiora nostra specimina latina, quam paullo ante in *Græcis* notavimus litteris uncialibus; hic autem minusculis. Primum ex sacramentario monasterii *S. Galli* desumptum est, ævi, ut coniecere est ex charactere, *Carolini*. Alterum item ex sacramentario monasterii *S. Dionysii* prope *Parisi*os ab auctore novi tractatus diplomatici, a quibus accepi, ipse tamen etiam præsens illustratus, sæculo nono deputatur. Eiusdem & sequentium sæculorum sunt specimina litterarum & notarum musicarum characteris *Lombardici*, quæ in peculiari tabula exhibentur ex bibliothecis *Romanis Casanaten*si, *Vaticana*, & *Barberina*. Eclypa vero notarum *Lombardicarum* cum suis nominibus, ex codice *Casinen*si facta pro hoc opere, flammis cesserunt, ut diximus.

Tab. XI.

Tab. XII.

Tab. XIII.

X. Ad sæculum decimum circiter referimus specimen notarum ex ^{Sæculi X.}vetustiori sacramentario *San-Blasiano*. Quas *Hug. MENARDUS* n. 282. Tab. XIV. in librum sacramentorum S. GREGORII, & ex eo MABILLONIUS exhibet num. I. notas ex codice RATOLDI abbatis *Corbeiensis* eodem sæculo decimo, ad ^{T. III. Opp. S. Greg. p. 334. & 335. Mabill. in append. T. IV. Annal. Bened. p. 683.}caudatas nostri ævi notas proxime accedunt, plane autem differunt a speciminibus, quæ ex *Germanicis* codicibus proferimus: deprehendimusque *Parisiis* in variis codicibus discrepantiam quandam a nostratibus, sed non tantam, quanta est istius codicis *Corbeiensis*. Notabilis autem est locus chronographi eius monasterii ad tempora eiusdem abbatis, annum nempe 986. quo obiit: *Sub iis temporibus incæptus est novus modus canendi in monasterio nostro per flexuras & notas, per regulas & spacia distinctas, meliusculum dinumerando, quam antea agebatur: nam nullæ regulæ extabant in libris antiphonariorum & graduum ecclesiæ nostræ.*

XI. Videtur hic lineas innuere & spatia, quæ modum seu mensuram sursum & deorsum præcise designant; sed nihil horum in specimine codicis RATOLDI comparet; demonstravimusque supra, de GUIDONE *Aretino* agentis, esse eiusdem hoc inventum, qui floruit sæculo undecimo adulescente. Singularia sunt duo apud KIRCHERUM schemata antiquarum notarum, alterum *Græcum* ex Msc. bibliothecæ S. Salvatoris *Messanensis*, in quo multi hymni musicis notis expressi sunt, ductæque lineæ octo, in quibus principio totidem litteræ, in lineis autem ascensus descensusque vocum nigris punctis vel potius circellis notabatur. Quodsi codex iste medio sæculo præterito, quo suam musurgiam edidit KIRCHERUS, iam numerasset septingentos circiter annos, superaret ætatem GUIDONIS, veluti etiam antiquissima antiphonaria monasterii *Vallis umbrosæ*, de quibus paullo post KIRCHERUS ex relatione abbatis *D. Didaci de FRANCHIS*, ubi similia puncta cum lineis duabus tantum in specimine quoque exhibet. Quod, quidquid est, extraordinarium est, nescio an prælusio quædam ac prima inventi illius stamina: quod mirum est nulli ante GUIDONEM in mentem venisse, aut postea non ab omnibus statim ubique gentium adoptatum fuisse; ut in tanta incertitudine notarum sine lineis tamdiu fluctuarent, ac improbo licet labore, & temporis diuturnitate, iacturaque in ad discendo cantu, defudarent, numquam tamen ad certam scientiam venirent discipuli, magistri autem in docendo nihil firmum ac definitum possent afferre absque GUIDONIS norma, quæ mirum initio præbuit spectaculum. „Cum me naturalis conditio, sunt verba GUIDONIS in prologo Micrologi, & bonorum imitatio communis utilitatis diligentem faceret, coepi inter alia studia musicam tradere pueris. Tandem affuit

Lineæ & spatia GUIDONIS Aretini inventum sæc. XI.

Musurg. lib. V. c. 1. pag. 213.

pag. 215.

„divina gratia, & quidem eorum imitatione chordæ notarum
 „usu exercitati ante unius mensis spacium invisos, & inauditos cantus
 „ita primo intuitu indubitanter cantabant, ut maximum spectaculum plu-
 „rimis præberentur: quod tamen qui non potest facere, nescio, qua fron-
 „te se musicum vel cantorem audeat dicere. Maxime itaque dolui de
 „nostris cantoribus, qui etsi centum annis in canendi studio perseverent,
 „numquam tamen vel minimam antiphonam per se valent efferre, semper
 „discentes, ut ait Apostolus, & nunquam ad perfectam huius artis scien-
 „tiam pervenientes.“ Id ergo pro comperto haberi potest, codices ad
 cantum pertinentes, in quibus lineæ cernuntur, & claves, seu litteræ, GUI-
 DONE esse posteriores; etsi non e converso regula valeat.

Specimina
 varia nota-
 rum sæculi
 XI. & seqq.

- XII. Damus omnis generis specimina. Modulator est cantus primi in
Graduali (ut vocant librum, qui cantum missæ complectitur) Introitus *Ad*
te levavi animam meam, quo olim magna solemnitate annus ecclesiasticus
 prima *Adventus* Dominica inceptus est. Schema nostrum ex codice, ni fal-
 lor, *Einsidensis* monasterii est, & ætatem GUIDONIS superat, alterum eidem
 suppar esse videtur exemplum Lamentationis IEREM. T. I. Tab. V. relatum,
 quod initium est lectionis, quæ hætenus modulator esse solet. Sequuntur duæ
 formulæ iuxta præscriptum GUIDONIS, litteris præsignatæ, ductisque lineis,
 quas ille croco & minio colorandas vult; qui usus per aliquot sæcula
 perseveravit, ut unus saltem color lineæ atræ immisceretur. Lineas inter-
 medias stilo tantum ferreo sine omni colore solebant in pergamento du-
 cere sæculo adhuc duodecimo, cuius ætatis sunt nostra specimina; eius-
 dem vero vel sequentis sæculi aliud codicis *San-Blasiani* sine lineis: *Be-*
neditus es Domine &c. ex hymno trium puerorum Sabbatis quatuor tem-
 porum cantari ad missam solito. Sequuntur duo ex sæc. XIV. circiter
 Introitus missæ pro defunctis seu *de Requiem*, itidem ex codd. *San-Blasia-*
 nis sine lineis, & cum lineis.

Libri missa-
 les, missa
 item sub no-
 ta.

T. IV. Conc.
 Germ. p. 203.

XIII. Libri missales, ex quibus desumimus, in ecclesiis ruralibus o-
 lim erant, quod haud raro reperi; passim vero, ut in ipsis libris, qui-
 bus sacerdos missam celebrans in altari utebatur, etiam notæ inscriberen-
 tur ad cantum, quem verisimile est, eum quandoque solum in altari e-
 didisse etiam in missa privata. Facit huc statutum concilii provincialis
Moguntini an. 1310. *de celebratione missæ*, cum hoc summario: *sub mis-*
sa animarum solemniter alia pro defunctis non celebrentur, nisi submissa vo-
ce & sine nota. Canon, qui idem loquitur, ex concilio *Frizlariensi* de-
 sumptus est. Usitatum vero fuit hoc sequiore ævo, quidquid canendum
 erat,

erat, hac formula *sub nota, in nota*, designare. Sic e. c. in concilio *Pragensi* an. 1381. præscribitur festum S. MICHAELIS feriandum, & eius *Ibid. p. 525.*
officium nocturnum atque diurnum cum historia sub nota in cancellaria nostra recipiatur cum effectu. Memoratu dignum aliis etiam ex nominibus est capitulum XII. de celebratione missæ concilii *Ravennatensis* IV. anno 1317. „Cum igitur Missa in aliqua ecclesia nostræ provinciæ *in nota* celebratur, debent omnes, maxime sacerdotes & clerici in ecclesia ipsa, quantum possunt, assistere celebranti, ac omnis clamor, strepitus, & tumultus in eadem ecclesia conquiescere. Quidam vero non debito modo considerantes prædictam missam, quæ *in nota* cantatur, irreverenter prætereunt, se sacris induere, Missas uno concursu cum sacerdote celebrare volentes, ex quo populorum concursus, ac pedum strepitus per ecclesiam fit cum quodam sonorofo clamore: & sic missa, quæ celebratur *in nota*, per indirectum quodammodo impeditur, seu minus devote attenditur. Volentes igitur huic indiscreto actui necessariam adhibere medelam, sacro approbante concilio, monemus omnes sacerdotes tam sæculares, quam regulares nostræ provinciæ, atque statuimus, quatenus, cum missa celebratur *in nota* in aliqua ecclesia, nullus alius sacerdos Missam celebret in eadem, donec Missa præfata fuerit plene completa.“
 In Synodo *Herbipolensi* an. 1407. c. 19. De divinis officiis præscribitur „ut in omnibus & singulis ecclesiis collegiatis, ac monasteriis regularibus virorum & mulierum nobis subiectorum, ad hoc fundatis, & sufficienter dotatis officium divinum diurnum pariter & nocturnum horis debitis solemniter *cum nota*, in spiritu humilitatis, devote, rite, ordinate, distincte, & laudabiliter psallantur, & decantentur.“

Tom. XI.
 Conc. ed.
 Labb. P. II.
 p. 1666.

T. V. Conc.
 Germ. p. 9.

XIV. Ante id tempus genus illud musicarum notarum formæ quadratæ, quo hodie utimur, tunc *quadriquantum* vocari fuetum, frequentari cœpit, enatum ex notis musicæ figuratæ, quæ olim etiam *quadrata* vocari solebat: perperam autem ea notarum discrimina Ioanni de Muris, qui circa medium sæculi XIV. floruit, ut postea videbimus, auctori tribuuntur. Eorum nos systema integrum ex msc. scheda damus, nec non exemplum aliquod ex membrana itidem, quæ compacturæ serviebat libri choralis monasterii monialium *Urspringensium*, nunc vero servatur in monasterio *S. Georgii*, quod est *Villingæ*, continetque contrapunctum cantionis *Gallicæ*. Ex msc. autem libro *Graduali San-Blasiano* schema sistimus notarum quadratarum cantus plani. Ultimum demum ex rarissimo psalterio an. 1457. impresso, quod diu me perplexum tenuit. Clar. SCHOEFFLINUS, professor academici *Argentoratensis*, dum *Historiæ Alsaticæ illustran-*

Notæ quadratæ & caudatæ cantus plani & musicæ figuratæ sæc. XIV. & XV.

Tab.
 XVIII.
 Tab. XIX.
 Tab. XX.
 Tab. XXI.
 n. 1. 2.

de incumberet, reperit quodam in loco, ubi minime sperarat, exemplum psalterii huius, inter primos foetus exorientis typographiæ maxime suspiciendum; unde etiam bibliothecæ regiæ *Parisiensi* inferendum duxit, ipsi Regi dono præsentatum. Cum vero me resciret historiam musicæ sacrae meditari, hæc mei causa ectypa notarum musicarum adumbrari curavit. Rem non satis examinasse oportet virum aliis studiis detentum, ut animadverteret, meque moneret, notas ipsas non simul cum psalterio typis impressas, sed postea manu adpictas fuisse. Id, ut dixi, diu me perplexum habuit. Cernebam quippe in tanto numero librorum ad cantum ecclesiasticum in sacrificio missæ, & aliis divini officii partibus pertinentium, per integrum fere ab exorta typographia sæculum semper spatium relictum, ut suppleri possent manu exaratæ notæ musicæ. Accidit demum, ut aliud exemplum eiusdem psalterii an. 1457. impressi offenderem, lustraremque in monasterio *Rothensi*, *Præmonstratensium* in *Suevia*, atque animadverterem aliam omnino notarum formam in illo exemplo, me vero falsum fuisse, ac alios etiam edito hoc opere in errorem inducturum, obtruso illo notarum musicarum schemate pro primigenio exorientis typographiæ partu, uti accidit in *Itinere* meo *Alemannico*, errore ex prima in recentioribus etiam editionibus vernacula & latina relictio.

Tabulaturæ
explicatio,
ac specimen.

XV. Mentio etiam aliqua iniicienda est Tabulaturæ, quo nomine olim universus signorum, notarumque musicarum apparatus, ac structura veniebant; nunc vero singulare notandi genus est per litteras ac lineas, quo utimur in instrumentis enchordis, quæ digitis tractantur. Huc referenda existimo, quæ KIRCHERUS in *Musurgia de Hier.* CAPSERGERO, *Germano*, refert, introduxisse eum veram *tum sonandi, tum intabulandi, ut barbare loquar, rationem.* Ioan. WALTER in *Lexico musico* distinguit *Italicam* a *Germanica*, cuius etiam signa æri incisa Tab. XXI. n. 2. & 3. exhibet, ductus nempe lineolarum quarundum, quibus valor notarum, pausarum &c. designatur, ad usum clavichordi, seu etiam organi: cui proximis sæculis aptabant egregie concinnata meletemata sine basso, quem vocamus, continuo. Prostant eam in rem libri impressi, quibus totum explicatur, atque etiam exemplis exhibetur artificium. Eius generis unum saltem specimen damus ORLANDI *de Lasso* ex manuscripto.

Tab.
XXII.

ΕΚ ΚΑ ΜΑΡΙΩ
 ΤΩ ΚΑΙ ΡΩ ΕΙΣ ΕΞΕΛ
 ΘΩΝΟΙΣ ΕΚ ΤΩΝ
 ΟΡΙΩΝ ΤΥΡΩΝ ΚΑΙ
 ΣΙΔΩΝΟΣ ΗΛΘΕ
 ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΘΑΛΑΣ
 ΣΑΝΤΗΣ ΤΑ ΛΙΛΑΙΑΣ
 ΑΝΑΜΕΣΩΝ ΤΩΝ
 ΟΡΙΩΝ ΔΕ ΚΑΠΟΑΣ
 ΩΣ ΚΑΙ ΦΕΡΟΝΣΙ
 ΑΥΤΟΝ ΚΩΦΟΝ ΜΕΤ
 ΠΛΑΛΟΝ ΚΑΙ ΠΑΡΑ
 ΚΑΛΟΝΣΙΝ ΑΥΤΩΝ
 ΙΝΑ ΕΠΙΘΗΑΝ ΤΩ
 ΤΗΝ ΧΕΙΡΑ ΚΑΙ ΙΑ
 ΠΟΛΑΒΟΜΕΝΟΣ ΑΥ
 ΤΟΝ ΑΠΟ ΤΟΥ ΟΧΛΟΥ
 ΚΑΤΙΔΙΑΝ ΕΒΑΛΛΕ
 ΤΟΥΣ ΔΑΚΤΥΛΟΥΣ
 ΑΥΤΟΥ ΕΙΣ ΤΑ ΨΑ

ΑΥΤΟΥ ΚΑΙ ΠΤΥΣΑΘ
 ΗΨΑΤΟ ΤΗΣ ΓΛΩΣ
 ΣΗΣ ΑΥΤΟΥ ΚΑΙ Ε
 ΛΛΕΙΟΡΘΩΣ ΚΑΙ
 ΔΙΕΣΤΕΙΛΑΤΟ ΑΥΤΟΙΣ
 ΙΝΑ ΜΗ ΔΕΝ ΙΕΙΠΩ
 ΣΙΝ ΟΣΟΝ ΔΕ ΑΥΤΟΣ
 ΑΥΤΟΙΣ ΔΙΕΣΤΕΛ
 ΛΕΤΟ ΜΑΛΛΟΝ ΠΕ
 ΡΙΣΣΟΤΕΡΟΝ Ε
 ΚΗΡΥΣΣΟΝ ΚΑΙ Υ
 ΠΕΡ ΠΕΡΙΣΣΟΣ Ε
 ΖΕ ΠΛΗΣΣΟΝΤΟ Κ
 ΛΕΓΩΝΤΕΣ ΚΑΛΩΣ
 ΠΛΗΝΤΑ ΠΕΠΟΙΗΚΕ
 ΚΑΙ ΤΟΥΣ ΚΩΦΟΥΣ
 ΠΟΙΕΙ ΑΚΟΥΕΙΝ Κ
 ΤΟΥΣ ΑΛΑΛΟΥΣ ΛΑ
 ΛΕΙΝ.

ΚΑΙ ΧΩΡΙΣ	ΕΝΤΗΣ ΚΟ
ΑΥΤΟΥ ΕΓΕ	ΤΙΑ ΦΑΙΝΕΙ
ΝΕΤΟ ΟΥ	ΚΑΙ ΗΣΚΟΤ
ΛΕ ΕΝ, Ο	ΑΥΤΟ ΟΥΚ
ΓΕΓΟΝΕΝ	ΤΕ ΛΑΒΕΝ +
ΕΝ ΑΥΤΩ ΖΩ	ΕΓΕΝΕΤΟ
Η ΗΝ ΚΑΙ Η	ΑΝΘΡΩΠΕ
ΖΩΗ ΗΝ Τ	ΤΑΜΕΝΟ
ΦΩΣ ΤΩ	ΠΑΡΑΘΥ
ΑΝΩΝ + ΚΑΙ	ΟΝΟΜΑΝ
ΤΟ ΦΩΣ	ΤΩ ΙΩΑΝ

ΒΙΒΛΟΣ ΓΕΝΕΣΕΩΣ ΙΥ ΧΥ
 ΥΙΟΥ ΑΔΥΙΟΥ ΑΒΡΑΑΜ
 ΑΒΡΑΑΜ ΓΕΝΝΗΣΕΝ ΤΟΝ
 ΙΣΑΑΚ· ΙΣΑΑΚ ΔΕ ΕΓΕΝ
 ΝΗΣΕΝ ΤΟΝ ΙΑΚΩΒ· ΙΑ
 ΚΩΒ ΔΕ ΕΓΕΝΝΗΣΕΝ ΤΟΝ ΙΟΥ
 ΔΑΝ ΚΑΙ ΤΟΥΣ ΑΔΕΛΦΟΥΣ ΑΥΤΟΥ·
 ΙΟΥ ΔΑ ΔΕ ΓΕΝΝΗΣΕΝ ΤΟΝ ΦΑ
 ΡΕΣ ΚΑΙ ΤΟΝ ΖΑΡΕ ΚΤΗΣ ΘΑΜΑΡ·
 ΦΑΡΕΣ ΔΕ ΕΓΕΝΝΗΣΕΝ ΤΟΝ ΕΣ

ἮΚΟΛΟΝΘΗΣΑΝΔΕ
 ΑΥΤΩ ΚΑΙΘΙΜΑ
 ΦΗΤΑΙ ΑΥΤΟΥ
 ΕΚ ΚΑ ΙΩ

ΙΩΚΑΙΡΩΕΚΕΙΝ
 ΕΙΔΩΣΟΙΣΟΤΙΠΑ
 ΤΑΔΕΔΩΚΕΝΑΥ
 ΤΩΟΠΗΡΕΙΣΤΑΣ
 ΧΕΙΡΑΣΚΑΙΟΤΙΑ
 ΠΟΦΥΕΖΗΛΦΕΝ
 ΚΑΙΠΡΟΣΤΟΝΘΗ
 ΨΠΑΓΕΙ ΕΓΕΙΡΕ

ΤΑΙΕΚΤΟΥΔΕΙΙΝ
 ΚΑΙΤΙΦΗΣΙΤΑΙ
 ΜΑΤΙΑΚΑΙΑΛΑ
 ΕΩΝΑΕΝΤΙΟΝΔΙΕ
 ΖΩΣΕΝΕΑΥΤΟΝ
 ΕΙΤΑΒΑΛΛΕΙΨΑΝ
 ΕΙΣΤΟΝΗΠΤΗ
 ΡΑΚΑΙΗΡΖΑΤΟ
 ΝΙΠΤΕΙΝΤΟΥΣ

Ecc cod. Sæc. X. Vindob.

μακαρία η ματτα σου αμ
 και ο τι τηρματα εαπισ βοοπισμ
 μορ επιλασισασ· μονη δειοιοιη ανδρ
 ου εθελασας· τηρταλκ το προφκ
 σασα τον τε βηρομ τα παυσδα τηρκ
 ον διουο πειρμασ· πορμακ δει σοι
 αιτησασαι· ελεεθ η αιτα ψυχασ
 η μορ·

Ecc cod. Sæc. XI. Vindob.

Β ιθλεθμ ητοιμαβου· επρεπι γεθω η φατρι· τοσωκραι
 ομδ εθω· και η θεια ηλθον· κοκια παρεδρεμεν·
 και κροσ αρθρω ποιοσ εκπαρ θερου πε φαμερωται· μορ
 φωθεις τοκαθκμασ και θεωσοις το προσλκμια·
 διο· αδακ αναραιονται· σιν τη αωκραβορτα· ε
 πιγχο· αδοκια· βσε φαρει σωσαι το γνοσ κρωρ· +

Λοζα ενυψι τοις θεω και επι της ελενη σημε
 ενδεχεται ημιθαλασση τον καυτη μεμον
 διαπαρ τους σιμ πατρι σημερον ατ γελοι το
 υρε φροστωτε χθεν θεο πεδπωσ δοξολογουσιν
 δοξου ενυψι τοις θεω και επι της ελενη
 καμθεω τοις ενδυοχιω:

η προσενζομεθα ρει ραι κοσσα δελφοι
 σγαρψομ εαντομ τειπει μοθη οριον. ταιπει
 ρωθωμεν εκαρτιον του θεου. τελω μιχσοσ ειν
 ριγτι αυ κεα ζωκισι ιλασθητι κμμοθεος
 τισ ομορ τοσοιο :-

η παυκο π του παρο το λχου:-
 ε ρ α η ε α ρ ος.
 ε λ ε σου ον ου ου με ε
 ε τω α ροι α α α α τον
 ε α α δειου ο ο ο ο

[illegible][illegible][illegible][illegible]

Exc. Msc. Bibl. S. M. Durlac

[illegible][illegible][illegible][illegible]

n. 2. p. 59.

Scādicus. & sālic. climacus. tōreul. anē.
 Pentafon. strophieus. gnomo. pōreel. oriscus.
 Virgula. cefalic. chim. quilisma. pōdatus.
 Pandula. pinnosa. gūtralis. trāmea. cēmr.
 Proslam. baromenon. trīgon. tētradiul. ygon.
 Peniadicō. & trigomicus. & trāucul. orix.
 Bisticus. & grādicus. trāgicon. diatm. exon.
 Vpodic. centon. agradat. atticus. astul.
 Et pressus minox. & maior. n̄ plurib' utor.
 Neumax. signis. erras. qui plura refingis.

Sursum corde, **R**p habemus ad dñm;
 Gratias agemus dño dō nōstris;
 PP dignū & iustū. Vere dignū & iustū
 ē quum & scilicet. Nō tibi sēp &
 ubiq; gratias agere dñe scē pccatōr
 omps æternē, p xpm dñm nrm,
 p quem mōiēscatē tuā lēuclat an
 geli cōdorā dōminatōes. arēmēa
 pōtēstātēs; celi celorumq; uirtutēs.
 ac bēatē sēcephimisocia & uolūtatiōē
 cōcelebrat; cū quib; & nōcēs uocēs uat
 cōdmīatū iubēs deprecemur supplici
 cōfessione dicētes.

Directors: R. A. Allen, O. Remus.

Incipit salutarib; monita. & diuina afflictione
formata: ad emendandū cōtē.

formam: ad emendationem.

PATER NOSTER QUI ES IN CÆLIS. Sciſcit nom
tuum. Adueniat regnum tuum. Fac ut uoluntas tua ſit in celo
am̃a. Pater noster in condiauidam̃is hodie. Et dimitte
nob̃ debita nostra: noſ ſoluit am̃is debitozib; noster. Erit
noſ iudicatus in temptationem. Sed libera noſ a malo. Amen

P Oſſa ſc̃la ſc̃lorum. Ad. Pax dñi ſit

SEMPER VOBIS CUM. R̃eſcuſ puero. Agñ di qui tollit

peccata mundum pre nobis

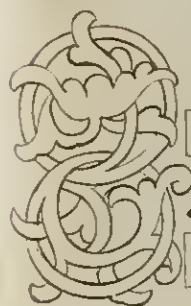
Ex Mss. Sac. IX et Seqq. I. ex Cod. Casanatensi

Per dñm nřm ih̃m xpm plũu' auu' quũen' auus es et ludĩate
iuuos & mořauos. & řcũlũ per igne' ; e n̄ ,

II. Ex rotulo Vatic.

Letetur Eccl̃a et Eccl̃e aet̃naq; luminis adornaet̃
fulgorib; et margar populorum uocibus h̃ec ceu la

III. Ex rotulo Barbarino

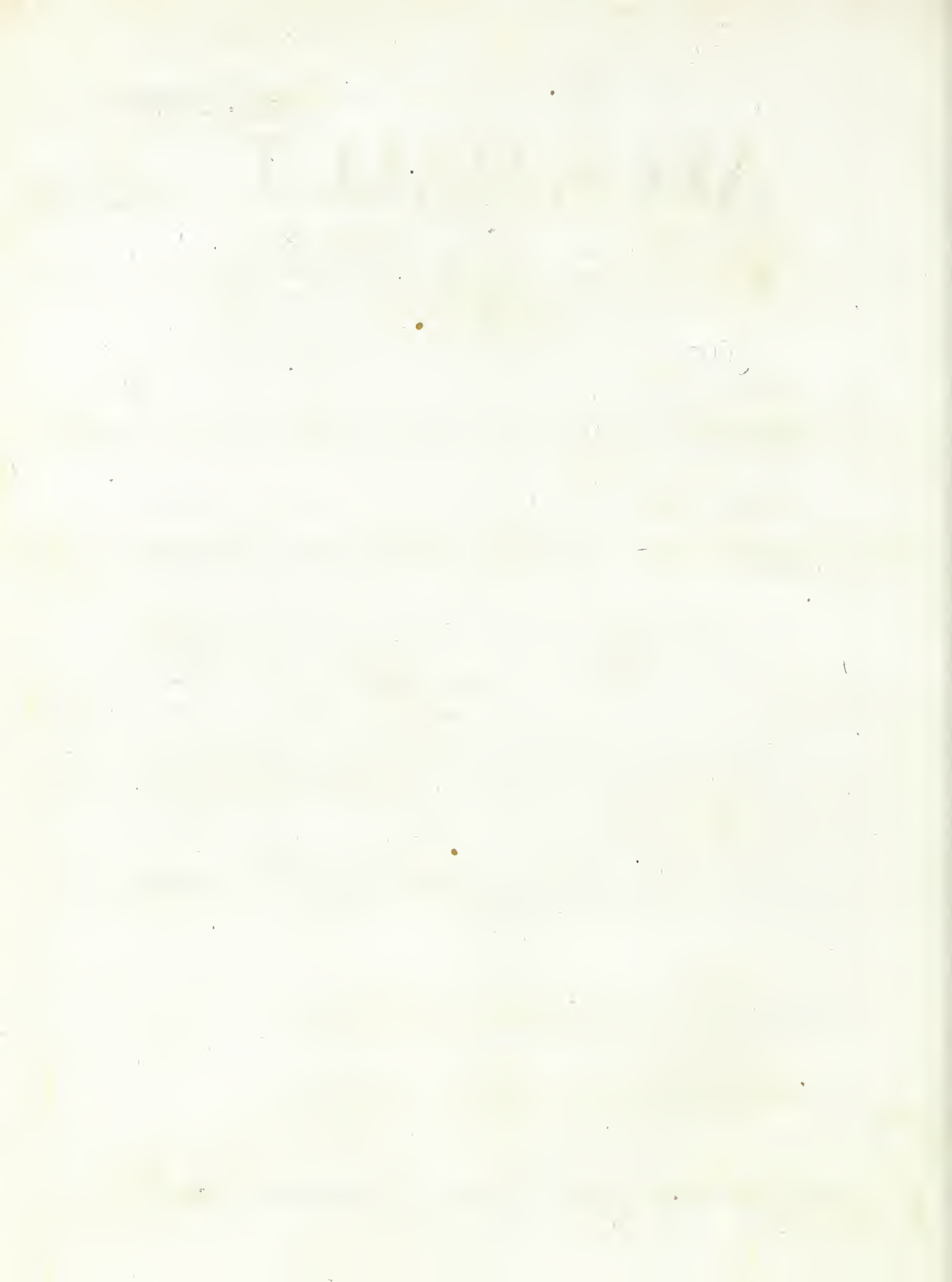
CERTE necessarium ad ep̃e cõmũ quod xpi mořat̃ delectatũ est
FELIX culpae, quẽ at̃e d̃m cõmũ n̄m m̃e h̃uac hab̃et̃ f̃e c̃ũp̃t̃o f̃e d̃m

IV. Ex cod. Barbar.

Ordet̃ dñs m̃e d̃m m̃e d̃m p̃e a u
aro uac; m̃e d̃m. p̃s l̃e h̃e m̃e.

V. Ex cod. Bar.

L̃e. Mund̃e n̄a p̃u s̃e s̃e h̃e e t̃go
cõnq̃o. au d̃m s̃e s̃e q̃d d̃m l̃e s̃e

AEQVVM ET
SĀLVTARE · NŌS TIBI SEM
 per et ubique gratias agere · Ō ne scē
 pater om̄p̄r aeternē d̄s · per xpm
 dnm nrm · Per quem maiestatem
 tuam laudant angeli Adorant domi
 nationes · tremunt potestates · Caelicae
 lorumque uirtutes · ac beata seraphym
 socia exultatione concelebrant · Cum
 quibus et nostras uoces ut admitti iu
 beas deprecamur · supplici confessione
 dicentes · SCS SCS SCS D n̄s d̄s sabaoth ·

ADT ELEUAUI.
 ANIMĀ MEAM.

n. 2.
 p. 62.

deus meus inte confi do non erubescam neque irrideant me inimi
 ci mei et enim uniuerſi qui te expectant non confun dentur ·

1792

TIMOTHY

1792

1792

1792

1792

1792

1792

1792

1792

1792

1792

1792

1792

1792

1792

1792

1792

1792

1792

1792

1792

AVTENTICI,

Primi,

Tercii

Quinti

Septimi

Gloria. Seculorum amen

Gloria. Seculorum amen

Gloria. Seculorum amen

Gloria. Seculorum amen

Gloria. Seculorum amen. Scdi.

Gloria. Seculorum amen. Quartu.

Gloria. Seculorum amen. Sexti.

Gloria. Seculorum amen. Octauu

T. XV. n. 2.

Primum querite regnum dei. Formula pmi. D

Secundum autem simile est huic. Formula scdi D

Tertia dies est quod hec facta sunt Formula tci. A

Quarta uigilia uenit ad eos Formula qru. A

Quinque prudentes intraverunt ad nuptias. Formula qun. F

Sexta hora sedit super puteum. Formula sexti. F

Septem sunt spiritus ante thronum dei. Formula septimi G

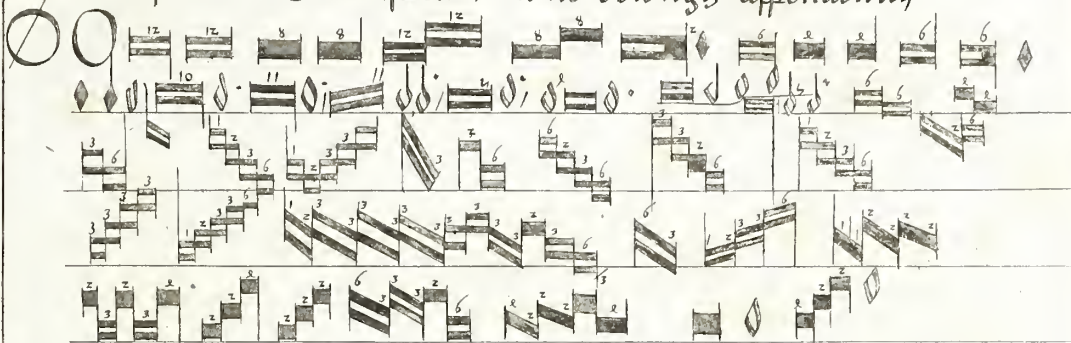
Octo sunt beatitudines. Formula octauu G

Benedictus es domine de us patrum nostrorum. Et laudabilis et gloriosus in secula.
 Et benedictum nomen glorie tue quia es sanctum. Et laudabile et gloriosum in secula.
 Benedictus es ut templo sancto glorie tue. Et laudabilis et gloriosus in secula.
 Benedictus es super thronum sanctum regni tui. Et laudabilis et gloriosus in secula.
 Benedictus es super sceptrum diuinitatis tue. Et laudabilis et gloriosus in secula.
 Benedictus es qui sedes super cherubim ut tuens abrisos. Et laudabilis et gloriosus in secula.
 Benedictus es qui ambulasti super pennas uentre. Et laudabilis et gloriosus in secula.
 Benedictus es te omnes angeli et sancti tui. Laudabilem et gloriosum in secula.
 Benedicant te celi terra mare et omnia que meis sunt. Laudabilem et gloriosum in secula.
 Gloria patri et filio et spiritui sancto. Laudabili et glorioso in secula. Sicut erat in principio
 et nunc et semper et in secula seculorum amen. Laudabili et glorioso in secula. Benedictus es.

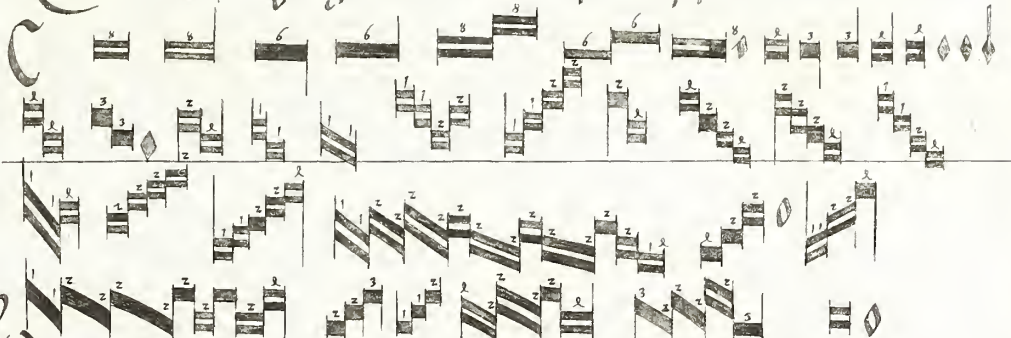
Requiem eter nam pfidelib⁹ defunctis.
 dona eis domi ne et lux perpe tu a
 luce at e is. In memoria eterna erunt iusti
 ab audicione mala non timebunt.

Requiem eternam dona eis domine et lux per
 petua luceat eis

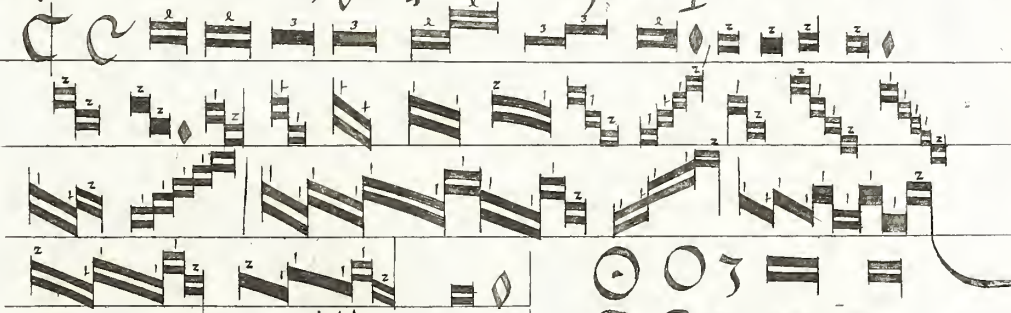
Notar nota valorem signi platoni huius tpe pfecti
 utputa 19 O m qdratis ne no oblongis appendentia

It Valor notar signi platoni mbris tpe imperfecti

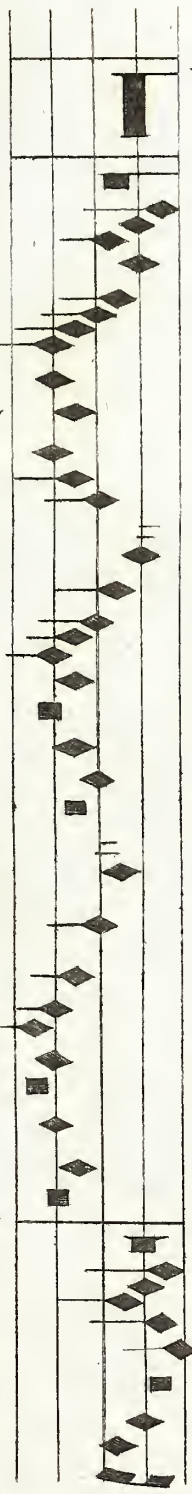
It valor notarum signi p dimmichz sine p modum

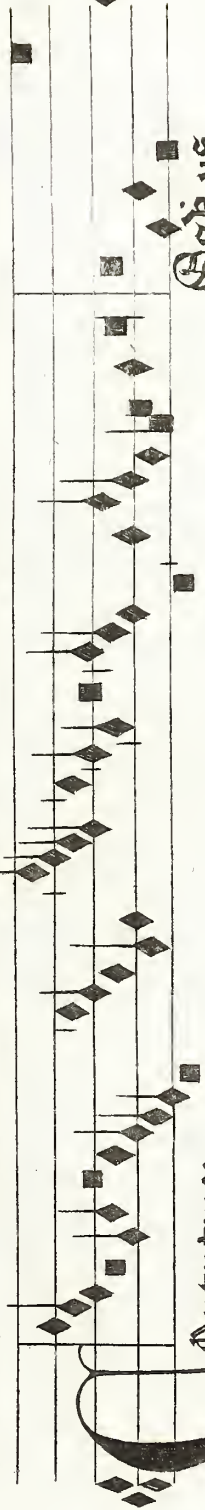
tempus pfectum tpe imperfecti
 modus aor in maximis modus bor in maximis

modus aor in longis modus bor in longis

Ays quil mis viengne aulaisan che tane en por ras de pitey dones moy pante de madlor

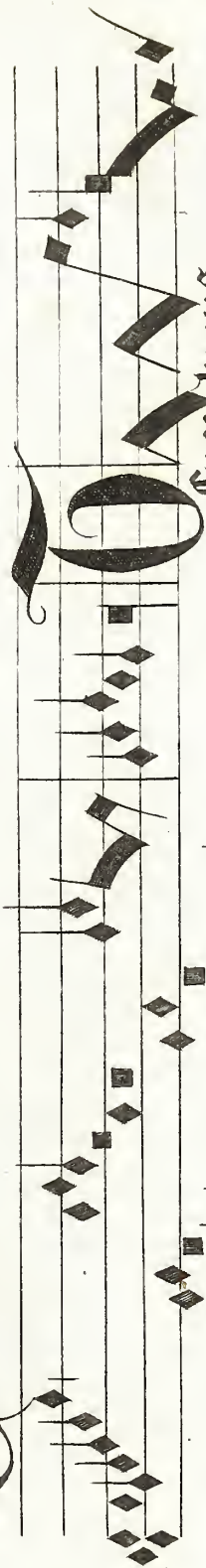

alant che Car-der dult-br̃ amonten' suu si pores difeten' que de mort sul edntan che

Outra tenor

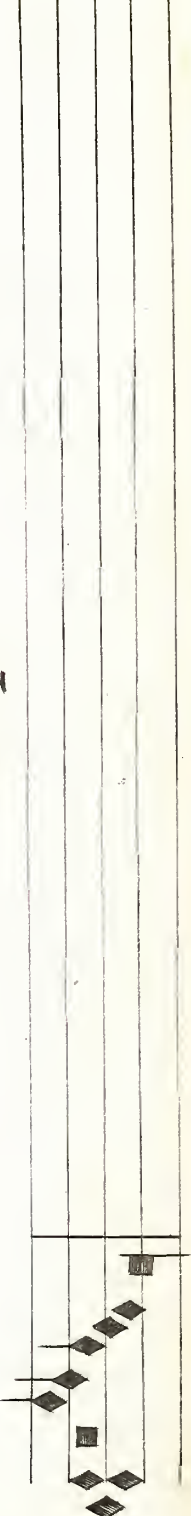
Sala ps.

Eux huns

Sala ps

incipit diffinitio. octochoros. antiphona.
 Primus querite regnum dei.

Seculorum amen. a fce nomen domini.

Seculorum amen. a Virgo dei genitrix.

Seculorum amen. a Zena iherusalem.

Seculorum amen. a Reges thariff.

Seculorum amen. a Diffusa est gratia

Seculorum amen. a Venit lumen.

Secundum autem simile est huic.

Merito iocundus patris inuide Ad laudes.

miles filii fortis ad letitia spūs nobis faue potentibus, &

Annū deo vos iocūda dērent Elizabet.

endē nam gaudet letabūda spūn mater filie alien A

4-7-70

十 十 十 十

十 十 十 十

三

十 十 十

[illegible]

CAPUT III.

De disciplina cantus & musicae sacrae medio ecclesiae aeo.

I.

irum in modum ampliata est medio aeo di- Cantus me-
sciplina canendi in ecclesia, ususque unde- dio aeo
quaque pervagatus in omnibus divini officii ubique fre-
partibus. Lege fancierat IUSTINIANUS, ut Lib. I. Cod.
omnes clerici per singulas ecclesias constituti, per tit. 3. de
seipsos psallant nocturna & matutina & ve- episc. & cler.
spertina, nec ex sola ecclesiasticarum rerum §. 10.
consumptione clerici appareant, nomen quidem
habentes clericorum, rem autem non imple-
ntes clerici circa liturgiam Domini Dei. Quan-
ta huius rei cura fuerit regum ac Imperato-

rum Francorum, Carolingorum imprimis, pluribus exposuimus de CA-
ROLO M. praecipue, qui an. 806. Noviomagi capitulum ediderat, ut mis-
si Dominici, qui ex utroque ordine erant, per singulas civitates, mo-
nasteria virorum ac puellarum inquirant de ornamentis ecclesiarum, an
refecta sint, & de conversatione singulorum, & de lectione & cantu, an
eo modo servantur, quo praecedenti capitulari sancitum est. De quo su-
pra. In libello de ecclesiasticis disciplinis a REGINONE iussu RATHBODI
Trevirensis collecto, qui continet capita inquisitionis, de his, quae epi-
scopus, vel eius ministri, in suo districtu vel territorio inquirere debeant
per vicos, pagos, atque parochias suae dioeceseos id inter alia notatur: Si
cantum nocturnum atque diurnum noverit.

T. II. Conc.
Germ. p. 441.

Neque vero ad solas horas canonicas haec sunt restringenda, ad alias
quasque divini officii partes sese diffudit cantus ac musica ecclesiastica.
„Hæc ergo disciplina (sunt verba RHABANI Mauri) tam nobilis est, tam-
„quæ utilis, ut, qui ea caruerit, ecclesiasticum officium congrue implere
„non possit. Quidquid enim in lectionibus decenter pronuntiatur, ac
„quidquid de psalmis suaviter in ecclesia modulatur, huius disciplinæ sci-
„entia ita temperatur: & non solum per hanc legimus, & psallimus in
„ecclesia, imo omne servitium Dei rite implemus.„ Ut passim suis lo-
cis indigitavimus, data quavis occasione cantus religiosus non solum in

De Institu-
tione Cleric.
lib. III. c. 24.

MART. GERBERT. DE MUSICA ECCL. T. II. L. II. P. II. I eccle-

ecclesia, sed aliis etiam conventibus, cœtibusque ecclesiasticis resonuit, *in iucundis vocibus*, ut habet auctor chronici *Halberstadenſis* apud LEIBNITIUM, dum reditum episcopi *Roma* cum sacris reliquiis commemorat. Cuiusmodi alia exempla complura recensuimus T. I. pag. 547. &c. acclamationum, cantuumque extra stata sacra congregatis populis, clericis, aut hierarchis, etiam in suis synodis, pro quibus præscripta erat prolixior quoque psalmodia, uti legere est in BURCHARDI decretorum lib. I. *Quomodo initianda sit synodus*. Prætereo monasticos cœtus iam inter clericum susceptos, ac regale sacerdotium, atque adeo labore manuum exemptos, cuius in locum omnis generis officia psalmodiæ, ac cantus ad excessum usque sunt substituta; & utinam semper ea distributio fuisset observata, quæ in aureo de Imitatione Christi libello præscribitur: *Scribe, lege, canta, geme, tace, ora*, non solum apud monasticos cœtus, sed etiam apud canonicos tum collegialium, cum cathedralium ecclesiarum, in quibus perinde sæpe frequentior cantus aliorum etiam, præter canonicum, officiorum increbuit. In concilio *Andegavensi* an. 1365. statutum ed. Labb. P. legimus, *quod in singulis ecclesiis metropolitanis, cathedralibus, regularibus, collegiatis matutina, & alia hora de beata MARIA, singulis diebus solemniter decantentur* &c. nisi videatur solemnitas etiam decantatio pro simplici recitatione sumi posse, prout non raro hoc medio ævo voces *cantare, decantare* accipi observavimus. Sic NOTKERUS, teste ECCKEHARDO iuniore cœnobita S. Galli c. 3. *de casibus monasterii S. Galli*, visione beatus surgens, inque ecclesiam nocte rediens *Te Deum laudamus præ gaudio flens silenter cantavit*. In vita S. CLARI abbatis *Viennensis* seu narratione de eius obitu circa an. 660. res explicatur his verbis: *Imminente hora exitus sui psalterium decantare, id est, recitare, cœpit cum fratribus*. De psalmodia in hoc vitæ articulo diximus tomo superiore p. 553. quod etiam moribundi haud raro eam sint profecuti. a)

II.

a) S. HILARIUS *Arelatenſis* (de quo iam memoravimus, eum cum psalmodiarum modulatione flumina lacrymarum iunxisse) teste HONORATO *Massiliensi* c. 21. vitæ: *Cumque psalmodiarum solita officia auctoris in laudibus alacer cœpisset offerre, iam rediens atque commigrans, inquit: voces sanctæ, voces, quæ ad aures pervenitis auctoris, me quoque Domino commendate*. S. GREGORIUS M. lib. IV. dial. c. 10. de egressu animæ SPEI abbatis agens post sumtum sacramentum Dominici corporis & sanguinis, moxque, addit, *cum eis (fratribus) mysticos psal-*

modiarum cantus exorsus est. Qui, illis psallentibus, orationi intentus animam reddidit. Et c. 14. de transitu SERVULI paralytici: *cumque iam se morti proximum agnovisset, peregrinos viros, atque in hospitalitatem susceptos admonuit, ut surgerent, & cum eo psalmos pro expectatione sui exitus decantarent*. Cumque cum eis & ipse moriens psalleret, voces psallentium repente compescuit, cum terrore magni clamoris dicens: *Tacete, numquid non auditis, quantæ resonent laudes in cœlis?* Vid. HERBINIUS de cryptis *Kyoviensibus* p. 48. & T. I. p. 151.

II. Primi, qui sacrum cantum penitus reiecerunt, hoc medio ævo, *Damnatis sacri cantus hostibus.* furculi erant ac proluviae *Manichæorum*, quibus ipsis iam S. AUGUSTINUS vehementi & acri dolore indignabatur, & miserabatur eos rursus, *quod illa sacramenta, illa medicamenta nescirent, & insanirent adversus antidotum, quo sani esse potuissent.* Ut lib. IX. *Confess.* loquentem iam induximus. Eadem auctoritate THOMAS *Waldensis* incescit WICLEFFUM, qui *T. III. tit. II. c. 16. & c.* sacerdotes DEI laudes cantantes non dubitavit sacerdotes BAAL vocare. Alios iam T. I. p. 245. socios aut discipulos nominavimus illorum *Manichæorum*, quos acriter perstringit concilium *Atrebatense* an. 1025. cap. XII. *De psallendi officio, eos immundo spiritu agitari, & de gremio sanctæ ecclesiæ exterminandos, qui hoc psallendi officium iudicant nequaquam ad cultum divinum pertinere.* *T. III. conc. Germ. p. 91.*

III. Visum est Patribus conc. *Valentini* an. 855. *ut scholis tam divinæ quam humanæ litterarum, nec non & ecclesiasticæ cantilenæ, iuxta exemplum prædecessorum nostrorum, aliquid inter nos tractetur, & si potest fieri, statuatur atque ordinetur: quia ex huius studii longa intermissione, pleraque ecclesiarum Dei loca & ignorantia fidei & totius scientiæ inopia invasit. Placet, acclamatum est, firmatum.* Eandem WALAFRIDUS *Strabo* *T. VIII. Conc. ed. Labb. c. 18. p. 142.* in libro *de rebus ecclesiasticis* cap. 25. negligentiam sæculis a sua ætate proxime superioribus, septimo nimirum & octavo, videtur notare: *ut, inquit, de novissimis pene Romanorum præsulibus, & qui nec ducentis annis nostra tempora præcesserunt, quasi memorabile quiddam & singulare scribatur, siqui eorum in rebus prædictis eminentiores cæteris viderentur.* HORMISDAM nominat, qui *clerum composuit, & psalmis erudit;* LEONEM item II. eiusque successorem BENEDICTUM, itemque SERGIUM, qui *psalmodia & cantilenæ scientia floruisse dicuntur.* Unde deinde sub PIPINO, CAROLO M. & LUDOVICO Pio magisterio *Romanæ* sedis non solum disciplina canendi, ut supra memoravimus, ad nos pervenit; verum etiam scientia musica efflorescere in scholis cœpit, inter mathematicas scientias, seu quadrivio, quod complectebatur arithmeticam, geometriam, musicam & astronomiam, maxime exculta. Qua ratione IOANNEM *Fuldensem* monachum, RHABANI *Mauri* discipulum, poetam & musicum insignem, laudari existimo, quod *artificialem cantum in ecclesia apud Germanos primus varia modulatione composuerit.* *Apud Bolland. T. I. Febr. ad diem 4.*

Caput septimum musicæ disciplinæ AURELIANI *Reomensis* cœvi inscribitur: *Quid sit inter musicum & cantorem, & sic incipit: „Tantum „inter musicum distat & cantorem, quantum inter grammaticum & simplicem lectorem, & quantum inter corporale artificium & rationem.*

„Etenim artificium corporale, quasi serviens famulatur, ratio vero quasi domina imperat: quia nisi a ratione vegetetur opus, manus operantis inaniter laborant &c.“ Et paullo post: „Is vero est musicus, qui ratione perpensa canendi scientiam non servitio operis, sed imperio assumpsit speculationis.“ GUIDO Aretinus rhythmos in antiphonarii sui prologum sic auspicatur sarcastice satis:

*Musicorum & cantorum magna est distantia,
Isti dicunt, illi sciunt, quæ componit musica.
Nam qui facit, quod non sapit, definitur bestia.
Cæterum tonantis vocis si ludent (al. laudent) acumina,
Superabit philomela, vel vocalis asina.
Quare eis esse suum tollit dialectica.
Hac de causa rusticorum multitudo plurima,
Donec frustra vivit, mira laborat insania
Dum sine magistro nulla discitur antiphona.*

Neque vero hæc de illa canendi disciplina tantum, quam practicam dicimus, accipienda sunt, de qua in concilio *Aquisgranensi* an. 816. can. 133. ad mentem S. P. BENEDICTI in sua regula: *Qui vero hæc docte peragere nequeunt, erudiantur prius a magistris: & instructi hæc adimplere studeant, ut audientes ædificent.* Musica tunc temporis non inter practicas tantum, sed & theoreticas disciplinas primas inter censebatur, plurimum exulta. Vitæ S. MEINWERCI episcopi *Paderubornensis* auctor studia publica, quæ floruerint, commemorans, primum locum musicæ tribuit: „Quando ibi musici fuerunt & dialectici, enituerunt rhetorici, clarique grammatici: quando magistri artium exercebant trivium, quibus omne studium erat circa quadrivium: ubi mathematici claruerunt & astronomi, habebantur physici atque geometrici: vixit HORATIUS, magnus & VIRGILIUS, CRISPUS ac SALLUSTIUS, & *Urbanus* STATIUS: ludusque fuit omnibus insudare versibus, & dictaminibus, iocundisque cantibus.“ MABILLONIUS in *Annal. Bened.* ad an. 1095. meminit LAMBERTI abbatis *Sithienensis*, qui in monasterio a puero illic regulariter educatus, ad varia *Galliarum* auditoria studiorum causa missus: post reditum puerorum factus magister, eos in grammatica, philosophia, & theologia, nec non in musica erudit. Si P. Magn. ZIEGELBAUR credimus, musices sæc. XI. tanta fuit auctoritas & existimatio, ut nemo scholastici sive professoris philosophiæ & theologiæ munus suscipere posset, qui ea non esset exercitissimus: qui vero in illa arte pollerent, inter consummatæ eruditionis philo-

T. I. Conc.
German. p.
508.

Apud Leib-
niz. Script.
rer. Brunsvi-
cens. T. I. p.
546.

T. V. p. 354.

Historiæ lit-
terariæ O. S.
Bened. P. II.
c. 3. sect. VI.
p. 342.

philosophos numerarentur. Quæ huius rei ad nostrum institutum faciunt, iam prælibavimus supra, ampliusque prodent scriptores de re musica aliquando, si Deo placuerit, edendi.

IV. Suate autem quivis intelligit, non promiscue omnes, qui cantui ecclesiastico fuerunt addicti, musicam theoreticam illam professos fuisse, aut etiam a magistris fuisse edoctos; prima imprimis puerorum institutione, qui media hac ætate in omnibus tum cathedralibus & collegialibus, cum etiam monasticis cœtibus & ecclesiis in cantu instructi stabant: prout DOMNIZO describit in vita celebris MATHILDIS comitissæ, BONIFACII ducis *Thuscæ* filix, de ipso hoc BONIFACIO, fratre THEOBALDI abbatis *Aretini*, tempore GUIDONIS, sic effatus:

Institutio
cantus a
prima iuven-
tute: paul-
tim remis-
sior.

Apud Leibniz
l. c. p. 654.
n. XV.

*Scilicet assistens ad opus divum bonus ipse,
Stabat in excelso folio, non corde superbo;
Aspiciensque chorum, facies vidit puerorum
In terra pronas, psallentes dulciter horas,
De quibus admirans, ita cur stant, seque regirant;
A monachis didicit, semper quod stant ita fixi.
Hoc non oblitus iocundus dux & opimus
Ire super tectum clam templi fecit honestum
Quemdam quippe virum cum numis, vult quia mirum
Ipse videre, decem libras vir iactat ab æde,
In medioque choro strepitus sonat, & puerorum,
Quorum palpebra penitus nec sic patuere,
Aspexit numum, tetigit non ullus & unum.*

Paullatim vero ingens illud musices studium deferbuit. Quam in rem T. I. p. 287.
iam retulimus, quid HUMBERTUS minister generalis Ord. Prædic. anno
1274. ad concilium Lugdunense tractandum retulerit: Quod in omnibus ec-
clesiis ars cantus melius doceretur & disceretur. Deplorandus fuerit, ne-
cesse est, status ecclesiæ Cypri sequenti sæculo, ut ex iis palam fit, quæ
PETRUS Ruthenensis episcopus, apostolicæ sedis legatus in synodo Nico-
siensi an. 1313. statuit: „Item quod omnes clerici addiscant expedite le-
„gere, qui nesciunt & cantare, nec non grammaticæ facultatem: ut sciant
„& intelligant saltem ad litteram grosso modo illa, quæ dicunt in eccle-
„sia & audiunt ad differentiam laicorum: ne sacerdos fiat ut populus
„sculptæ imaginis idiota.“ Aliam chordam eodem sæculo GUILLIELMUS

T. XI. conc.
ed. Labb. p.
2419.

- a *Parisiensis* tetigit: a) „Heu (inquit) quod ὄντος πρὸς λύραν & afinos infensibiles habet hodie sanctus DAVID, immo Spiritus sanctus, qui nihil prorsus spiritualis armoniæ ibi sentiunt, nihil de iis, quæ per psalmos Spiritus sanctus omnibus loquitur, intelligunt, vel etiam cogitant.“

Certæ leges,
regulæ ac disciplina musica.

Lib. XVI.
Noct. Attic.
c. 18.

V. Quamdiu verò vetus illa a *Græcis* exulta obtinuit musicæ disciplina, certis fixisque legibus constabat (non ut postea, ac hodie præprimis, tot mutationibus obnoxia) quod sacros ac religiosos huius disciplinæ usus cumprimis decet. *Canonicam* hinc a *rectitudine* nominatam T. I. p. 201. notavimus, ad amussim mathematicam exactam, non a canone instrumento, quod observat *Thom. STANLEIUS* in *Hist. Philos.* pag. 731. ut nonnullis visum: sed a rectitudine, quoniam ratio rectum invenit, harmonicis canonibus, seu regulis usa. Pars quædam geometriæ, ait *A. GELLIUS*, ὀπτική appellatur, quæ ad oculos pertinet: pars altera, quæ ad aures, κανονική vocatur; qua musici in fundamento artis suæ utuntur. Hinc etiam νόμοι, seu leges musicæ sunt, ad quas omnia scrupulose exigebantur, quasque nefas erat immutare. In marmoribus *Oxonien-sibus*, seu chronico marmoreo occurrit id nomen ad rem. b)

Collect. ant.
plis. T. I.
p. 311.

MEIBOMIUS & WALLISIUS haud dubie experti fuerunt tedium illud in recensendis, edendisque scriptoribus græcis de re musica, quod mihi obortum est in tractandis latinis, ad veterem musicam ecclesiasticam potissimum pertinentibus, eadem semper recurrente materia, iisdem regulis, utque verbo dicam, canone harmonico, ad genesin intervallo-rum & consonantiarum musicarum, ex quibus modi octo musici componuntur. Plura, quæ promiscue non obversantur, enumerat capita *GUNZO*, quem virum doctum OTTO M. sæculo X. ex *Italia* acciverat, in epistola ad *Augienses* fratres apud *Ed. MARTENIUM*: In hac quippe generaliter ipsius requirendæ sunt partes, quas *VIRGILIUS VII.* esse monstrat inquitens:

Obloquitur numerus septem discrimina vocum.

In

- a) Apud *RODOTAM* Comment. in epist. encyclicam *BENEDICTI XIV.* de anno iubilæo, de cultu templorum, de cantu & musica ecclesiastica. p. 46.
- b) Νόμων autem musicorum (inquit *SELDENUS* Comment. seu Not. histor. ad chron. *Marmor.* p. 121.) notio, plerumque duplex est; altera ex altera, ut fit, nata. Interdum, idque primario, præscriptæ regulæ sonorum, phthongorum, chordarum, τάσις seu intensio, ὀρσεί, θέσει & dialematis, quas ultra progredi, citraque regredi non licuit, Νόμοι

dicbantur. Et tum singula instrumenta musica, tum ipsæ cantiones suos habebant præscriptos Nomos, quorum unicuique erat ὀικεία τάσις, seu intensio propria, ut docet *PLUTARCHUS*. Citharæ præscripti νόμοι κιθαρωδικοί dicti, tibiis ἀνλωδικοί. Ita νόμοι λυρικοί. Et musica inde legitima erat, de qua re vide *BOETII* Initium, *ATHENÆUM* lib. 14. *PLUTARCHUM* libro de Musica. Atque huiusmodi Nomorum auctores præcipui dicuntur, qui chordas & tonos adiciebant.

In cuius brevitate carminis totius armoniæ gravitas continetur; quæritur etiam in hac quid infinitate terminet vocum, quis motus sit audiendi, quot symphoniarum, & quæ prima dici queat, qualiter PLATO consonantiam dici putet, quæ voces stantes, quæve sint mobiles, utrum insuper partientibus numeris consonantiæ possint reperiri; namque illud prætereundum videtur, utrum acumen & gravitas, ex quibus voces consistunt, in qualitate melius constare aut quantitate dicantur, continuæ autem disgregata voces armoniæ melius conveniant, utrum omne iudicium sonorum auribus dandum sit an rationi, ratio metrorum quantum in musica valeat, emitonii diversitas qualiter constet, quomodo ex supra dictis quindecim troporum varietas conformetur."

VI. Quindecim tropos seu modos musicos etiam CASSIODORUS statuit, in epistola ad BOETIUM (qui musicam *Latine* intulisse dici potest) nomine THEODORICI regis scripta, quæ est quadragesima libri II. totidem enumerat de artibus & disciplinis liberalium litterarum, cap. V. de *Musica*; sed tot usu ecclesiastico consecratos nusquam reperi. *Centuriatores Magdeburgenses* perhibent, qua fide seu auctoritate, me latet, *Gregorianos* musicos præter Dorium & Phrygium nullum in templa prius admisisse modum; CAROLUM autem M. animadvertentem, scripturæ quædam carminibus apta verba convenire tropis quoque cæteris, veluti Hypodorio, Hypophrygio & Hypolydio, arte istos etiam, sicuti & alios, in tonos octo commutatos introduxisse. At vero AURELIANUS *Reomensis* CAROLUM M. quatuor tonos octo illis, qui ab antiquis *Græcis* sunt assumpti, addidisse testatur. „Extitere etenim nonnulli, scribit c. VIII. *Disciplina musica*, cantores, qui quasdam esse antiphonas, quæ nullæ earum regulæ possent aptari, asseruerunt. Unde pius Augustus, avus vester CAROLUS, paterque totius orbis, quatuor augere iussit, quorum hic vocabula supertenantur inserta *ananno. noeane. nonannoeane. noeane*. Et quia gloriabantur *Græci*, suo ingenio octo indeptos esse tonos, maluit ille duodenarium adimplere numerum: tunc demum *Græci* possent ut nobis esse communes, & eorum habere contubernium philosophiacum *Latinorum*: & ne forte inferiores invenirentur gradu, ibidemque quatuor ediderunt tonos, quorum hic præscribere censui litteraturam. *Neno Teneano Noneano Annoannes*. Qui tamen toni modernis temporibus inventi tam *Latinorum* quam *Græcorum*, licet litteraturam inæqualem habeant, tamen semper ad priores octo eorum revertitur modulatio. Et sicuti quit nemo VIII. partes grammaticæ adimplere disciplinæ, ut ampliores addat partes, ita nec quisquam tonorum valet ampliare magnitudinem: quia nisi quis alterius

Certique
modi musici
diatonici ge-
neris.
T. I. Opp.
p. 36.
T. II. p. 557.
Centuria
VIII. c. VI.
p. 343.

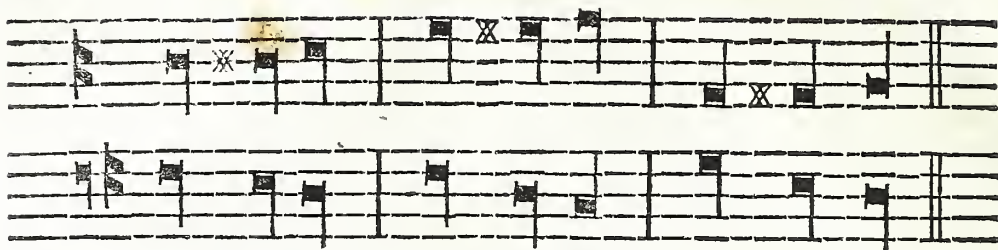
rius fecerit generis modulationem, prorsus nec tonorum poterit maiorem reddere magnitudinem. Quamobrem non necesse est priorum monumenta linguere Patrum, & illius incurrere sermonis (Sic) Ne transgrediaris terminos antiquos, quos posuerunt Patres tui: maxime cum usque ad hoc tempus, quo hi reperti sunt, omnis ordo tam *Romanæ*, quam *Gracæ* Ecclesiæ in antiphonis, responforiis, offerendis, communionibus per hos priores decurrerit tonos.“

Et ita quidem constanter rem inveni, apud omnes scriptores ac monumenta ad musicam ecclesiasticam spectantia. Nisi quis forte quatuor Parapteres, qui notantur ad calcem *de armonica institutione* HUGBALDI, pro singularibus tonis habere velit; cum tamen potius commixtio quædam sit tonorum: „Parapteres dicti (inquit) eoquod iter præparant descendendi in antiph. *Nenotenarsis* Parapter primus contingit tonum secundum, & intrat in versum, ut tonus secundus, & finit sicut tonus primus, ut est illud: *Miserere mei Deus. & A delicto*, & aliæ plures: *Anos* Parapter secundus contingit tonum quartum, & ibi finit. Hæ sunt antiph. *Quia mirabilia: Sede a dextris. Speret Israel. Omnis terra*, & aliæ plures. *Anage Tanenasis* Parapter tertius contingit tonum septimum, & finit in tono quarto Ant. *Rorate. Benedicta*. Erit enim *Aian Neagies* Parapter vero quartus contingit tonum octavum, sed non ascendit in alteram vocem, & mediocris in ipsum finitur, & parumper inveniuntur, nisi quatuor aut quinque antiphonæ. *Nos qui vivimus. In ecclesiis. Martyres Domini. Angeli Domini. Virgines Domini*.“ De exoticis eiusmodi nomenclaturis dicemus postea. Unus S. WILHELMUS *Hirsaugiensis* in opere suo de Musica obscure alicubi fundamentum attingere visus est duodecim tonorum, quos recentiori ætate quidam statuere sunt conati; quoad usum vero sacrum eosdem octo tonos retinet & describit laudatus S. WILHELMUS, quos cæteri ad unum omnes in genere diatonico syntono a *Græcis*, ut diximus, assumptos, eosdemque constanter retinent; tantum quod circa sæculum XI. *b* tonus superior dividi coeperit in quadratum & rotundum. „Quæ ambæ (inquit ODDO alius ab ODDONE *Chiniacensi*, quem citat nominatque reverendissimum abbatem in Enchiridio seu dialogo de Musica) pro una voce accipiuntur: & una dicitur nona prima, altera dicitur nona secunda, & utraque in eodem cantu regulariter non invenietur.“ Sic GUIDO *Aretinus* in Micrologi cap. 2. alterum heptachordum, seu ordinem tonorum medium describens: „In quibus tamen (inquit) inter *a* & *b* aliam *b* ponimus, quam rotundam facimus, alteram vero quadravimus ita *a b b c d &c*.“ Capite octavo eiusdem micrologi causam huius mutationis metum tritoni, ac usum in cantu toni quinti

quinti designat his verbis : „b. vero rotundum, quia minus est regulare, quod adiunctum vel molle dicunt, cum F. habet concordiam, & ideo additum est, quia F. cum quarta a se $\sharp$ tritono differente nequibat habere concordiam : utramque autem b $\sharp$ in eadem neuma non iungas. In eodem vero cantu maxime b. molli utimur, in quo F. f. amplius continuatur gravis & acuta, ubi & quandam confusionem & transformationem videtur facere, ut G. sonet protum, a. deuterum, cum ipsa b. mollis sonet tritum, unde eius a multis nec mentio facta est. Alterum vero $\sharp$ in commune placuit habere. Quod si ipsam b. mollem vis omnino non habere, neumas, in quibus ipsa est, ita tempera, ut pro F. G. a. & ipsa b. G. a $\sharp$ c. Aut si talis est neuma, quæ post D. E. F. in elevatione vult duos tonos & semitonium, quod ipsa b. mollis facit ; aut quæ post D. E. F. in depositione vult duos tonos, pro D. E. F. assume a. $\sharp$. c. quæ eiusdem sunt modi, & prædictas elevationes & depositiones regulariter habent. Huiusmodi enim elevationes & depositiones inter D. E. F. & a. $\sharp$. c. clare discernens, confusionem maxime contrariam tollit.“

VII. Memorabilis est MURATORII sententia dissert. XXIV. Antiquitatum *Italicarum* mediæ ævi : „Cantum ecclesiasticum fane (inquit) gravem & virilem, a GREGORII Magni tempore, imo & ante illum populus christianus audivit. Sed & musicam aliqualem chromaticam, & enharmonicam tunc in usu fuisse, eruditi viri ostenderunt.“ Nominaffet, vellem, viros hos eruditos. In scriptoribus mediæ ævi, qui de cantu ecclesiastico agunt, nihil ad rem occurrit. Velut aliud agendo, idque raro, genus chromaticum & enharmonicum attingunt ; neque uspiam a quoquam applicatio aliqua eorum generum fit ad cantum sacrum in ecclesia, qui, ut diximus, mere diatonicus fuit, quem nos planum & choralem appellamus. MARCHETUS *de Padua*, scriptor vergentis demum sæculi decimi tertii, cuius *Lucidarium in arte musicæ planæ* præ oculis habeo MS. ex bibliotheca *Ambrosiana*, tractat quidem de intervallis enharmonicis & chromaticis, sed quæ ad rem non sunt. Capite sexto tractatus secundi de diesi agit, quæ sit quinta pars toni, „puta cum aliquis tonus bipartitur propter aliquam consonantiam colorandam, supple tertiam, sextam, sive decimam tendendo ad aliquam consonantiam, quia prima pars toni sic divisi, si per ascensum fit, maior est, & vocatur chroma, pars vero, quæ restat, diesis dicitur, ut hic :

An etiam
chromatici
& enharmo-
nici ?
T. II. p. 356.

Quæ nempe pertinent ad musicam polyphonam, tunc primum magis colorari cœptam: quæ, siquidem nominari lubeat chromaticam, dicenda est chromatica sui generis a veteri illa apud *Græcos & Latinos* nempe diversa; enharmonica præsertim, cuius *MARCHETUS* duplex capite mox sequenti statuit semitonium, unum „quod continet duas dieses, quo quidem utimur in plano cantu. Diatonicum vero tres continet dieses, quo quidem non utimur in cantu plano, eoquod propter suam maioritatem excedet omnes consonantiarum proportiones, dissonantiam inde creans. Utimur enim eo in cantibus mensuratis. Huiusmodi autem semitonia sic ad invicem recognoscuntur, semitonium diatonicum est, quando fit permutatio b. rotundi in ♯ quadrum, aut econtra, propter ascensum & descensum.

Nam ab a. aucto ad primum b. scilicet rotundum est semitonium enharmonicum, quod, ut prædicitur, minus est. A primo b. ad secundum ♯, scilicet quadratum est semitonium diatonicum, quod dicitur maius &c. “
Hæc quantum absint a veteri illo genere enharmonico, ex scriptoribus Græcis a MEIBOMIO & WALLISIO editis palam fiet, simulque quantas, enharmonicum genus præsertim, in minutias intervallorum abierit, ut ob difficultatem iam quidem ante, quam in nostra sacra adhiberi posset, usu exciderit, teste MACROBIO in somnium SCIPIONIS; chromaticum autem ob suam molliciem apud ethnicos etiam male audiit. Quo magis nempe a diatonico abiit, præcipue chromaticum molle; nam chromaticum syn- tonum præ reliquis magis appropinquat generibus Diatonicis, & post illa solet

solet ordine disponi, ut loquitur MANUEL Bryennius in Harmonicis apud WALLISIUM Sect. XII. *Chromaticum*, scribit CICERO lib. I. Quæst. Tuscul. creditur repudiatum pridem fuisse genus, quod adolescentum remollescerent eo genere animi; Lacædæmones improbasse feruntur. Videtur tamen CICERO reliquias quasdam eorum generum sua ætate agnoscere. Quanto molliores, inquit, *delicatiores in cantu flexiones & falsæ voculae*, quam certæ & severæ: quibus tamen non modo austeri, sed, si sapius fiant, multitudo ipsa reclamatur.

Opp. Math.
T. III. pag.
439.

Lib. III. de
erat. n. 98.

VIII. Erat veteribus singularis ars *phonaſcia* dicta, ac THEOPHRASTO memorata, quæ penitus excidit; dictique *Phonaſci* formandæ vocis magistri. a) *Fauces dulci medicamine non colliniendas* cavisse S. HIERONYMUM, quibus psallendi in ecclesia officium est, iam Tom. I. memoravimus: quæque ex S. ISIDORO alii etiam afferunt scriptores, antiquos *pridie*, quam a cantandum erat, *cibis abstinuisse*: *psallentes tamen legumine in causa vocis assidue usos*; unde & cantores apud gentiles *fabarii sint dicti*. Apud RHABANUM Maurum de Institutione clericorum variat lectio eiusdem sententiæ in hæc verba: *Pallentia tantum legumina causa vocis sumebant*. Io. Bapt. DONIUS legendus de diætâ a medicis præscripta cantoribus, aptisque adhibendis medicinis: cuiusmodi quædam ex veteri codice bibliothecæ cæsareæ Vindobonensis exscripta, ad *pectus purgandum*, & *vocem clarificandam*, & *tussim sedandam electuario*, in collectione scriptorum de re musica dabimus curiosis. Usus eiuscemodi apud nostros etiam invaluisse, ex illis palam fit, quæ in dialogo duorum monachorum apud Ed. MARTENIUM Cisterciensis Cluniacensi obiicit, ac vitio vertit, a nobis iam T. I. p. 318. allata. *Illæ tennulæ, & eviratæ voces*, quas vos *graciles vocatis*, & *succo liquericii & sumtuosis electuariis acuire soletis*, quid sunt, nisi *oblectamenta aurium*, contra regulam interdictum. A proposito haud abest, quod Io. GERSON in doctrina pro pueris ecclesiæ Parisiensis præscribit: *Item prohibeantur a comestione nimia de mane, aut aliis horis, per quam impediri possent a conservatione vocis suæ, & regulam sobrietatis infringere*.

Cura vocis
medicamine
etiam præ-
servandæ,
aut diætâ.

pag. 220.
De ecclesi-
offic. lib. III.
c. 12.

Lib. II. c. 48.

De præstan-
tia musicæ
veteris, T. I.
p. 143.

T. IV. Opp.
p. 720.

IX. Quando ob gratiosam vocem adolescentulos castrandi usus in Occidente coeperit, nihil habeo, quod ad hoc medium ævum notem. Dubium non est, quin ex Oriente hæc corruptio venerit, quam in suis etiam improbat Theodorus BALSAMON, ut tamen prodatur contra veterem observantiam, communem eam suo tempore fuisse inter cantores: Nota,

Castratio vo-
cis causa.

Nomocan.
Tit. 1. c. II.
In can. 4. syn.

K 2

observat 7.

a) Vid. Marcellus DONATUS in SÜETONII August. c. 84.

observat ad canonem Trullanum, quod olim cantorum ordo non ex eunuchis solum, ut hodie fit, constituebatur, sed ex iis, qui non erant eiusmodi. Hinc accedit nimia, quam in Græcis schismaticis damnat HUBERTUS, in evehendis eunuchis ad ordinem hierarchicum facilitas, prævaricatioque *Niceni* canonis.

Contra muliebres voces ac choros, cantionesque ludicras, profanas &c.

T. VI. Conc. ed. Labb. p. 391.

Lib. I. l. c. 97.

T. VII. Conc.

Labb. ed. pag.

1251.

Ibid. p. 1261.

X. Illecebras vocis muliebris in ecclesia suspectas semper fuisse a prima ætate (nisi communi populi canentis voci iungeretur) nonnunquam iam notavimus T. I. p. 40. 317. Accedit, ut vel in ecclesia ipsa, vel circa ecclesias occasione festorum in ipso canendi genere peccaretur. Primum damnatur in concilio *Cabilonensi* an. 650. can. 19. iam supra allato; alterum in Capitularibus regum *Francorum*, ac Concilio *Moguntiaci* an. 813. reprobatur legimus can. 48. his verbis: *Canticum turpe ac luxuriosum circa ecclesias agere omnino contradicimus, quod & ubique vitandum est.* Id certe irreligiosum esse ubique etiam extra sacra, & homine christiano indignum merito existimatum est, ac damnatum præsertim in sacerdotibus eodem anno in Concilio *Turonensi* III. can. 7: „Ab omnibus, quæcunque ad aurium & ad oculorum pertinent illecebras, unde vigor animi emolliri posse credatur (quod de aliquibus generibus musicorum, aliisque nonnullis rebus sentiri potest) Dei sacerdotes abstinere debent: quia per aurium, oculorumque illecebras vitiorum turba ad animam ingredi solet. Histriorum quoque turpium, & obscœnorum insolentias iocorum, & ipsi animo effugere, ceterisque sacerdotibus effugienda prædicare debent.“

T. VIII.

Conc. Labb.

ed. p. 37.

Ibid. p. 112.

De eo vero, quod diximus modo, præter LEONIS IV. homiliam de cura pastoralis, officioque ac munere iam T. I. p. 317. citatam, gravissimus est canon Synodi *Romane* anni 826. trigessimus quintus in hanc sententiam: „Sunt quidam, & maxime mulieres, qui festis ac sacris diebus atque Sanctorum natalitiis, non pro eorum, quibus debent, delectantur desideriis advenire, sed ballando, verba turpia decantando, choros tenendo ac ducendo, similitudinem paganorum peragendo, advenire procurant. Tales enim si cum minoribus veniunt ad ecclesiam peccatis, cum maioribus revertuntur. In tali enim facto debet unusquisque sacerdos diligentissime populum admonere, ut pro sola oratione his diebus ad ecclesiam recurrant, quia ipsi, qui talia agunt, non solum se perdunt, sed etiam alios deprimere attendunt.“ Hæc sub EUGENIO II. ita constituta, confirmata sunt postea in altera synodo *Romana* sub LEONE IV. qui præterea in laudata primum homilia *carmina diabolica, quæ nocturnis horis super mortuos vulgus facere solet, & cachinnos quos exercet, sub contestatione Dei omnipotentis vitari vult.* Quæ iisdem verbis apud REGINONEM caventur

caventur in libello de ecclesiasticis Disciplinis. Huc etiam facit Concilii *Marciacensis* an. 1326. canon 23. „Firmiter duximus statuendum propter multos clamores, qui ad nos sæpe & sæpius proveniunt, quod in exequiis in ecclesia mortuis impendendis impedimenta complura proveniunt per amicos, cognatos, aliosque domesticos in ecclesia funere existente, cantilenas, lamentationes, ululatus, & altos clamores, vociferando, emittendo, & faciendo sonitus cum . . . & aliis instrumentis, vel quidquid divinum officium alias impediendo: idcirco, ut non sint in ecclesia lamentatrices, lugentes, magnis & altis clamoribus, vel quidquid aliud non faciendo propter hoc, quod divinum officium perturbetur, etsi contrarium acceptetur, cessetur a Divinis in dictis obsequiis, quamdiu duraverit impedimentum prædictum: & nihilominus prædicta impediens per ordinarios alias legitime puniantur.“ In capitulari synodi circa an. 744. a S. BONIFACIO habitæ *de compositoribus cantionum* sic statuitur: XIII. „Qui in blasphemiam alterius cantica composuerit, vel qui ea cantaverit, extra ordinem iudicetur. Nam lex huiusmodi præcipit exiliari.“ Fuit hoc ævo medio celebratissima cantio *Media vita*, de qua Tom. I. pag. 561. frequenter etiam imprecandi causa adhibita; etsi nihil minus in se, quin imo sacratissima Trisagii etiam contineat verba eiusmodi: *Media vita in morte sumus; quem querimus adiutorem, nisi te Domine, qui pro peccatis nostris iuste irasceris. Sancte Deus, Sancte fortis, sancte & misericors Salvator amarae morti ne tradas nos.*

T. XI Conc.
ed. Labb. P.
II. p. 1756.

T. I. Conc.
Germ. p. 55.

Nimia fuit hoc medio ævo licentia ex ingenio faciendi cantiones sacras tam in Oriente, quam in Occidente. Unde haud raro acerbissimæ ortæ sunt controversiæ ac bella, ut antiquius quidem habetur de ipsius *Trisagii* additione exemplum. Quo tamen non obstante magis sibi indulserunt *Græci* melodi in componendis suo Marte tropariis. Quin celebrem illum THEOPHYLACTUM patriarcham *Cyprianum* culpat *Georgius Cædrenus* in sua historia, quod sæcularia cantica in ecclesiam introduxerit. In capitulari *Amytonis Basileensis* apud nos episcopi statuitur decimo nono, ut aliud in ecclesia non legatur, aut cantetur, nisi ea, quæ auctoritatis divinæ sunt, & Patrum orthodoxorum sanxit auctoritas.

Cap. 9.

T. II. Conc.
Germ. p. 19.

Severam se imprimis in hac re contra prævaricatores exhibuit eodem sæculo nono *Lugdunensis* ecclesia, eiusque antistes AGOARDUS de correctione antiphonarii, contra AMALARUM, antea chorepiscopum *Lugdunensem*; ut constat ex epistola FLORI adversus eundem AMALARUM, in qua de eius antiphonario: *Protulit quoque, inquit, antiphonarium, vel*

Ibid. p. 68.

Num. 12.

Lib. I. de nu-
gis curia-
rum c. 6.

ut a se digestum, atque correptum: cui talia ex suo sensu inseruit, ut pro eius impudenti audacia frons legentis pudore ac rubore feriat. Ubi etiam graviter invehitur in scenicas modulationes, theatralesque sonos in ecclesiis perstreptantes. Quibus tamen haud obstantibus in peius semper res abiit, immutata postea musica, uti sua ætate, sæculo nimirum duodecimo, corruptam vehementer incescit Io. Sarisberiensis, ac perstringit musicam disciplinam ad Dei laudem institutam. „Hic est enim (inquit) usus musicæ aut solus, aut præcipuus. Phrygius vero modus, & cætera corruptionis lenocinia sanæ institutionis non habent usum, sed produnt malitiam abutentis. Dolet igitur & ingemiscit species laudabilis disciplinæ, se ab alieno vitio deformari, & quod facies meretricis facta est ei, quæ viriles quoque animos accendere consueverat ad virtutem. Amatoria bucolicorum apud viros graves esse, fuerat criminis; nunc vero laudi ducitur, si videas graviore amatoria, quæ ab ipsis dicuntur elegantius stulticia, personare. Ipsum quoque cultum religionis incestat, quod ante conspectum Domini, in ipsis penetralibus sanctuarii, lascivientis vocis luxu, quadam ostentatione sui, muliebribus modis notularum, articulorumque cæsuris, stupentes animulas, emollire nituntur.“

Laudat postea quemdam venerabilem virum, circiter septingentarum monialium patrem, qui hanc monasteriis suis præscripserit legem: „Ut omnia earum cantica, totius melicæ pronuntiationis exuant modos, & ut sola psalmorum & laudum sint significativa pronuntiatione contentæ. Suspecta equidem fuit sancto viro voluptati cognata mollities, eoquod voluptas parens libidinum sit. Quid? quod hæc ipsa quotidianorum conviviorum malitiam acuit; ac si venena, nisi toxicata sint, nocere non possint? Igni stipulam addere, oleum camino, serpentem toxicare, nonne dementia est? Licet rerum vitia obtegantur velo verborum, quorum eadem substantia est, nulla profecto differentia est. Quæ apud Græcos coëpulationis aut compotationis censentur nomine, convivia nominantur. Coëtus siquidem conviventium, quam coëpulantium aut compotantium venerabilior est. Convivia vero nonne per se satis infaniunt, nisi carminibus excitentur?“ Videntur alicubi tunc iam moniales ad mensam etiam musicis luisse modis; aut certe alias suspectam reddit musicam convivalem allato etiam prophetæ ISAÏÆ V. 11. &c. loco, atque infelicis regis Babiloniæ BALTASAR exemplo terret.

Pro Cantoribus præcepta.

XI. De cantorum ordine & functionibus egimus tum libro primo, quoad primam ecclesiæ ætatem p. 32. &c. cum integro capite secundo a p. 290.

p. 290. libri secundi, parte prima T. I. quod ad medium ævum attinet. Mos inolevit hac media ætate, ut in matricula, seu tabula notarentur, quibus aliquid peculiare ad cantandum in ecclesia committebatur. *Quis epistolam, quis evangelium, quis graduale, quis invitatorium cum VENITE per totam cantare septimanam*, ut præscribitur in statutis D. PETRI *Albanensis* episcopi, apostolicæ sedis legati super diversis ordinationibus ecclesiæ, scil. *Leodiensis*: „Præterea in eadem matricula, seu tabula scribetur „ante horam Primæ, qui in craftino responsoria cantare debeant, & qui „legere lectiones.“ Ex clericis etiam non indiscriminatim admissi ad cantandum, sed qui apti essent, ut postea cavetur: „Præterea, quia sicut „intelleximus, ex multitudine clericorum passim chorum intrantium, di- „vinum officium turbatur potius, quam iuvetur; ordinamus, ut nisi per „cantorem chorum de cætero nullus intret, exceptis clericis canonicorum, „qui cum habitu honesto intrabunt, & tales eligantur per cantorem, qui „honestum habitum habeant, & in aliquo chorum iuvare sciant. Chorus „per duos canonicos servetur continue, sicut est in ecclesia ordinatum, & „in solemnibus per cantorem, & alios, sicut fieri consuevit.“

T. III. Conc.
Germ. p. 580.

Ibid. p. 585.

Facit huc titulus synodi *Tridentinae* anni 1336. *de regimine chori in solemnibus & festivis diebus*. Ubi sic legitur: „Insuper nullus de inferioribus præbendatis responsoria dicere audeat, sive ante aliquem (cantum aliquem) incipere, nisi de licentia Mansionarii, vel alterius ipsorum, seu ebdomadarii, si abessent, vel aliorum administratorum licentia cappitorum.“ Recte editori lectio *cappitorum*, quam in alio codice MS. reperit, præferenda videtur, qua amictus cappa significatur, laudato *Du-Cangii* glossario, cui cappæ chorales ex sunt, quibus clerici vel sacerdotes in choro utuntur. a) Aliæ sunt hæ cappæ ab illis, quarum T. I. p. 324. &c. de vestibus cantorum agendo meminimus. Solent etiamnum in *Gallia* nonnunquam gestare cantores cappas, quas usus communis pluvialia vocat, quæ olim cappis, seu capuciis erant instructa.

Ibid. T. IV.
p. 641.

Pag. 652.

a

Quod

2) In citatis mox statutis Domini PETRI, *Albanensis* episcopi talis præscribitur habitus T. III. Conc. *Germ.* p. 579. „Superpellicium & cappam nigram choralem a festo omnium Sanctorum usque ad Pascha: & a Pascha usque ad festum omnium Sanctorum superpellicium sine cappa habebunt, nisi debilitas aut infirmitas aliquem super hoc excusaret: & tunc causa necessitatis possent in æstate cappas in

choro portare, exceptis diebus Dominicis & festivis, quibus sit omnibus habitus uniformis. Qui vero pro necessitate prædictis diebus Dominicis & festivis esse non poterunt sine cappa, in secretario ecclesiæ, vel in aliquo loco prope altare poterunt audire Divina, dum tamen ab illis, qui erunt in choro, directe non videantur aperte.“

T. I. Conc.
Germ. p. III.

Quod ad medium hoc ævum attinet, eo quidem apud nos peculiaris psalmistarum, seu cantorum cessavit ordinatio, prout ex concilio *Carthaginensi* IV. in Sacramentario *Gelasiano* legitur; ac prima etiam ætate promiscua fuit cum lectoribus in Occidente denominatio, functioque, *ut tamen lectores in ecclesia in habitu saculari ornati non psallant*, ut præscribitur in concilio *Bracarensi* II. an. 563. c. 11. Id deinceps adeo repeti necesse haud fuit, quando psalmodiæ cantus semper magis magisque communis clericorum functio facta fuit, præsertim autem canonicorum; prout appellari cœperunt, hodieque nomen retinent, qui choro, sacræque psalmodiæ cantui præprimis sunt addicti. Quibus *CHRODEGANGUS Metensis* episcopus an. 762. scripsit regulam, in ea tamen peculiare caput *L. de Cantoribus*, sic inquit: „Studendum summopere cantoribus est, ne donum sibi divinitus collatum vitiis fœdent, sed potius illud humilitate, & sobrietate, & castitate, & cæteris sanctarum virtutum ornamentis exornent: quorum melodia animos populi circumstantis ad memoriam, amoremque cœlestium non solum sublimitate verborum, sed etiam suavitate sonorum, quæ dicantur, erigat. Cantorem autem, sicut traditum est a sanctis Patribus, & voce & arte præclarum, illustremque esse oportet; ita ut oblectamento dulcedinis animos incitet audientium &c. Cantores itaque non propter donum sibi collatum se cæteris superbiendo præferant, sed humiliter socios exhibeant. Et providendum est illis, quando temperate, quando submisse divinum agatur officium; scilicet, ut secundum numerum clericorum, & officii qualitatem, & temporis prolixitatem tantum protendant, & voces moderentur cæterorum. Sonum etiam vocalium litterarum bene, & ornate proferant. Hi vero, qui huius artis minus capaces sunt, donec erudiantur, melius convenit, ut fileant, quam cantare volendo, quod nesciunt, aliorum voces dissonare compellant.“ Palam est, hæc ad eos pertinere cantores, qui dirigunt in choro cantum, atque etiam extra chorum rudes in cantu erudiebant, unde *Arda. p. 510.* sequitur: *Constituantur interea seniores fratres, probabilius scilicet vitæ, qui tempore statuto vicissim cum schola cantorum sint, ne hi, qui discere debent, aut otio vacent, aut inanius & supervacuis fabulis instent.*

Ad verbum hæc repetuntur cap. 137. Concilii *Aquisgranensis* an. 816. libro primo, qui est *de institutione Canonicorum*, ubi mox cap. 3. de lectoribus hæc ad rem præscribuntur: „Porro vox lectoris simplex erit, & „clara ad omne pronuntiationis genus accommodata, plena succo virili, „agrestem, & subrusticum effugiens sonum: non humilis, nec adeo „sublimis, non fracta, non tenera, nihilque fœmineum sonans, neque

33 cum

„cum motu corporis, sed tantum cum gravitatis specie. Auribus enim, & cordi consulere debet lector, non oculis: ne potius ex se ipso exspectatores magis, quam auditores faciat.“ Præfixum est ISIDORI, ut plerumque, nomen, qui lib. VII. Orig. cap. 12. ita nihilominus lectores a psalmistis distinguit: „Lectores a legendo, & psalmistæ a psalmis canendis vocati: illi enim prædicant populis, quid sequantur; isti canunt, ut excitent ad compunctionem animos audientium.“ Libro II. c. 12. *De Officiis* prolixè de psalmistis agit his inter alia verbis: „Psalmistam autem & voce & arte præclarum, illustremque esse oportet, ita ut ad oblectamenta dulcedinis incitet mentes auditorum. Vox autem eius non aspera, non rauca, non dissonans, sed canora erit, suavis, liquida, atque acuta, habens sonum & melodiam sanctæ religioni congruentem; non quæ traducem exclamet artem, sed quæ christianam simplicitatem in ipsa modulatione demonstret; nec quæ musica vel theatri arte redoleat, sed quæ compunctionem magis audientibus faciat.“ Eadem iisdem verbis apud RHABANUM *Maurum* leguntur, tantum quod loco *traducem exclamet artem*, rectius habeatur *tragicam* &c. Silentio prætereo alia huiusmodi cantoribus haud abs re cumulata monita, quorum proclive semper ad vitium habitum fuit ingenium: veluti etiam ATHENÆUS heroicis tantum temporibus singulare existimavit, quod frugi essent: *Fuit autem*, inquit, *eo sæculo modestum cantorum genus, & philosophica prorsus morum integritate.* Passim a nostris vanitas cantorum in demulcendis auribus, & suis & alienis, inanique modulatæ vocis voluptate titillandis, est animadvertenda: *Et ob hoc*, inquit S. AGOBARDUS, in suo antiphonario, *ventosi & inflati incedunt.*

Lib. II. de
Instit. Cleric.
c. 48.

Lib. I. c. 11.

XII. Opus fuit hoc medio ævo etiam contra mimos & ioculatores cavere in cantu & musica sacra. In concilio *Trevirensi* an. 1227. præcipitur: *ut omnes sacerdotes non permittant Trutannos, & alios vagos scholares, aut Goliardos cantare versus super SANCTUS, & AGNUS DEI, aut alias in missa vel divinis officiis: quia ex hoc sacerdos in canone quam plurimum impeditur, & scandalizantur homines audientes.* De vagis scholaribus est titulus concilii *Salisburgensis* an. 1274. decimus sextus. De *Goliardis* vero & *Trutannis* complura videmus apud Du-CANGIUM in glossario ad scriptores mediæ & infimæ latinitatis, quique illud supplevit, CARPENTIER. BONIFACIO VIII. damnantur etiam sexto Decretal. lib. III. Tit. I. c. un. de vita & honestate clericorum, *clerici, qui clericalis ordinis dignitati non modicum detrahentes, seu ioculatores, seu goliardos faciunt, aut bufones.* In concilio apud *Castrum Gonterii*, a *Turonensi* archiepiscopo MART. GERBERT. DE MUSICA ECCL. T. II. L. II. P. II. L chi-

Contra mimos & ioculatores.
T. III. Conc.
Germ. p. 532.

Ib. p. 642.

T. XI. Conc. Ed. Labb. p. 442. chiepiscono & suffraganeis an. 1231. celebrato, statuitur, quod clerici *ribaldi, maxime qui Goliardi nuncupantur, per episcopos & alios ecclesiæ prælatos præcipiantur tonderi vel etiam radi: ita quod non remaneat in eis clericalis tonsura.*

Ludi sacri.

T. III. script. rer. Brunswic. p. 311.

Thef. Anecd. T. II. P. III. pag. 1869. Ibid. p. LII.

XIII. Quæ de *Goliardis* modo diximus, in memoriam nobis revocant ludos sacros varii generis, medio ævo celebrari solitos. Narrat *SURIUS* ad diem septimum *Aprilis*, *S. ALBERTUM* monachum, cum adhuc sæcularis audiret minum quendam, vitam & conversionem *S. THEOBALDI* musice decantantem, tanta repente gratia divinitus compunctum fuisse, ut inde cœperit magna vivere sanctitate. In annalibus *Corbeiensibus* apud *LEIBNITUM* hæc ad an. 1265. leguntur: *Iuniores fratres in Heresburg sacram habuere comædiam de IOSEPHO vendito & exaltato, quod vero reliqui ordinis nostri Prælati male interpretati sunt.* Edidit nihilominus *P. Bern. PEZIUS* ex MS. *Tegernseensi* ludum paschalem de adventu & interitu antichristi, in scena sæculo duodecimo exhibitum, atque dissertatione *Isagogica* in suis itineribus se eiusmodi ludorum paschalium plura deprehendisse exempla memorat. Insigne ex his in codice *Claustro-Neoburgensis* canonice quingentorum annorum notat, in quo resurrectionis dominicæ historia pereleganti ac pio dramate proponitur. Incipit in hunc modum: „Primo producat *PILATUS* cum responso: *Ingressus* „*Pilatus*. Et fedeat in locum sibi prædeterminatum. Post hæc. . . pontifices cantant *O Domine recte meminimus, quod a turba sæpe audimus, seductorem consuetum dicere, post tres dies volo resurgere.* Respondet *PILATUS*, sicut mihi dictat discretio &c. In fine: Et populus univ ersus iam certificatus de Domino, cantor sic imponit: *Christ der ist* „*erstanden* &c.“ Refert porro ex vita venerabilis *WILBURGIS reclusæ*, a se an. 1715. edita, quod, ubi „quadam nocte Dominicæ resurrectionis, „cum in monasterio (*Florianensi*) ludus paschalis tam a clero, quam a „populo ageretur, quia eidem non potuit corporaliter interesse, *virgo* „*Christi cœperit desiderare*, ut ei Dominus aliquam specialis consolatio- „nis gratiam per resurrectionis suæ gaudia largiretur.“ Erat penes monasterium nostrum MS. iam ultimo eius incendio an. 1768. flammis absumtum, in quo historia trium magorum magna celebritate ludo exhibebatur, ad quam primores vicinæ nobilitatis comitum de *Lupfen*, *Furstenberg* &c. actores concurrebant. Passim quoque ad hæc usque tempora Christi nativitas & passio agi consuevit.

Erant vero medio ævo tria potissimum festa proxima natali Domini, in quibus ludi agebantur diaconorum, presbyterorum, & puerorum, in festo SS. STEPHANI, IOANNIS *Evangelistæ*, & *Innocentium* (de quibus pluribus agemus in veteri Liturgia *Alemannica*) iam ab INNOCENTIO III. anno 1210. vetiti; uti legere est in Decretal. GREGORII lib. III. Tit. I. *de Vita & honestate Clericorum* c. 12. in hæc verba: „Interdum ludi fiunt in ecclesiis theatrales, & non solum ad ludibriorum spectacula introducuntur in eis monstra larvarum, verum etiam in aliquibus festivitibus diaconi, presbyteri, ac subdiaconi infantiæ suæ ludibria exercere præsumunt.“ Ex concilio *Parisiensi*, duobus post annis celebrato, colligitur, etiam monachos & moniales eiusmodi ludis indulgisse. Sic vero habet P. IV. cap. XVI. *A festis vero follorum, ubi baculus accipitur, omnino absterneatur. Idem fortius monachis & monialibus prohibemus.* *Videtur hic imprimis ludus indigitari, in festo Innocentium fieri solitus, puerorum cum baculo pastoralis, seu pedo episcopali: de quo concilium Salisburgense an. 1274. hunc habet canonem 17. „Ad hæc quidam ludi non xii, quos vulgaris elocutio Eptus puor. (q. Episcopatus puerorum) appellat, in quibusdam ecclesiis exercentur adeo insolenter, quod nonnunquam enormes culpæ & damna gravia subsequuntur. Ex ipsis hos ludos in ecclesiis, & a personis ecclesiasticis de cætero fieri prohibemus, nisi forte parvi sexdecim annorum & infra fuerint, qui huiusmodi ludos exercent, quibus alii seniores ipsis nullatenus se immisceant, aut intersint.“ Inscriptio, seu titulus de episcopis puerorum manifestat, quid verborum illa contractio innuat. Habebant quippe proprium episcopum, chororum regebant cum proprio cantore, cui in ecclesia S. MARTINI Turronensis, teste Ed. MARTENIO, locum & baculum cedebat cantor presbyterorum, cum ad illum cantici Magnificat. versiculum Deposuit potentes. devenissent: chori sedes occupantes, antiphonas & responsoria canebant. Nescio an alicubi etiam, quam in Anglia, magis adhuc ridiculi, indecentes, importunique ludi obtinuerint, qui prohibentur in concilio Wigornienfi an. 1240. c. 55. De vigiliis circa corpora defunctorum hac sententia: „Quod etiam idem statuit in choreis, & cantilenis, sæcularibus ludis, & aliis turpibus & fatuis declinandis, in vigiliis, quæ fiunt circa corpora mortuorum, præcipimus inviolabiliter observari: nec ad dictas vigiliis aliqui veniant, nisi causa devotionis, & qui ab huiusmodi... voluerint abstinere.“*

T. XI. Conc.
edit. Labb.
P. I. p. 79.

Ibid. p. 1004.

De ant. eccl.
discip. c. 13.

T. XI. Conc.
ed. Labb. P. I.
p. 589.

XIV. Excidit hic animo illud *Eccli XXII. 6. Musica in luctu importuna narratio*, dum forte ludrica hæc ad leniendum dolorem opportuna esse

Effectus musicæ, ac piarum cantionum.

esse putabantur. Ea tamen causa fuerit, quod aliquid moderatius primum indultum fuerit, donec nimium, ut plerumque fit in rebus humanis, excederetur. Semper enim mirus habitus fuit musices effectus. „Assentior PLATONI (ait CICERO lib. 2. de Leg.) nihil tam facile in animos teneros, atque molles influere, quam varios canendi modos: quorum dici non potest, quanta sit vis in utramque partem; namque & incitat languentes, & languefacit excitatos; & cum remittit animos, tum contrahit.“ ARISTOTELES hic aliquem *furorem divinum* agnoscit, lib. VIII. Polit. c. 7. „Ope autem, inquit, sacrorum cantuum videmus quosdam, cum usi fuerint cantibus, qui vim habent animum deliniendi, sedatos & compositos, tanquam nactos medicinam & purgationem.“ Ex nostris etiam attigerunt stupendos, quos veteres narrant, musices effectus, veluti CASSIODORUS lib. II. variarum epist. 40. BOETIUM citat *Petrus* ABAELARDUS lib. I. Theologiæ christianæ, musices vim deprædicans apud Ed. MARTENIUM: „Nihil quippe est, quod ita oblectet, & nimia sui suavitate alliciat animos, sicuti melodia. Nihil est ita primum ad eos componendos, vel commovendos, vel pacandos, ut iuxta illud primi capituli *Boëtianæ* musicæ scirent philosophi, quod nostra tota animæ corporisque compago musica coaptione coniuncta sit: adeo quod, ut iracundias, insaniasque melodia sedaret, & gravissimarum infirmitatum dolores curari animadvertarent, atque efficerent.“ Pluribus tum rem agit exemplis, quæ passim circumferuntur; ad nos vero nihil attinent. Unum est, quod ad hanc ætatem, neque tamen ad nostrum institutum, pertinet ERICI, *Daniæ* regis, exemplum, ope citharœdi in *furorem* acti, uti ex *Saxone Grammatico* narrat CAUSINUS, & alii passim.

Apud Con-
ving. T. III.
Opp. p. 716.

T. V. Thef.
novi Anecd.
p. 1179. A.

Vid. Io. Bapt.
Martini Sto-
ria della
musica. T. II.
diff. 3.

T. III. Mo-
num. Eccl.
Gr. p. 80.
T. VI. Bibl.
PP. Colon.
p. 265.

Alii prorsus sunt, quos habere debet cantus & musica sacra effectus. Gravis equidem est EVAGRII sententia apud COTELERIUM: *Magnum quidem est sine distractione orare; sed maius est psallere sine distractione.* At *Qui Deum diligunt*, sunt verba Io. CLIMACI scilicet gr. 15. ad *hilaritatem* & *divinam dilectionem*, atque ad *lacrimas*, & *ex mundanis*, & *ex spiritualibus canticis ac melodiis excitari solent; qui vero voluptatibus addicti sunt, sibi colligunt materiam perditionis.* Idem vero gradu 13. *funestos acediae effectus enumerans, Est, inquit, psalmodia invalida, in oratione imbecillis, in ministerio ferrea, in opere manuum impigra, in obedientia improba.* In vita S. ANSBERTI, monachi & episcopi Rothomagensis, legitur, eum musicam etiam profanam ad cœlestia erexisse, cum adhuc laicus in aula regis diversa musica instrumenta audiret; dicebat enim sibi: „O bone conditor! quale erit te diligentibus canticum indeficiens in „cœlestibus audire angelorum: quamque suave & delectabile Sanctorum „choris

„choris concinentibus interessè! si tantam mortalibus præbes industriam, „ut peritia artis, ac suavitas cantilenæ provocet animos audientium, ut „te Deum creatorem omnium devote collaudent!“ S. BERNARDUS de *T. II. Opp. p. 867.* modo bene vivendi ad fororem: „Bonum est (inquit) semper orare Deum mente. Bonum est, etiam cum sono vocis, & hymnis, & psalmis, & canticis spiritualibus glorificare Deum. Sicut orationibus iuvamur, ita psalmorum modulationibus delectamur. Usus cantandi consolatur tristia corda. Cantus in ecclesia mentes hominum lætificat, fastidiosos oblectat, pigros sollicitat, peccatores ad lamenta invitat; nam quamvis dura sint corda sæcularium hominum, statim ut dulcedinem psalmorum audierint, ad amorem pietatis convertuntur. Sunt multi, qui suavitate psalmorum compuncti peccata sua lugent. Oratio tantummodo in hac vita effunditur in remissionem peccatorum, psalmorum autem decantatio significat perpetuam laudem Dei in æterna gaudia.“ *Multi, inquit S. ISIDORUS Hispalensis, reperiuntur, qui cantus suavitate commoti sua crimina plantant. c. 7.* *Lib. III. sent. c. 7.* gunt, atque ex ea parte magis flectuntur ad lacrimas, ex qua psallentis insonuerit dulcedo suavissima . . . Cuius operis ministerium quicumque fideliter intentaque mente exequitur, quodammodo angelis sociatur. Idem *Lib. I. de offic. eccl. c. 5.* tamen alibi propter carnales in ecclesia, non propter spirituales, consuetudinem esse institutam canendi vult: ut qui a verbis non compunguntur, suavitate modulationis moveantur . . . omnes enim affectus nostri pro sonorum diversitate vel novitate, nescio, qua occulta familiaritate excitantur magis, cum suavi & artificiosa voce cantantur.

Iam meminimus S. HILARII *Arelatensis*, cuius in elogio *HONORATUS Massiliensis* hæc inter alia habet: *Qui cum psalmorum modulatione flumina lacrimarum iunxisti.* Sic S. ADELARDUS abbas *Côrbeiensis*, ut in eius gestis apud BOLLANDUM legitur, cum dulciorem musicam inter divina officia audiret, a lacrimis sibi temperare non poterat. OSBERTUS in vita *DUNSTANI*, archiepiscopi *Cantuariensis* narrat, sanctum adhuc adolescentem, & se & alios musicis modulis a turbulentis mundi negotiis avocasse, & in meditationem cœlestis harmoniæ erexisse. Ven. BEDA monachi *Angli* *Lib. IV. hist. c. 24.* meminit, qui cœlesti quodam afflatu extemporanea fundebat carmina de rebus ad religionem spectantibus, eaque ipsemet modulabatur: cuius carminibus multorum sæpe animi ad contemptum sæculi, & ad appetitum sunt vitæ cœlestis accensi. Id de S. ADHELMO constat, nec non S. AUGUSTINO & sociis *Angliæ* apostolis, eos sacris cantionibus usos esse ad conciliandos religioni pietatique animos: quod etiam de S. ADELBERTO *Pra-genfi* memoravimus. Legitur apud BOLLANDUM S. LADISLAUS, ex *Or-* *T. I. Maii ad diem 4.* dine *Minorum*, piis cantilenis delectatus, hymnos & carmina, certis li-

gata numeris, & rhythmico concentu conclusa, latino & vernaculo idiomate in ecclesia ante & post concionem, & in scholis cani & addisci curasse. Quam rem auctor vitæ *optimam inventu, sanctam successu, eventu etiam fructuosam & utilem* deprædicat.

Divinam
psalmodiam
qualem esse
voluerint
sacrorum
præsules.

XV. Id vero præprimis curæ fuit ecclesiæ præfulibus, ut officium divinæ psalmodiæ in ecclesia recte & ordinate fieret: quam in rem in suis conventibus studiose egerunt, articulatimque, quæ ad rem sunt, præscripserunt in utraque ecclesia occidentali, & orientali: ubi statim occurrit canon LXXV. *Trullanus*, concilii, quod *quinisextum* etiam vocari solet, eoquod coactum fuerit an. 692. ad canones conciliorum generalium quinti & sexti supplendos. Est vero hic ad rem canon: *Eos, qui in ecclesiis ad psallendum accedunt, volumus, nec inordinatis vociferationibus uti, & naturam ad clamorem urgere, nec aliquid eorum, quæ ecclesiæ non conveniunt, & apta non sunt, adsciscere, sed cum magna attentione, & compunctione psalmodias Deo, qui est occultorum inspector, offerre. Pios enim & sanctos fore filios Israel, sacrum docuit oraculum. Hodieque apud Græcos, quos sæpe psallentes audiavi, indiscriminatim maiorem vocis concinnitatem moderationemque audire est, quam apud nos in Occidente; unde etiam magis præcavendum fuit ab inordinatis vociferationibus. In concilio Cloveshoviæ in Anglia an. 747. celebrato canone 12. sancitum est: „Ut presbyteri sæcularium poetarum modo in ecclesia non „garriant, ne tragico sono sacrorum verborum compositionem ac distinctionem corrumpant, vel confundant, sed simplicem sanctamque „melodiam secundum morem ecclesiæ sectentur: qui vero id non est „idoneus assequi, pronuntiantis modo simpliciter legendo, dicat atque „recitet, quidquid instantis temporis ratio poscit; & qui episcopi sunt, „non præsumant &c.“ Ex sequenti canone 15. colligitur, in cantilena horarum canonicarum a monasteriis normam esse assumptam iuxta ritum & præscriptum *Romanæ Ecclesiæ*: „Ut septem canonicæ orationum diei „& noctis horæ diligenti cura cum psalmodia & cantilena sibi convenienti observentur, & ut eandem monasterialis psalmodiæ parilitatem ubique sectentur, nihilque, quod communis usus non admittit, præsumant cantare aut legere, sed tantum quod ex sacrarum scripturarum „auctoritate descendit, & quod *Romanæ Ecclesiæ* consuetudo permittit, „cantent vel legant, quatenus unanimes uno ore laudent Deum.“ Idem apud nos dici potest de regula *Canonicorum CHRODEGANI*, ex qua paullo ante, quod cantores spectat, retulimus, nunc quoad psalmodiam reliquum profecuturi ex eodem cap. L. „Psalmi namque in ecclesia non „cursim,*

T. I. Conc.
Germ. p. 111.

„ cursum , aut in excelsis , atque inordinatis , seu intemperatis vocibus ,
 „ sed plane & lucide cum compunctione cordis recitentur : ut & recitan-
 „ tium mens illorum dulcedine pascatur , & audientium aures illorum
 „ pronuntiatione demulceantur : quoniam quamvis cantilenæ sonitus in a-
 „ liis officiis excelsa soleat fieri voce , in recitandis tamen psalmis huius-
 „ modi vitanda est vox.“ Sequens canon quinquagesimus primus in ea-
 dem versatur materia , uti etiam canones 133. & 137. concilii *Aquisgra-*
nenfis an. 816.

Quod vero ad monasticos coetus attinet , peculiaria decreta a san-
 cta synodo in *Francia* an. 803. sunt edita , quæ ad præsens argumentum
 sic habent: *Psalmi ordinate , absque ulla festinatione , divisionibus in ver-*
sibus custoditis , psallantur &c. Pertinet huc etiam constitutio BENEDICTI
 P. XI. *Quod in ecclesiis , monasteriis , sive locis aliis conventualibus , cum*
modestia , humilitate , & devote , horis nocturnis & diurnis , ad divina
officia universi & singuli canonici studeant convenire , ipsaque non trans-
currendo , aut syncopando , sed tractim , & distincte psallant , & celebrent ,
ac devote. Prætereo alia eiusdem sententiæ Pontificum & conciliorum de-
 creta ; etsi non frustra hodie iterum inculcentur , atque gravis etiam illa
 concilii *Rothomagensis* querela haud abs re repetatur , mox primo capitulo
 sub eodem Pontifice BENEDICTO XI. an. 1335. facta : „ Primo , quia ple-
 rumque cathedralium ecclesiarum , & collegiatarum sæcularium & regula-
 rium ecclesiarum personæ (quæ in puritate conscientiæ , & animi devo-
 tione , sacrificium laudis Altissimo , cuius , utpote peculiaris populus , sunt
 mancipati obsequiis , iugiter offerre deberent) sacra Missarum solemnias ,
 aliasque horas canonicas , transcurrente , & syncopando , variaque & o-
 tiosa , & inhonesta intermiscendo colloquia , & multipliciter alias inde-
 vote psallere non verentur ; tarde quoque ad ecclesias conveniunt , & ad
 chorum , & inde absque causa rationabili , sed currendo potius post suas
 voluntates illicitas , non expletis divinis officiis , discedendo : ideo sta-
 tuit præsens concilium , quod constitutio super his edita in concilio ge-
 nerali *Viennensi* , quæ sic incipit : *Gravi nimirum &c.* (*Item concilium*
præcipit) inviolabiliter observetur &c. “

T. I. Cone.
Germ. p. 379.

lb. T. XI.
P. II. pag.
1831.

Ibid. p. 1836.

Clement. de
celebratione
Missarum.

XVI. Conspirant huc omnes , qui de divinis officiis scripserunt me-
 dio hoc ævo. S. ISIDORUM *Hispalensem* , & RHABANUM *Maurum* iam
 audivimus. *Absit* , inquit AMALARIUS , *ut musica vigorem christiani ani-*
mi in molliem caducam possit convertere , quod genus etiam ipsi gentiles
vitabant. Quibus vero id incumbebat muneris , exemplo potissimum &
 facto id agebant.

Sanctique
Doctores.
De eccl. offic.
L. III. c. II.
AMALA-
RIUS.

Inter

S. BERNARDUS.

Inter tot scriptores, quos edemus, de re musica, promotoresque ecclesiastici cantus, unum præcipue nominamus S. BERNARDUM, de quo alio loco exponemus, quantum ille in ordinando cantu sui ordinis, correctioneque antiphonarii, præstiterit, eo successu, ut ipse in vita S. MALACHIÆ vir tantæ humilitatis nihilominus fateatur, eundem virum sanctum *plurimum sese illo cantu delectari* dixisse, quem in monasterio *Clarevallensi* audierat. Audiamus vero, quomodo suos hortetur, ut canant, & divinis pu-

Serm. 47. in
Cant. n. 8. 1

re semper & strenue intersint laudibus: „Strenue quidem, ut sicut reverenter ita & alacriter assistatis, non pigri, non somnolenti, non ociosantes, non parcentes vocibus, non præcidentes verba dimidia, non integra transilientes, non fractis & remissis vocibus muliebre quiddam balba de nare sonantes; sed virili (ut dignum est) & sonitu & affectu voces sancti spiritus depromentes.“ Idem sanctus abbas ad GUIDONEM abbatem & fratres *Arremacenses*, rogatus, ut officium de S. VICTORE componat, „cantus ipse (inquit) si fuerit, plenus sit gravitate, nec lasciviam refonet, nec rusticitatem. Sit suavis, ut non sit levis: sic mulceat aures, ut moveat corda. Tristitiam levet, iram mitiget, sensum litteræ non evacuet, sed fœcundet. Non est levis iactura gratiæ spiritualis, levitate cantus abduci a sensuum utilitate; & plus sinuandis intendere vocibus, quam insinuandis rebus.“

T. I. ed. Maur.
siana p. 337.

ANONYMI.

T. V. p. 357.

Auctor de interiore domo seu de conscientia ædificanda, inter opera S. BERNARDI cap. 28. egregie etiam in eandem rem scribit: „Sunt quidam voce dissoluti, qui vocis suæ modulatione gloriantur... tumentes elatione aliud cantant, quam libri habeant: tanta est levitas vocis, forsitan & mentis. Cantant, ut placeant populo, magis quam DEO. Si sic cantas, ut ab aliis laudem quæras, vocem tuam vendis, & facis eam non tuam sed suam.“ Habentur præterea inter opera S. BERNARDI a MABILLONIO edita T. V. p. 319. Meditationes piissimæ de cognitione humanæ conditionis, quæ S. BERNARDO in omnibus fere Msc. tribuuntur, & quidem sæpe de interiore homine inscriptæ. Extant nihilominus apud *Hugonem* VICTORINUM sub titulo libri quarti de anima, quamquam nec illius esse videantur MABILLONIO; nec BERNARDO indignæ. Sic vero se c. 10. accusat asceta ille, quisquis est: „Sæpe ad sacrum mysterium vocem meam fregi, ut dulcius cantarem: magis delectabar in vocis modulatione, quam in cordis compunctione. Deus vero, cui non absconditur, quidquid illicitum perpetratur, non quærit vocis lenitatem, sed cordis puritatem. Nam dum cantor mulcet populum vocibus, Deum irritat pravis moribus.“ Auctor libri de modo bene vivendi ibidem

dem

dem p. 867. cantus ecclesiastici, divinæ præsertim psalmodiæ, effectus & utilitatem pluribus deprædicat, deque eo rite ac devote instituendo modum præscribit.

Singuli aliqui ex aliis etiam sunt audiendi religiosi ordinibus. S. BERNARDO familiaris erat HUGO de *S. Victore*, is Prior cognominis monasterii, quod celebre est *Parisiis*, acriter invehitur in eos, qui sacrum deturpant cantum: „Quotidie tamen (inquit) se obsequium præstare Deo arbitrantur, verba divinæ laudis ululant, aut certe sibilant, & audientes „& intuentes sono vocis & motu corporis scandalifant, non ædificant.“

HUGO a S. Victore.

Lib. II. Allegor. in Math. c. 2.

S. BONAVENTURA novitios instituens sui ordinis S. FRANCISCI: „Non vocem (inquit) curialiter frangas in cantando, quia, si quæris Deo placere, quanto cantabis simplicius, tanto magis ei placebis; si quæris auditoribus placere, inanis est gloria tua; si tibi placeas, vana levitas est. Si ædificationem auditorum in cantando quæris, quanto magis cantando vanitatem fugis, tanto magis ædificas... intentio in divino officio debet magis esse ad hoc, ut ex verbis sacrae scripturæ elicias spiritualem intellectum, & devotionis affectum, quam ut curialitatis exprimas notas, & cantando vocem exaltes.“

S. BONAVENTURA. *De Institut. Novit. P. I. c. 33.*

S. THOMAS Aquinas in sua summa 2. 2. quæst. 91. art. 2. *utrum in divinis laudibus sint cantus assumendi?* sic respondet: „Quod sicut dictum est (art. præc.) laus vocalis ad hoc necessaria est, ut affectus hominis provocetur ad Deum. Et ideo, quæcunque ad hoc utilia esse possunt, in divinas laudes congruenter assumuntur. Manifestum est autem, quod secundum diversas melodias sonorum, animi hominum diversimode disponuntur, ut patet per *Philosophum* in VIII. Politic. & per BOETIUM in prologo musicae. Et ideo salubriter fuit institutum, ut in divinas laudes cantus assumerentur: ut animi infirmorum magis provocarentur ad devotionem.“ Ad objectionem autem quintam respondet: „Quod per cantum, quo quis studiose ad delectandum utitur, abstrahitur animus a consideratione eorum, quæ cantantur. Sed si quis cantet propter devotionem, attentius considerat, quæ dicuntur: tum quia diutius moratur super eodem; tum quia, ut AUGUSTINUS dicit in X. Confess. omnes affectus spiritus nostri pro sua diversitate habent proprios modos in voce atque cantu, quorum occulta familiaritate excitantur. Et eadem etiam est ratio de audientibus, in quibus etsi aliqui non intelligant, quæ cantantur, intelligunt tamen, propter quid cantantur, scilicet ad laudem Dei: & hoc sufficit ad devotionem excitandam.“

S. THOMAS.

Cap. 33. in princ.

Ut voci concordet mens, devotioque animi.

T. VI. Conc. ed. Labb. p. 1582.

XVII. Conveniunt hæc illis, quæ multis retrò sæculis Patres concilii *Cloveshovienfis* II. an. 747. scisciverunt. „Vigesimo septimo multa de his, qui sive sanctam psalmodiam ac spiritualem cantilenam utiliter, sive de his, qui negligenter præsumunt agere, multa differentes in hunc modum: Psalmodia, inquit, opus divinum spiritu & mente agentibus, magnum est ac multiplex animarum medicamentum suarum. Voce hanc sine sensu cordis canentibus, sonitum (ita in editis, satis obscure) ad cuius rei facere simillimum est: unde, quamvis psallendo latina quis nesciat verba, suas tamen cordis intentiones ad ea, quæ in præsentī poscenda sunt a Deo, suppliciter referre, ac pro viribus detinere debet. Nam psalmi, sancto spiritu iam olim ad solatium generi humano per os prophetæ prolati, cum intima intentione cordis & corporis congrua humilia-tione, ad hoc canendi sunt, quatenus per divinæ laudis oracula, & nostræ salutis sacramenta, & humillimam quoque confessionem delictorum, sive eorundem suppliciter imploratam remissionem, de quacunque re digna, divinæ pietatis exorantes pulsaverunt aures, eo digniores exaudiri mereantur, quo ipsi Deo appropinquare vel placere gestiunt, per ea, quæ prædixi, tam sacrosancti ac divini specialiter famulatus officii servitium, sive dum pro se ut faciant, in illa sancta modulatione, Deum multiplici modo & laudant & orant: sive etiam pro aliis &c.“

Hic nobis psallentibus unicus semper præ oculis mentis est ponendus scopus; idque solummodo per cantus suavitatem est quærendum, ut hac contentione vocis Deus laudetur, animi vero durities emollescat, & colliguescat. *Dum per psalmodiam, sunt verba S. GREGORII, compunctio effunditur, via nobis in corde fit, per quam ad IESUM pervenitur.* Sine interna unctione spiritus evanida est cantillatio vocis, veluti omne aliud, quod extrinsecus quæritur, sive in humano consortio, sive etiam in sacra lectione solamen & refocillatio. *Sive enim adsint homines boni, iuxta aureum de Imitatione Christi libellum, sive devoti fratres, vel amici fideles; sive libri sancti, vel tractatus pulchri; sive dulcis cantus, & hymni; omnia hæc modicum iuvant, modicum sapiunt, quando desertus sum a gratia, & in propria paupertate relictus.* Observanda sunt ea, quibus postea lib. III. c. 31. n. 5. perstringitur multorum vanitas, atque perversitas, qui inter alia peritiam canendi potius, quam christiana ac religiosa animi decora in exultatione habent: *Si fuerit fortis, dives, pulcher, habilis, vel bonus scriptor, bonus cantor, bonus laborator, investigatur; quam pauper sit spiritu, quam patiens, & mitis, quam devotus & internus, a multis tacetur.*

Probe hæc congruunt illis, quæ in brevi capitulorum CAROLI M. leguntur, quibus fideles suos episcopos & abbates alloqui voluit & commonere; „Quam utilitatem conferat Ecclesiæ Christi, quod is, qui pastor vel magister, nec cuiuscumque venerabilis loci esse debet, magis studet in sua conversatione habere multos, quam bonos, & non tantum probis, quam multitudine hominum delectatur: plus studet, ut suus clericus, vel monachus, bene cantet, quam iuste & beate vivat. Quamquam non solum minime in ecclesia contemnenda sit cantandi vel legendi disciplina, sed etiam omnimodis exercenda. Sed si utrumque cuilibet venerabili loco accedere non potest, tolerabilius tamen ferenda nobis videtur imperfectio cantandi, quam vivendi.“ Concilium, in quo sub LUDOVICO Pio, CAROLI filio, edita est forma institutionis Canonicorum & monachorum, in *Aquisgranensi* palatio an. 816. c. 132. exponit, quomodo utrumque officium & oris & mentis impleatur, atque concordet cantantibus & psallentibus in præsentia angelorum: „Psallentium in ecclesia in Domino mens concordare debet cum voce, ut impleat illud apostoli: *Psallam spiritu, psallam & mente*. Quoniam quamvis ubique Dominum per potentiam Divinitatis noverimus esse; præcipue tamen eum, cum divino assistimus officio, per gratiam nobis credimus adesse. De qua re BEDA venerabilis, presbyter, in expositione evangelii LUCÆ ita dicit: „Non latet, angelos crebro electis invisibili adesse præsentia, ut eos ab hostis callidi defendant insidiis, vel maiori coelestis desiderii gratia sustollant, apostolo attestante, qui ait: *Nonne omnes sunt administratorii spiritus, in ministerium missi propter eos, qui hereditatem capiunt salutis?* Maxime tamen angelici nobis spiritus adesse credendi sunt, cum divinis specialiter mancipamur obsequiis, id est, cum ecclesiam ingressi, vel lectionibus sacris aurem accommodamus, vel psalmodiæ operam damus, vel orationi incumbimus; vel etiam missarum solemnias celebramus. Unde ait propheta: *In conspectu angelorum psallam tibi*. Nec dubitari licet, ubi corporis & sanguinis dominici geruntur mysteria, supernorum civium adesse conventus. Unde studendum solerter est, ut cum ecclesiam vel ad divinæ laudis debita solvenda, vel ad agenda missarum solemnias intramus, semper angelicæ præsentiae memores, cum timore & veneratione competenti, coeleste compleamus officium: ne si (quod absit) id negligenter, aut inhoneste, vel tepide expleverimus, & ad perficiendum pigri advenerimus, in sententiam, qua dicitur, *Maledictus homo, qui opus Dei fecerit negligenter*, miserabiliter labamur.“

T. VII.
Conc. ed.
Lab. p. 1187.

Th. p. 398.

S. BERNARDUS idem argumentum copiose tractat, quomodo cum coelestibus

Serm. VII. in
Cont. n. 4.
& 5.

lestibus civibus nos coniungere reverenter ac devote, menteque & spiritu, suaviter psallere debeamus. „Eapropter (inquit) attendite principes vestros (angelos) cum statis ad orandum vel psallendum, & stete cum reverentia & disciplina: & gloriamini, quia angeli vestri quotidie vident faciem Patris. Nimirum missi in ministerium propter nos, qui hæreditatem capimus salutis, devotionem nostram in superna ferunt, referunt gratiam. Usurpemus officium, quorum sortimur consortium, ut in ore infantium & lactentium perficiatur laus. Dicamus eis, *Psallite Deo nostro, psallite*; atque audiamus eos vicissim respondentes: *Psallite regi nostro, psallite*. Laudem ergo cum cœli cantoribus in commune ducentes, utpote cives Sanctorum, & domestici Dei *psallite sapienter*. Cibus in ore, psalmus in corde sapit. Tantum illum terere non negligat fidelis & prudens anima quibusdam dentibus intelligentiæ suæ, ne si forte integrum glutiat, & non mansum, frustretur palatum sapore desiderabili, & dulciori super mel & favum. Offeratur cum apostolis in cœlesti convivio, & in dominica mensa favus mellis. Mel in cera, devotio in littera est; alioquin littera occidit, si absque spiritus condimento glutieris. Si autem cum apostolo psallas spiritu, psallas & mente; cognosces & tu de illius veritate sermonis, quem dixit IESUS: *Verba, quæ locutus sum vobis, spiritus & vita sunt*. Et item, quem legimus, dicente sapientia: *Spiritus meus super mel dulcis*.“ Breviter vero complexus est idem omnia in sermone XIII. super Cantica, in divinis, uti condecet, concinendis laudibus rite observanda. „Immolantes hostiam laudis iungamus sensum verbis, affectum sensui, exultationem affectui, gravitatem exultationi, humilitatem gravitati, libertatem humilitati, quo interdum liberis purgatæ mentis passibus procedamus.“

Non hic præterierim penitus *Petrum ABÆLARDUM*, qui in epist. VIII. ad HELOISS. illud psalmi 106. *Non in tibiis viri beneplacitum erit ei*, interpretatus, „Tibia quippe (inquit) sonitum emittit ad delectationem voluptatis, non ad intelligentiam mentis. Unde bene in tibiis cantare, nec in hac Deo placere dicuntur, qui melodia sui cantus sic oblectantur, ut nulla hinc ædificentur intelligentia... Nihil vero de doctrina vel studio cantus admonet BENEDICTUS, cum ipse plurimum de lectione præcipiat, & ipsa legendi tempora, sicut & laborandi diligenter assignet, & in tantum de ipsa scribendi doctrina provideat, ut inter necessaria, quæ ab abbate monachi sperare debeant, tabulas etiam & graphium non prætermittat.“

Quia vero ad monachos S. BERNARDO, ABÆLARDUS vero ad HELOISSAM

LOISSAM fermo est, nihil opus fuit in illam invehi musices corruptelam, quæ forte in *Gallia* tanta necdum fuit, qualem cœvi scriptores *Angli* Io. *Sarisberiensis*, & AELREDUS, abbas *Rhievallensis* describunt. De nugis quæ-
stionalium lib.
I. c. 6. „Cum hæc quidem (sunt verba Io. *Sarisberiensis* in *Polycratice*) modum excefferint, lumbarum pruriginem, quam devotionem mentis, poterunt citius excitare. Si vero moderationis formula limitantur, animum a curis redimunt, exterminant temporalium sollicitudinem, & quadam participatione lætitiæ, & quietis, & amica exultatione in Deum, mentes humanas traiciunt ad societatem angelorum. Sed unde hanc moderationis formulam tenes? *Exultabunt*, inquit, *cum cantavero tibi, labia mea*. Si ergo ex abundantia cordis os tuum laudem Domini moduletur, si spiritu psallis & mente, psallis denique sapienter; etiam citra articulata vocis intelligentiam, rectissimam modestiæ regulam tenes, & non tam vocis, quam mentis, iubilo aures mulces Altissimi, & indignationem eius prudenter avertis. Qui autem voluptatis aut vanitatis affectus exprimit, qui vocis gratiam prostituit concupiscentiis suis, qui lenociniorum clientulam musicam facit, ignorat quidem canticum Domini, modis *Babyloniis* festivus in terra aliena.“ Ex his conicere est, falli viros doctos, qui IOANNEM *Sarisberiensis* musicam laud attingere putarint, quæ tunc in sacris obtinebat; etsi ultro fatear, præludia hæc fuisse tantummodo, & forte in ecclesia rarius audita, parcissime admissa.

XVIII. Abusum hunc & corruptelam musicæ sacre duobus post sæculis IOANNES XXII. in decretali, *Avenione* an. 1322. data, describit, & damnat; quam hic recensere instituti mei est. Primo autem ostendit, qualem ex Patrum auctoritate sancitam, quamque fini sanctissimo, laudi nempe divinæ, convenientem esse deceat divinam psalmodiam ac cantum, ita exorsus: „Docta sanctorum Patrum decrevit auctoritas, ut in divinæ laudis officiis, quæ debitæ servitutis obsequio exhibentur, cunctorum mens vigilet, sermo non cespitet, & modesta psallentium gravitas placida modulatione decantet. *Nam in ore eorum dulcis resonabat sonus*. Dulcis quippe omnino sonus in ore psallentium resonat, cum Deum corde suscipiunt, dum loquuntur verbis, in ipsum quoque cantibus devotionem accendunt: inde etenim in ecclesiis Dei psalmodia cantanda præcipitur, ut fidelium devotio excitetur: in hoc nocturnum, diurnumque officium, & Missarum celebritas assidue clero ac populo sub maturo tenore, distinctaque gradatione cantantur, ut eadem distinctione collibeant, & maturitate delectent.“

Abusus musicæ, recens medio ævo in ecclesiam inductæ.

Extrav. commun. lib. III. Tit. I. de vita & honestate clericorum cap. unum.

Et hætenus quidem bene, recteque genuinum psalmodiæ, ac cantus ecclesiastici finem ac usum explicat. Iam vero progreditur ad describendum novum illud figuratæ & polyphonæ musicæ genus, quod tunc iam nimium quantum inficiebat sacram musicam. „Sed nonnulli (pergit) novellæ scholæ discipuli, dum temporibus mensurandis invigilant, novis notis intendunt, fingere suas, quam antiquas cantare malunt, in femibreves & minimas ecclesiastica cantantur, notulis percutiuntur: nam melodias hoquetis interfecant, discantibus lubricant, triplis & motetis vulgaribus nonnunquam inculcant, adeo ut interdum antiphonarii & gradualis fundamenta despiciant, ignorent, super quo ædificant, tonos nesciant, quos non discernunt, imo confundunt: cum ex earum multitudine notarum ascensiones pudicæ, descensionesque temperatæ plani cantus, quibus toni ipsi secernuntur, ad invicem obfuscentur: currunt enim, & non quiescunt: aures inebriant, & non medentur: gestibus simulant, quod depromunt, quibus devotio quærenda contemnitur, vitanda lascivía propalatur. Non enim inquit frustra ipse BOËTIUS, lascivus animus vel lascivioribus delectatur modis, vel eosdem sæpe audiens emollitur & frangitur. Hoc ideo dudum nos, & fratres nostri correctione indigere percepimus: hoc relegare, imo prorsus abiicere, & ab eadem Ecclesia Dei profligare efficacius properamus. Quocirca de ipsorum fratrum consilio districte præcipimus, ut nullus deinceps talia, vel his similia in dictis officiis, præsertim horis canonicis, vel cum Missarum solemnia celebrantur, attentare præsumat. Si quis vero contra fecerit, per Ordinarios locorum, ubi ista commissa fuerint, vel deputandos ab eis in non exemptis, in exemptis vero per Præpositos vel Prælatos suos, ad quos alias correctio & punitio culparum & excessuum huiusmodi vel similium pertinere dignoscitur, vel deputandos ab eisdem, per suspensionem ab officio per octo dies auctoritate huius canonis puniatur. Per hoc autem non intendimus prohibere, quin interdum, diebus festis præcipue, five solemnibus in Missis, & præfatis divinis officiis aliquæ consonantiæ, quæ melodiam sapiunt, puta octavæ, quintæ, quartæ, & huiusmodi supra cantum ecclesiasticum simplicem proferantur: sic tamen, ut ipsius cantus integritas illibata permaneat, & nihil ex hoc de bene morata musica immutetur: maxime cum huiusmodi consonantiæ auditum demulceant, devotionem provocent, & psallentium Deo animos torpere non sinant.“

us multas alias simplicis cantus species, quæ hodieque rei divinæ adhibentur, ut antiphonas, introitus, responforia, sequentias, præfationes, aliaque, quæ magnas successu temporis mutationes susceperunt. Quæ quidem recte se habere, ex dictis Tomo priori palam fit; ex dicendis vero elucescet, apposite eundem in perscrutandis musicis antiquitatibus versatissimum alteros duos ecclesiastici cantus gradus constituisse, si unum medium inter secundum & tertium non omisisset, ad sæculum usque duodecimum a septimo inde vel octavo; quo cantores *Romani* erudierunt cantores *Francorum* in arte organandi, ut suis locis ostendimus; organum autem hic accipitur pro vocum humanarum concentu secundum musicas consonantias: in quo forte musicæ genere versati fuerunt cantores, qui in Vita B. NOTKERI *Balbuli* apud GOLDASTUM, observante etiam DONIO *Vitaliani* dicuntur a VITALIANO Pontifice *Romano* post medium sæculi VII. Ostendemus postea, quam rudis & simplex hic concentus adhuc fuerit ad sæculi IX. finem aut initium X. paullulum emollitus & variegatus sæc. XI. a GUIDONE *Aretino*; quin tamen illa concinnitas huic concentui tribui possit, quem DONIUS in tertio suo gradu notat.

„Tertius gradus ecclesiastici cantus (inquit) adiecisse videtur concentum, quem vocant extemporaneum (contrapunto a mente) in quo super dictiones, sive syllabas, antiphonasque, earum potissimum, quæ ad introitus pertinent, chorus symphonetarum variis consonantiis, secundum cuiusque partes, ut vocant, saltuatim quodammodo, accinit grato quidem auribus murmure, sed parum, ita me Deus amet, apto ad sententiarum expressionem. Eius origo inter duodecimum ac trigessimum (decimum tertium) Christi Domini sæculum, ut apparet, incurrit; nec tam publicæ cûctoritati, quam privatæ musicorum licentiæ tribuenda. Quartus denique gradus sequenti, ut videtur, sæculo opèrosiores concentus, ac magis artificiosos (contrapunctum fugatum vocant) ecclesiasticæ modulationi superaddidit confimili musicorum lascivia, in Odea, atque ambones templorum subinductos. Laxatis enim semel, sive nimia Patrum indulgentia, sive prava artificum καυοτερία, atque ambitione, veteris illius musicæ claustris; mirum dictu est, quot novæ modulationum species; quam fractarum & mollium; quot multiloquiorum, ac repetitionum portenta; quot mutilationes verborum; quot κυνεῶνες, battologiæ, hysterologiæ catervatim irruerint: ut vetus illud *Græcorum* adagium vero verius quotidie appareat, quo musicam quotannis aliquod novum monstrum instar *Lybiæ* progignere dictitant; novisque indies sanctionibus (quod in primis sacrum concilium *Tridentinum* præstitit) hanc effrenem licentiam cohibere

cohibere necesse fuerit. Eo igitur tempore coeperunt non psalmi solum atque hymni, antiphonæque, verum & profodia quædam (Mottetos ipsi barbaro vocabulo adpellant) ex sacræ scripturæ verbis quoquo modo confarcinatis concini, vocibus modulatis, ac μέλει multifariam contextis.“

His veluti in pugno complexus est DONIUS, quæ nos toto hoc opere explicatius edisserimus, exoriente potissimum labe ab eo tempore, a quo ille tertium gradum cantus ecclesiastici constituit, sæculo duodecimo nimirum, quo iam citati auctores deplorarunt malum, Io. *Sarisberienfis* imprimis, eo vel maxime, quod divinum invaserit cultum. „Ipsium quoque (inquit l. c.) cultum religionis inest, quod ante conspectum Domini in ipsis penetralibus sanctuarii, lascivientis vocis luxu, quadam ostentatione sui, muliebribus modis notularum articulorumque cæsuris stupentes animulas emollire nituntur. Cum præcinentium, intercinentium, & occinentium præmolles modulationes audieris, firenarum concentus credas esse, non hominum; & de vocum facilitate miraberis, quibus philomela vel psittacus, aut si quid sonorius est, modos suos nequeunt coæquare. Ea siquidem est ascendendi, descendendique facilitas, ea sectio vel geminatio notularum, ea replicatio articulorum, singulorumque consolidatio, sic aucta vel auctissima, gravibus & sub gravibus temperantur, ut auribus sui iudicii fere subtrahatur auctoritas: & animus, quem tantæ suavitatis demulsit gratia, auditorum merita examinare non sufficit.“

*Speculum
cherit. lib. II.
c. 23.*

Hæc Io. *Sarisberienfis*. Iam coævum gentilemque B. AELREDUM addamus: „Ad quid illa vocis contractio, & infractio? Hic succinit, ille discinit, alter supercinit, alter medias quasdam notas dividit, & incidit. Nunc vox stringitur, nunc frangitur, nunc impingitur, nunc diffusiori sonitu dilatatur. Aliquando, quod pudet dicere, in equinos hinnitus cogitur, aliquando virili vigore deposito in feminæ vocis gracilitates acuitur, nonnunquam artificiosa quadam circumvolutione torquetur, & retorquetur. Videas aliquando hominem aperto ore, quasi intercluso halitu exspirare, non cantare, ac ridiculosa quadam vocis interceptione quasi minitari silentium, nunc agones morientium, vel extasin patientium imitari. Interim histrionicis quibusdam gestibus totum corpus agitur, torquentur labia, rotant oculi, ludunt humeri, & ad singulas quasque notas digitorum flexus respondet. Et hæc ridiculosa dispoſitio vocatur religio, & ubi hæc frequentius agitantur, ibi Deo honorabilius servire clamatur.“ Iam medio inter hos scriptores & IOANNEM XXII. sæculo decimo tertio nimirum sub NICOLAO III. *Guilielmo* DURANDO in tractatu

de

de modo concilii generalis celebrandi c. 19. *Videtur valde honestum esse, quod cantus inlevoti, & inordinati motetorum, & similium, non fierent in Ecclesia.* S. ANTONINUS propior nostrae aetati in sua Summa Cantus quidem firmus, scribit, in divinis officiis a sanctis Doctoribus institutus est, ut GREGORIO magno, AMBROSIO, & aliis. *Biscantus autem in officiis ecclesiasticis quis adinvenerit, ignoro; pruritui aurium videtur magis deservire, quam devotioni, quamvis pia mens etiam in his fructum referat audiendo.*

P. III. tit. 8.
c. 4. §. 12.

Monasticos quoque tum coetus ea labes invaserat: unde opus fuit in ipsis antiquis statutis *Carthusianorum* praeavere P. I. c. 39. apud MARTENIUM: „Quia boni monachi officium est plangere potius, quam cantare, sic cantemus voce, ut planctus, non cantus delectatio sit in corde: quod gratia praeveniente poterit fieri, si ea, quae cantando delectationem afferunt, amputentur, ut est fractio & inundatio vocis, & geminatio puncti, & similia, quae potius ad curiositatem attinent, quam ad simplicem cantum.“ Petrus BLESSENSIS circa finem saec. XII. *Carthusianum* monachum, ne ad *Cluniacenses* transeat, absteriturus, numerosam, inter alia, usque ad nauseam, confusamque psalmorum iterationem, atque farsuram ob oculos ponit. De ornatura seu farcitura, epistolis nempe farcitis, diximus T. I. p. 388. &c. exemplis allatis modulationis cantus. Iam etiam paullo iterum supra induximus *Cisterciensem Cluniacensi* obiiicientem voces tennulas, eviratas & graciles, qualibus utantur, cum novis & lascivis melodiis in novis & usurpatis festis contra veneranda canonum decreta. Postea secunda parte primum etiam illud caput pluribus exprobrat.

De ant. eccl.
rit. T. III.
c. 3. p. 22.

Apud Ed.
Marten.
Thes. nov.
Anecd. T. V.
p. 1586. It.
pag. 16. 99.
&c.

Lente in nostris partibus templisque invaluit musica, quam proprie sic dicimus, a cantu plano seu choralis distinctam. In chronico ANDREAE presbyteri *Ratisbonensis* ad a. 1277. de HENRICO episcopo *Ratisbon.* notatur: *Item per duos monachos de Halzbrum edoceri fecit musicam in sua ecclesia, cantu usuali in musicam permutato.* Circa ea tempora musica mensurata, seu figurata excoli coepit, ut postea videbimus. IOANNES huius nominis S. *Eremi in Helvetia* abbas primus, ut narrat *Christ. HARTMANUS* in chronico eius monasterii p. 303. *in odaum, chorum nunc vocant, cantum per sacrorum officiorum celebrationem musicum introduxit, accitis magnis salariis e diversis regionibus magistris, & multa pecunia coemtis (musicorum) libris, cum haecenus cantum, quem dicunt usuaem, solum usurpavissent.* Lessum vero musici IOANNI abbati anno 1327. cecinerunt. Refert hoc P. ZIEGELBAUR in historia litteraria O. S. *BENED.* dumque addit porro, musicam figuralem saeculo XV. ex Italia in Germaniam translata, atque in multis monasteriis in fidium vocumque cantibus rem si-

T. IV. Thes.
Anecd. P.
III. p. 546.

P. II. c. 9.
Sect. 6. p. 244.

tam esse creditum; IOANNEM etiam I. abbatem nominat, qui primus in monasterium nostrum *S. Blasii* musicam introduxerit, e vivis sublatus an. 1413. Id quod ex *Gallia Christiana* didicit T. V. p. 1026. Extant eam in rem apud nos versus quidam barbari de hoc abbate IOANNE:

*Nam hic milleno Domini contulerat anno
His quadringentos simul & novem sociando
Missales libros, & plures correquisitos,
Per quos, ut fertur, primus fuit procurator
Hoc in cœnobio musices cantum recitando,
Quod, ut narratur, prius non operabatur.*

Instrumento-
rum etiam
musicorum,
campanarum,
cymbalorum.
*De nugis
curial. L. I.
c. 6.*

XIX. Videtur Io. *Sarisberiensis* sequentibus verbis usum etiam instrumentorum musicorum in cultu divino agnoscere. „Ad mores itaque instruendos (inquit) & animos exultatione virtutis traiciendos in cultum Domini, non modo concentum hominum, sed & instrumentorum modos censuerunt sancti Patres Domino applicandos, cum templi reverentiam dilatarent.“ Sed expendendam esse hanc sententiam ex locis non paucis SS. Patrum, quos de hac re lib. I. p. 210. attuli, mox etiam in *Sarisberienſi* sequentia declarant verba: „Et si militantis Ecclesiæ tibi parva videtur auctoritas, vel triumphatrix illa præconia musicæ non tacebit, cuius seniores vidit, & tibi monstravit tonitruum filius, & voces eorum sicut citharædorum citharizantium in citharis suis. Quodsi illos nondum audisti, regem audias exultantem, qui te regni, & exultationis suæ vult esse participem. Ait enim: *Sumite psalmum, date tympanum, psalterium iocundum cum cithara.* Ad quid, inquis? ut laudetis Dominum in tympano & choro, in chordis & organo. Hic est enim usus musicæ, aut solus, aut præcipuus.“ Hæc quidem ut aliarum omnium rerum, ita etiam sonoræ musicæ finem præcipuum designant; sed publicum in ecclesia usum, qualis nunc est, non æque demonstrant: de privato non disputo, qualem etiam in ipsis monasteriis deprehendimus. Equidem iam anno 747. in concilio *Cloveshovienſi* in *Anglia* decretum est, c. 20. ut ex monasteriis citharistæ, alique fidicines expellerentur. Circa ea nihilominus tempora CUTHBERTUS in epistola ad LULLUM S. BONIFACII in sede *Moguntina* successorem, quæ est inter *Bonifacianas* a Nic. SERRARIO editas 89. citharædum sibi his expetit verbis: *Delectat me quoque citharistam habere, qui possit citharisare quam nos appellamus rotæ, quia citharam habeo, & artificem non habeo. Si grave non sit, & istum quoque*
meæ

mea dispositioni mitte. Obsecro, ut hanc meam rogationem ne despicias, & risioni non deplaces. Fuit CUTHBERTUS hic illustris Ven. BEDÆ discipulus ac Girwenfis postea abbas.

Sæculo dein X. S. DUNSTANUM legimus, inter cætera studia imprimis musica instrumenta magna cum dexteritate tractare didicisse. Apud EKEHARDUM in libro *de casibus monasterii S. Galli* c. 2. singulariter celebratur TUTILO *musicus, sicut & socii eius, sed in omnium genere fidium & fistularum præ omnibus (nam & filios nobilium in loco ab abbate destinato, fidibus edocuit) nuncius procul & prope solers.* Refert quidem GOL-
Ap. Goldast. Aleman. rev. T. I. P. I. p. 24. Ibid. p. 116.
DASTUS in notis, ex margine vitæ NOTKERI c. 7. hæc verba. *Iubilus, id est neuma, quem quidem in organis iubilant &c.* sed non addit, quæ ætate additio illa facta sit. Organorum quidem nomine alia etiam instrumenta veniebant, quæ tamen nec NOTKERI aut TUTILONIS, nec quidem Io. Sarisberiensis ætate, id est sæc. XII. in ecclesiastica musica audita leguntur. Taceo CASSIODORUM, qui ita in psalm. 98. scribit: *Sonus & modulatio tiliarum a sacris mysteriis nostra nihilominus ætate discessit.*
T. II. Opp. p. 312. Lib. III. de Offic. c. 3.
AMALARIUS sæc. IX. *Nostri cantores, inquit, non tenent cymbala, neque lyram, neque citharam manibus, neque cætera genera musicorum, sed corde.* Quanto cor maius est corpore, tanto Deo devotius exhibetur, quod per cor fit, quam per corpus; ipsi cantores sunt tuba, ipsi psalterium, ipsi cithara, ipsi tympanum, ipsi chorus, ipsi chordæ, ipsi organum, ipsi cymbala. IOANNES Ægidii scriptor sæc. XIII. de arte musica, de organo agens ex multis composito fistulis seu cannis, cui folles adhibentur: & hoc solo, addit, *musico instrumento utitur ecclesia in diversis cantibus, & in prosis, in sequentiis, & in hymnis, propter abusum histrionum, eiectionis aliis communiter instrumentis.* Quis fuerit hic abusus histrionum, paullo post elucescet. S. THOMAS Aquinas IOANNI Ægidii cœvus diserte concludit 2. 2. q. 91. art. 2. „Instrumenta musica, sicut citharas, & psalteria non assumunt ecclesia in divinas laudes, ne videatur iudaizare.“ Et in responsione ad obiect. 5. „Huiusmodi enim musica instrumenta magis animum „movent ad delectationem, quam per ea formetur bona dispositio. In veteri autem testamento usus erat talium instrumentorum: tum quia populus erat magis durus & carnalis, unde erat per huiusmodi instrumenta provocandus, sicut & per promissiones terrenas: tum etiam, quia huiusmodi instrumenta corporalia aliquid figurabant.“ Non facit mentionem organorum, quæ, ut suo loco videbimus ex professo de musica instrumentali tractaturi, dudum in ecclesiis audiebantur; ut ex IOANNE

Lib. II. Spec. churit. c. 23. T. XXIII. Bibl. PP. Lugd. p. 118. *Ægidii* modo audivimus, atque iam integro ante D. THOMAM sæculo B. AELREDUS excessum in usu organorum in ecclesiis notare potuit. „Unde cessantibus iam typis & figuris, unde in ecclesia tot argana, tot cymbala? Ad quid rogo, terribilis ille follium flatus, tonitruum potius fragorem, quam vocis exprimens suavitatem? (Et paullo post) stans interea vulgus sonitum follium, crepitum cymbalorum, harmoniam fistularum tremens attonitusque miratur; sed lascivas cantantium gestulationes, meretricias vocum alternationes, & infractiones non sine cachinno risuque intuetur, ut eos non ad oratorium, sed ad theatrum, nec ad orandum, sed ad spectandum æstimes convenisse: nec timetur illa tremenda maiestas, cui assistitur, nec defertur mystico illi præsepio, cui ministratur, ubi Christus mystice pannis involvitur, ubi sacratissimus eius sanguinis calix libatur, ubi aperiuntur cœli, assistunt angeli, terrena cœlestibus iunguntur, ubi angelis homines sociantur. Sic quod SS. Patres instituerunt, ut infirmi excitarentur ad affectum pietatis, in usum assumitur illicitæ voluptatis. Non enim sensui præferendus est sonus, sed sonus cum sensu, ad incitamentum maioris affectus, plerumque admittendus. Ideoque talis debet esse sonus, tam moderatus, tam gravis, ut non totum animum ad sui capiat oblectationem, sed sensui maiorem relinquat portionem.“ Hæc
1. Cor. XIV. maxime in ea valent instrumenta, quæ sine anima sunt vocem dantia, nisi ita eorum sonus sit comparatus, ut animum ad superna excitet, ex-
In Psal. 98. tollatque: ut qui delectabiliter, rem exprimere licet verbis S. AUGUSTINI, audiunt organum, delectabilius audiant vocem Dei. Qua de causa etiam in usum sacrum successu temporis exemplo veteris testamenti ad Deum laudandum assumpta sunt. Notandum, inquit HONORIUS Augustodimensis in psalm. 80. quod musicis instrumentis iubemur Deum laudare. Antiqui enim solebant in sacrificiis his uti artibus: unde & nos in divinis officiis utimur organis. Scripsit autem eodem sæculo duodecimo, solorumque organorum meminit, quibus infra cymbala & campanas iungit: Ideo hac arte instructi, divina verba in hac laude modulamur, uti hymnos & cætera, & instrumentis huius artis, ut organis, cymbalis & campanis Deo serviamus, quia & psalmos per musica instrumenta prolatos scimus.

Ita autem ex usu medii ævi accepit ecclesia hæc instrumenta, ut ea quandoque luctus causa cessare iubeat, quemadmodum iam T. I. de triduo ante pascha agens p. 531. ostendi de campanis, & organo p. 533. quod tamen vocabulum organi, ut postea videbimus de polyphonia seu cantu plurium vocum tractaturi, hoc haud raro musicæ genus medio
Vid. Ed. Marten, de antiq. eccles. ritibus. T. III. lib. IV. c. 22. p. 306. &c.

ævo denotat. Eodem sacro tempore cantus etiam figuratus sæc. adhuc XVI. nisi in die Iovis sancto, *Romæ* vetitus erat, ut constat ex ordine *Romano*, auctore *PARIDE Crasso* apud *MARTENIUM*. Apud eundem in statutis factis *Parisiis* in concilio provinciali tempore etiam interdicti *Organæ suspensa legimus*. In actis capituli generalis Ord. *Prædic. Ferrariæ* an. 1290. celebrati inhihetur: „Ne in conventibus nostris organa aut duæ campanæ simul ad horas pulsantur, præterquam *Bononiæ*, ubi ob reverentiam beati Dominici Patris nostri, hoc permittatur: ita tamen, quod hoc cum decentia & honestate debita observetur.“ *BUSCHIUS* de reformatione monasteriorum id etiam ex statutis quibusdam Canon. regul. recenſet, quod inter cætera *nec organa retinere* velint; mox tamen statutum capituli provincialis de *Windesem* affert anni 1471. quod permittit *campanas magnas & organa in divinis officiis* retinere. In dialogo inter *Cluniacensem* & *Cisterciensem* hic etiam illi istud obiicit: „Multas diversi soni, & tam diversi ponderis campanas, ut aliquam earum propter nimium pondus eius vix duo monachi pulsare possint, non requirit usus necessarius, sed aurium curiositas. Quidam monachi, sicut ipsi mihi testati sunt, in pulsando tantum laboraverunt, quod rupti, ponderosi facti sunt. Hæc est utilitas, quæ consequitur illam magnam impensam, & illum magnum laborem, cum quibus tales campanæ fiunt.“ Constitutio *IOANNIS XXII.* quæ habetur Extrav. commun. lib. I. tit. 5. *de officio custodis*, religiosis mendicantibus, in urbibus cathedralium ecclesiarum degentibus, modum hic ponit ob querelas contra eos factas, ordinatque: „Quod religiosi dictorum ordinum mendicantium in nullo conventu suo, seu loco, plures campanas habeant, sine sedis apostolicæ licentia speciali, sed una tantummodo pro loco quolibet sint contenti. Quodsi forsân communitas seu universitas aliqua ecclesiastica vel mundana, seu iidem religiosi pro illis, in aliquo ipsorum locorum campanam aliam habuerint, vel nunc habent, non illam, sed aliam solam eorum specialiter usibus deputatam pulsare valeant horis diurnis & nocturnis, missis & aliis consuetis.“ Qua de re videri potest Card. *BONA*, quod alios spectat ordines. Sub *LUDOVICO Pio* an. 817. id iam saltem in conventu *Aquisgranensi* statutum est, ut duo tantum signa ad tertiam, sextam, nonamque pulsantur. In synodo *Exoniensi* an. 1287. presbyteri illi amoveri iubentur, qui *quavis fuerint absentes, forte ex illicita causa, tanquam præsentibus essent, ad horas canonicas faciunt campanas pulsari &c.*

De ant. eccl. discipl. p. 603. T. II. thes. novi anecd.

P. 915. Ibid. p. 1837.

Apud Leibniz Script. rer. Brunsvic. T. II. p. 947. 948.

Apud Ed. Marten. thes. nov. anecd. T. V. p. 1586.

Rer. liturg. lib. I c. 22. circa fin. T. II. Conc. Germ. p. 6. T. XI. conc. ed Labb. pag. 1286.

Supra locuti sumus de ludis illis, qui fiebant festis natalem Domini proxime insequentibus: „Et non solum (ut queritur concilium *Wormatiense* an. 1316.) in ecclesia introducuntur monstra larvarum, verum etiam presbyteri, diaconi, & subdiaconi infantiæ suæ ludibria exercere præsumunt, facientes prandia sumtuosa, & cum tympanis, & cymbalis ducentes choreas per domos & plateas civitatis.“ Id quod non solum vetatur, verum etiam districte inhibetur: „ne sacerdos, qui, ut in festo S. Ioannis more solito Missam celebret, assumetur, aliquam personam ecclesiasticam vel mundanam, mimos, vigellatores, vel tympanatores ad coenam, vel ad prandium invitet; vel illos, aut alios, qui musicis instrumentis canere consueverunt, in ecclesia vel extra, in domo vel platea, eundo, vel corizando, sequatur.“ Graviori, severiorique pro merito stringuntur censura in concilio *Eystettenensi* anni 1354. „Clerici, qui clericalis ordinis dignitati non modicum detrahentes, se iocolatores seu histriones faciunt in publicis spectaculis per instrumenta musicalia, vel per quemcumque alium modum exquisitum spectaculum suorum corporum in publico faciant; si per duos menses artem illam ignominiosam exercuerint, ut prædicitur, ab ingressu ecclesiæ, & a Divinis noverint se suspensos.“

Contra saltationes & ballationes.

pag. 71. 213.

Vid. Lib. I. p. 207.

Lib. VII. Stromat.

pag. 212. 213.

a

XX. Quem hodiernum adhuc notatum apud scriptores reperias *Abissinorum* morem ad cymbala saltandi, a priori ecclesiæ antiquitate esse potest; ut subinde libro primo de *Meletianis* observavimus, eos cum plausu manuum & quadam saltatione cum cymbalis hymnos concinisse. Per vagatior vero mos fuit manus pedesque movendi, quem *Pambo* abbas alienum a monachis esse duxit, ut *assistentes Deo vocem modulentur cantus, & concinnent sonos, ac manus, pedesque moveant*. Quin imo promiscue aliquid eiusmodi moris fuisse, iam ex *Clemente Alexandrino* colligimus: *Idcirco, inquit, & caput & manus in cælum extendimus, & pedes excitamus in ultima acclamatione orationis τὰς τε πόδας ἐπεγείρομεν κατὰ τὴν τελευταίαν τῆς εὐχῆς συνεκφώνησιν*. Videntur insultus isti cito in abusum venisse. Saltandi consuetudinem non solum apud fanaticos psallianistas, carchitas, choreuistas damnavit antiquitas, sed, ut vidimus libro primo, efficere penitus non potuerunt piorum pastorum monita, quam vehementer etiam declamarunt contra inolitum nimis saltandi tripudiandique studium in sacris gentilium antiquissimis, a) etsi diabolicas cho-

a) Iam *PLATO* lib. II. de Lég. 6. singulis Diis choreas consecratas dixit. Et „religionum

diversis observationibus (sunt verba *APULEII*) de Deo Sacratís, & sacrorum variis suppliciis

choreas esse venditaverit, unaque simul diabolum saltare S. CHRYSOSTOMUS.

Nemō non videt, quam turpe sit inter christianos, audire saturnalia, Bacchique orgia, & calendarum tripudia: in quæ non solum invehebantur pastores, verum etiam luctum indicebant ac ieiunia triduo calendarum *Ianuariatum*, litanias item, ut videre est in canonibus conciliorum mediū huius ævi. Generatim etiam insurgebant contra ballationes, & saltationes, canticaque turpia & luxuriosa, & illa *lusa diabolica*, quæ verba notantur in Capitul. CAROLI M. & apud BENEDICTUM *Levitam*. Sic in synodo Romana sub LOTHARIO c. 31. cavetur: *Ne ballando & turpia verba decantando, choros teneant, & ducant.* Qui ex canone 53. *Laodiceo* expressus videtur de nuptiis christianis: & οὗτοι χριστιανὸς εἰς γάμους ἀπερχομένους βαλλίζειν ἢ ὀρχεῖσθαι, ubi vox βαλλίζειν occurrit, quam BALSAMON & ZONARAS explicant: τα κύμβαλα κτυπεῖν καὶ πρὸς ἐκεῖνων ἦχον ὀρχεῖσθαι, cymbala pulsare, & secundum modulos saltare. Inde est Italicum ballare, Gallicumque baller. a) Est ad rem canon 23. Concilii Toletani III. Quod ballimathia & turpia cantica prohibenda sunt a Sanctorum solemnibus In concilio Copriniciensi an. 1260. constitutiones PETRI, archiepiscopi Burdegalsis pro disciplina ecclesiastica factæ primo cavent, ut in ecclesiis vel cœmeteriis vigiliæ non fiant; deinde secundo de ballatione in festo Innocentium. Explicatius autem, quoad materiam præsentem c. 43. conc. Budense an. 1279. præcipit sacerdotibus, ut divino officio celebrato, & populo regresso ad propria, ecclesias suas firmare debeant diligenter. Prohibeant etiam sacerdotes sub pœna excommunicationis choreas in cœmeteriis, vel in ecclesiis duci: quia, ut ait AUGUSTINUS, melius est festivis diebus fodere, vel arare, quam choreas ducere. Ex quo patet, in ipsis ecclesiis choreas fuisse ductas; veluti etiam ex concilio Bituricensi anno 1286. quo choreas in omnibus ecclesiis fieri penitus inhibetur. Multa modo allatis constitutionibus Burdegalsibus superaddit synodus Baiorensis an. 1300. c. 31. choreæ aliis etiam in locis ne fiant, eadem S. AUGUSTINI sententia absterrendo: „Prohibeant sacerdotes sub pœna excom-
„ muni-

Vid. Marten.
de antiq. eccl.
disc. c. 13. p.
104. 105.
Lib. VI. c. 19.
Lib. VI. c.
193.

T. XI. Conc.
ed. Labb. p.
799.

Ib. p. 1089.

Ibid. P. II.
p. 1257.

Ib. p. 1454.

fides impertienda est. Etsi nonnulli sunt ex hoc divorum numero, qui nocturnis vel diurnis, promtis vel occultis, lœtioribus vel tristioribus hostiis, vel cœmonis, vel ritibus gaudeant: uti *Ægyptia* numina ferme plangoribus, *Græca* plerumque choreis, *Barbara* autem strepitu cymbalillarum, & tympanistarum, & choralium “

fluxisse, ait, inde Gallorum baller, quod saltare innuit, & bal, quo solemnem saltationem designant. SCIPIONE Claramont. apud CONRINGIUM T. III. Opp. p. 162. attestante „antiquitus etiam nostri iungebant rhythmum & cantum illarum odarum, quas ob id ballate Italica voce dixerant, quas & sono eguisse asserit Dantes: nempe eas aliquo sonante saltabant, simulque cantabant.“

a) Frid. Adolph. LAMPE de cymbalis veterum

„municationis choreas in ecclesiis vel cœmeteriis duci. Moneant etiam, & ne alibi fiant, quia, ut dicit AUGUSTINUS: *Melius est festivis diebus fodere, vel arare, quam choreas ducere.* Quam grave sit peccatum choreas & ballationes in sacro loco ducere, perpendi potest ex poenitentia secundum rigorem canonum talibus iniungenda: *Si quis ballationes ante ecclesias Sanctorum fecerit, emendatione pollicita, tribus annis poeniteat.*“ Unde colligitur, choreas & ballationes eandem penitus rem esse. Ed. MARTENIUS de antiqua Ecclesiæ disciplina c. 28. refert, in festo Ascensionis Domini quibusdam in ecclesiis fieri solitas post vesperras in pratello choreas, ut in *Lemovicensi*; & ex ordinario *Cabillonensi* de huiusmodi chorea hæc affert: „Post Completorium fit chorus in prato. „Decanus cantionem primam *Veni Sancte Spiritus*, cæteri suas dicant, „qui voluerint, latine tamen.“

